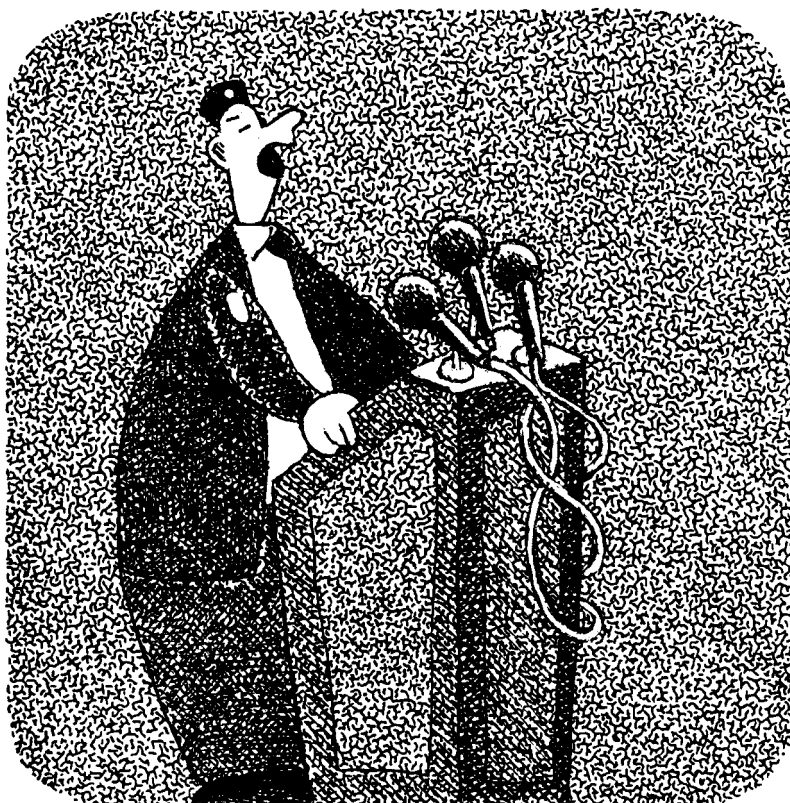

Sisäasiainministeriö
Poliisiosaston julkaisu 16/2001

PAIKALLISPOLIISIN ULKOINEN TIEDOTTAMINEN

Kehittämishankkeen loppuraportti

ISBN 951-734-482-1

JOHDANTO

Sisäasiainministeriön poliisiosasto asetti 11.4.2000 Paikallispoliisin ulkoisen tiedottamisen kehittämishankkeen. Hankkeen tehtävänä oli

- selvittää paikallispoliisin ulkoisen tiedottamisen nykytila ja käytännöt,
- laatia tarpeelliset kehittämis ehdotukset, jotta tiedotuskäytännöt vastaisivat julkisuuslain, valtionhallinnon ja poliisin ulkoisen tiedottamisen linjauksia,
- laatia kehittämis ehdotukset ulkoisen tiedottamisen parantamiseksi,
- tehdä ehdotukset tiedotusvälineiden palvelun parantamiseksi teknis in ratkaisuin sekä
- tehdä ehdotukset tiedotusvälineiden seurannan parantamiseksi.

Hankkeen puheenjohtajana toimi maaliskuuhun 2001 asti sisäasiainministeriön poliisiosaston tiedottaja **Liisa Suoninen** ja siitä eteenpäin tiedotuspäällikkö **Kaija Uusisilta**.

Hanketyöryhmän jäseninä toimivat tiedotuspäällikkö **Päivi Kaasinen** Helsingin kihlakunnan poliisilaitokselta, tiedottaja **Markku Paksuniemi** Joensuun kihlakunnan poliisilaitokselta, tiedottaja **Merja Kärkäs** Länsi-Suomen lääninhallituksen poliisiosastolta, erikoissuunnittelija **Konsta Korhonen** Oulun lääninhallituksen poliisiosastolta, tiedottaja **Johanna Rinne** Etelä-Suomen lääninhallituksen poliisiosastolta, tiedottaja **Tuire Salmi-Hiltunen** Poliisikoululta, lehtori **Urpo Juvonen** Poliisiammattikorkeakoululta, ylikonstaapeli **Pertti Mäkeläinen** liikkuvasta poliisista, tiedottaja **Tuula Kyrén** keskusrikospoliisista ja ylikomisario **Into Tapala** Poliisin tietohallintokeskuksesta. Toukokuusta 2001 alkaen hanketyöryhmässä on ollut mukana myös tiedottaja **Jukka Hämäläinen** sisäasiainministeriön poliisiosastolta.

Hankkeen väliraportti paikallispoliisin ulkoisen tiedottamisen nykytilasta ja käytännöistä sekä alustavista kehittämis ehdotuksista on ilmestynyt poliisiosaston julkaisusarjassa 10/2000.

Työryhmän esitykset poliisin ulkoisen tiedottamisen kehittämiseksi sisältyvät jokaisen luvun loppuun. Työryhmä totesi työnsä aikana, ettei poliisin ulkoista tiedottamista voi käsitellä irrallaan muusta poliisin viestinnästä. Tästä syystä mm. koulutuksen sisältöä koskevat kohdat sisältävät muitakin viestinnän osa-alueita. Työryhmä ei kuitenkaan ole

ottanut kantaa siihen, miten esimerkiksi poliisin sisäistä viestintää tulisi kokonaisuudessaan kehittää.

Koulutuksen sisältöä koskevissa kohdissa esitetään käsiteltäväksi samoja aihealueita koulutuksen tasosta ja kohderyhmästä riippumatta. Työryhmä korostaa, että tiedotuskoulutuksen suunnitelmallisuudesta ja kouluttajien ammattitaidosta hyvin pitkälle riippuu, miten asioita osataan syventää ja sovittaa eri tasoille.

Vaikka työryhmä on keskittynyt pääasiassa paikallispoliisin ulkoisen tiedottamisen kehittämiseen, kehittämis ehdotukset koskevat soveltuvin osin myös poliisin valtakunnallisia yksiköitä ja poliisioppilaitoksia.

Saatuaan loppuraporttinsa valmiiksi työryhmä jättää kunnioittavasti ehdotuksensa poliisin ulkoisen tiedottamisen kehittämiseksi sisäasiainministeriön poliisiosastolle.

Helsingissä 15. päivänä lokakuuta 2001

Kaija Uusisilta

Päivi Kaasinen

Markku Paksuniemi

Merja Kärkäs

Konsta Korhonen

Johanna Rinne

Tuire Salmi-Hiltunen

Urpo Juvonen

Pertti Mäkeläinen

Tuula Kyrén

Into Tapala

Jukka Hämäläinen

PAIKALLISPOLIISIN ULKOINEN TIEDOTTAMINEN

Kehittämishankkeen loppuraportti

Sisältö

JOHDANTO	s. 2
1. ULKOINEN TIEDOTTAMINEN VALTIONHALLINNOSSA JA POLIISISSA	
1.1. Valtionhallinnon ulkoisen tiedottamisen keskeiset tavoitteet ja periaatteet	s. 6
1.2. Poliisin ulkoisen tiedottamisen keskeiset tavoitteet ja periaatteet	s. 7
2. POLIISIN ULKOISEN TIEDOTTAMISEN KEHITTÄMISHAASTEET	
2.1. Väliraportin tulokset	s. 8
2.2. Muut viestinnän kehittämishaasteet	s. 10
3. EHDOTUKSET POLIISIN TIEDOTUSVALMIUKSIEN PARANTAMISEKSI	
3.1. Virkatutkintokoulutus	
3.1.1. Peruskoulutus	s. 11
3.1.2. Alipäällystökoulutus	s. 12
3.1.3. Päällystökoulutus	s. 13
3.1.4. Päällikkökoulutus	s. 15
3.2. Ammatillinen täydennyskoulutus	
3.2.1. Päällystön johtovalmiudessa olevat	s. 16
3.2.2. Tutkinnanjohtajat ja tutkijat	s. 18
3.2.3. Hälytys- ja hätäkeskuspäivystykset	s. 20
3.2.4. Kenttäjohtajat ja kenttähenkilöstö	s. 22
3.2.5. Tutkintasihteerit	s. 23
3.2.6. Lupapalveluhenkilöstö	s. 24
3.3. Koko poliisilaitoksen henkilöstölle suunnattu viestintäkoulutus	s. 26
3.4. Poliisin viestintäkoulutukseen liittyvä koulutusmateriaali	s. 27

4. EHDOTUKSET ULKOISEN TIEDOTTAMISEN PARANTAMISEKSI

4.1. Päivittäistiedottaminen	s. 28
4.2. Ensitiedottaminen vaativissa ja erityistilanteissa	s. 30
4.3. Tutkinnasta tiedottaminen	s. 32
4.4. Ennalta estävä tiedottaminen	s. 34
4.4.1. Liikennetiedottaminen	s. 35
4.5. Poliisilaitoksen tiedottaminen	s. 37

5. EHDOTUKSET TIEDOTUSVÄLINEIDEN PALVELUN PARANTAMISEKSI TEKNISIN RATKAISUIN

5.1. Telefaksi ja sähköposti	s. 41
5.2. Tekstiviestit ja mediahälytys	s. 42
5.3. Verkkoviestinnän mahdollisuudet	s. 43
5.4. STT:n Online-tiedotepalvelu	s. 43
5.5. Puheposti	s. 44

6. EHDOTUKSET MEDIASEURANNAN PARANTAMISEKSI s. 45

7. EHDOTUKSET MUIKSI POLIISIN VIESTINNÄN KEHITTÄMISKOHTEIKSI

7.1. Poliisin viestintäresurssit	s. 46
7.2. Poliisin viestinnän kokonaissuunnittelu	s. 48

Liitteet:	Liite 1: Valtioneuvoston kanslian suositukset valtionhallinnon viestinnässä noudatettavista periaatteista ja toimintatavoista, työryhmän alustava ehdotus 27.3.2001	s. 50
	Liite 2: Poliisin ulkoinen tiedottaminen, ohje	s. 58

1. ULKOINEN TIEDOTTAMINEN VALTIONHALLINNOSSA JA POLIISISSA

1.1. Valtionhallinnon ulkoisen tiedottamisen keskeiset tavoitteet ja periaatteet

Valtionhallinnossa ulkoisella tiedottamisella tarkoitetaan yksisuuntaista, viranomaisen omasta aloitteesta tapahtuvaa informaation välittämistä joukkoviestimien kautta suurelle yleisölle. Ulkoinen tiedottaminen on osa valtionhallinnon viestintää.

Valtionhallinnon tiedottaminen eroaa yksityissektorin ulkoisesta tiedottamisesta siinä, että hallinnon tehtävänä on demokratian edistäminen eikä esimerkiksi viranomaisten suosion kasvattaminen. Tästä syystä valtionhallinnon tiedottamisessa ei voi painottaa ainoastaan viranomaiselle myönteisiä seikkoja.

Valtionhallinnossa tiedottamisen ja muun viestinnän tulee palvella kansalaisten tiedontarpeita. Julkisuuslaki turvaa perustuslaissa säädetyn oikeuden saada tieto viranomaisten julkisista asiakirjoista. Laki myös säätelee julkisen vallan velvollisuudeksi edistää tiedonsaannin toteutumista käytännössä. Jotta lain tavoitteet toteutuisivat täysimääräisesti myös käytännössä niin viranomaisilta edellytetään aktiivista tiedottamista ja tiedontuotantoa.

Valtionhallinnon viestintää 2000-luvulla pohtinut työryhmä (VНК julkaisu 2001/5) on kiteyttänyt valtionhallinnon viestinnän tarkoituksen toteamalla, että *valtionhallinnon viranomaisten tiedotuksen, julkaisutoiminnan ja muun viestinnän tarkoituksena on toteuttaa avoimuutta sekä tuottaa ja jakaa tietoa, joka luo edellytyksiä muodostaa kokonaiskuva viranomaisten toiminnasta, vaikuttaa viranomaisissa valmisteilla oleviin yleisesti merkittäviin asioihin sekä valvoa omia etujaan ja oikeuksiaan.*

Valtionhallinnon viestintää pohtinut työryhmä ehdotti, että valtioneuvoston kanslia antaisi suositukset valtionhallinnon viestinnässä noudatettavista periaatteista ja toimintatavoista (liite 1). Valtionhallinnossa viestinnän lähtökohtana ovat valtionhallinnon ja viranomaisten tehtävät. Valtionhallinto tuottaa ja välittää informaatiota, joka antaa olennaisia ja luotettavia tietoja viranomaisten toiminnan arvioimiseksi.

Valtionhallinnon viranomaisten tiedottamisen laatuun kohdistuu erityisvaatimuksia. Tiedottamisessa on aina noudatettava objektiivisuutta ja

tiedon tulee olla luotettavaa. Tiedottamisen tulee edistää luottamusta viranomaisten puolueettomuuteen ja riippumattomuuteen. Esimerkiksi vireillä olevasta yksittäisestä lainkäyttöasiasta ei saa tiedottaa tavalla, joka voidaan ymmärtää viranomaisen ratkaisun ennakkoinniksi tai joka vaarantaa luottamuksen asian puolueettomaan ja asialliseen käsittelyyn.

Joukkoviestimet ovat valtionhallinnon tiedotuksen tärkeä kohderyhmä. Joukkoviestinten tarpeisiin on pystyttävä vastaamaan nopeasti. Virkamiesten tulee avustaa toimittajia tiedon hankinnassa. Joukkoviestimien palvelemiseksi tulee pyrkiä tuottamaan entistä kootumpaa tietoa, ja asioita pitää nykyistä enemmän myös taustoittaa.

Perustuslain mukaan julkisen vallan on huolehdittava suomen- ja ruotsinkielisen väestön yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan. Tiedottamisen suunnittelussa tulee aina ottaa huomioon myös ruotsinkielinen tiedottaminen.

Valtionhallinnon yksiköissä koko henkilöstön tulee tietää, mistä asioista on tiedotettava, kenellä on tiedotusvastuu ja ketkä päättävät tietojen antamisesta. Virastojen on huolehdittava siitä, että asiakaspalvelutehtävissä työskentelevillä on tarvittava julkisuuslainsäädännön tuntemus. Sisäisillä ohjeilla ja koulutuksella tulee varmistaa, että virkamiehet tuntevat velvollisuutensa.

Valtionhallinnon tiedottamisen periaatteisiin myös kuuluu, että hallinnon saamaa palautetta joukkoviestimissä seurataan ja asiallisesti esitettyihin kysymyksiin vastataan.

1.2. Poliisin ulkoisen tiedottamisen keskeiset tavoitteet ja periaatteet

Poliisin ulkoisen tiedottamisen tavoitteena on edistää julkisuusperiaatteen toteutumista ja poliisitoiminnan avoimuutta (poliisin ulkoisen tiedottamisen ohje, liite 2). Avoimuuden ohella keskeisimpiä periaatteita ovat tiedotettavien asioiden luotettavuus ja oikeellisuus.

Poliisin ulkoisessa tiedottamisessa tärkeää on myös nopeus, koska joukkoviestimet elävät reaaliajassa. Ulkoisen tiedottamisen ohjeessa korostetaan myös aktiivisuutta, tasapuolisuutta ja viestien ymmärrettävyyttä. Valtionhallinnon yleisten tiedotusperiaatteiden mukaisesti poliisin ulkoisessa tiedottamisessakin painotetaan suunnitelmallisuutta. Tiedottamisella tulee myös tukea poliisin toiminnallisia tavoitteita.

Voimassa olevassa tiedotusohjeessa määritellään yleisellä tasolla yleisimmät tiedotusvastuut yksikössä. Poliisista pitää aina löytyä henkilö, joka on vastuussa ulkoisesta tiedottamisesta. Ohjeessa kehoitetaan lisäämään henkilöstön tiedotusvalmiuksia henkilöstökoulutuksella.

Poliisin ulkoisella tiedottamisella ei koskaan saa vaarantaa ihmisten luottamusta poliisin puolueettomuuteen ja tasapuolisuuteen. Tästä syystä ohjeessa korostetaan, ettei tiedottamisella saa leimata eikä halventaa yksittäisiä ihmisiä eikä ihmisryhmiä.

Julkisuudessa esiintyvät virheelliset tiedot tulee myös oikaista ja puutteellisia käsityksiä täydentää uudella tiedolla. Kansalaisten julkisuudessa esittämään palautteeseen pitää vastata.

Ulkoinen tiedottaminen on osa poliisin palvelutoimintaa. Tiedotusohjeessa todetaan, että sananvapauden tosiasiallinen toteutuminen edellyttää tiedotusvälineiden mahdollisimman suurta toimintavapautta. Tästä syystä poliisin tulee mahdollisuuksiensa mukaan avustaa tiedotusvälineitä näiden tehtävän täyttämisessä.

Yleisten tiedotusperiaatteiden lisäksi poliisin ulkoisen tiedottamisen ohjeessa on erikseen lueteltu periaatteita, jotka koskevat erityisesti esitutkinnasta tiedottamista.

2. POLIISIN ULKOISEN TIEDOTTAMISEN KEHITTÄMISHAASTEET

2.1. Väliraportin tulokset

Poliisin ulkoisen tiedottamisen kehittämishankkeen väliraportissa (poliisiosaston julkaisu 10/2000) on kuvattu poliisin ulkoisen tiedottamisen nykytila ja käytännöt, keskeisimmät kehittämishaasteet ja alustavat ehdotukset kehittämiskohteiksi.

Väliraporttia varten poliisilaitosten ja liikkuvan poliisin ulkoisen tiedottamisen nykytila selvitettiin samansisältöisellä kyselyllä. Tutkinnanjohtajien valmiuksia hoitaa esitutkinnasta tiedottamista selvitettiin erikseen 47 tutkinnanjohtajalle lääneissä, Helsingin poliisilaitoksella ja keskusrikospoliisissa suunnatulla kyselyllä.

Poliisin ulkoista tiedottamista koskeva kysely lähetettiin myös 17 syyttäjälle. Ulkoinen tiedottaminen poliisin hälytyskeskuksissa ja valtion kokeiluhätäkeskuksissa selvitettiin omalla kyselyllä.

Ulkoiseen tiedottamiseen liittyvää koulutusta kartoitettiin sekä Poliisiammattikorkeakoululla että Poliisikoululla. Poliisikoulussa tehtiin kysely sekä opettajille että opiskelijoille. Kyselyillä selvitettiin käsityksiä nykyisestä tiedotuskoulutuksesta ja sen kehittämistarpeista.

Tiedotusvälineiden palautetta poliisin ulkoisesta tiedottamisesta kartoitettiin omalla kyselyllä.

Kyselyjen tulokset osoittavat, että

- valtionhallinnon ja poliisin ulkoisen tiedottamisen tavoitteista ja keskeisistä periaatteista ei ole selvää kuvaa
- tiedotusvälineiden tehtävät ja rooli yhteiskunnassa on epäselvä
- tiedottaminen ei ole oma-aloitteista, aktiivista eikä suunnitelmallista
- suurella osalla poliisiyksiköitä ei ole käytössä omaa tiedotusohjetta tai –suunnitelmaa
- tiedotusvastuut ovat epäselvät
- yhtenäisiä tiedotuskäytäntöjä ei ole olemassa edes yksikön sisällä saatikka sitten eri yksiköiden välillä
- tiedotuksen hoitamistapa on liikaa henkilöstä kiinni
- valmiudet laatia kirjallisia tiedotteita, esiintyä julkisuudessa ja käyttää uusia jakelukanavia ovat puutteelliset.

Koulutustarpeista tehdyt kyselyt osoittavat, että

- tiedotuskoulutusta on kaikilla koulutustasoilla liian vähän eikä se ole kovin suunnitelmallista
- ulkoiseen tiedottamiseen liittyvää työpaikkakoulutusta on tarjolla vain muutamissa yksiköissä
- tiedotuskouluttajien joukko on kirjavaa
- valmista oppimateriaalia ei ole
- asennekoulutusta, ohjeistuksen ja lainsäädännön tuntemusta tarvitaan koko henkilöstön keskuudessa
- tiedotusvälineiden tehtävät ja rooli tulisi selkeyttää jo peruskoulutuksessa.

Tiedotusvälineiden palaute:

- tiedottamisen avoimuudessa ja tiedotusasenteissa on parantamisen varaa
- mistä, milloin ja keneltä tietoa saa virka-ajan ulkopuolella on usein epäselvää
- tiedotuskäytännöt vaihtelevat yksiköittäin ja henkilöstä riippuen melkoisesti
- taustatietoa on saatavilla niukasti.

2.2. Muut viestinnän kehittämishaasteet

Ulkoisen tiedottamisen kehittämishankkeen väliraportin tulokset osoittavat, että poliisin ulkoisessa tiedottamisessa on paljon kehitettävää. Kehittäminen pitää aloittaa laajalla rintamalla ja nopeasti, koska valtionhallinnon viestinnän kehittämiseen kohdistuu runsaasti odotuksia. Ulkoinen tiedottaminen on vain osa valtionhallinnon viestintää.

Valtionhallinnossa viestintä nähdään prosessina, jossa viranomaiset vastaanottavat, tuottavat ja jakavat informaatiota sekä osallistuvat eri tavoin julkiseen keskusteluun ja siten luovat merkityksiä yhteiskunnallisista asioista. Valtionhallinnon ja kansalaisten viestinnän tulee olla vuorovaikutteista. Vuorovaikutteisuuden vaatimukseen vastaaminen edellyttää poliisilta huomattavasti nykyistä parempia viestintävalmiuksia.

Pelkästään avoimemman viestintäilmaston luominen ei riitä, vaan koko poliisin henkilöstön pitää tuntea julkisuuslaki ja julkisuuden pelisäännöt. Avoimuuden rinnalla poliisissa pitää myös korostaa lainsäädännön, ihmis- ja perusoikeuksien asettamia rajoituksia.

Verkkoviestintä mahdollistaa vuorovaikutteisen viestinnän aiempaa vaivattomammin. Verkkoviestinnällä ei kuitenkaan voi korvata perinteisiä tiedonjakelukanavia, koska myös niiden kansalaisten tiedonsaanti on turvattava, jotka eivät voi tai halua käyttää verkkoviestintää.

Merkittävä osa viestintää niin poliisissa kuin muissakin valtionhallinnon organisaatioissa on asiakaspalvelu. Asiakaspalvelu on käytännössä toimittajien, kansalaisten ja muiden viestinnän kohderyhmien palvelua henkilökohtaisesti, mm. erilaisiin tiedusteluihin vastaamista puhelimitse ja sähköpostitse. Sähköisen asioinnin lisääntyminen lisää viestintäpaineita ja edellyttää entistä parempia valmiuksia.

3. EHDOTUKSET POLIISIN TIEDOTUSVALMIUKSIEN PARANTAMISEKSI

3.1. Virkatutkintokoulutus

3.1.1. Peruskoulutus

Paikallispoliisin ulkoisen tiedottamisen kehittämishankkeeseen liittyen kenttäjaksolta palanneille Poliisikoulun opiskelijoille tehtiin ulkoista tiedottamista koskeva kysely. Kyselyn tulokset osoittavat, että jo työharjoittelu- ja kenttätöjakson aikana enemmistö poliisikokelaista joutuu pohtimaan myös ulkoiseen tiedottamiseen liittyviä asioita. Vaikka heidän työnsä ei kuulukaan tiedotusasioiden hoitaminen, heidän pitää tuntea tiedottamisen periaatteet ja vastuusuhteet.

Poliisin perustutkintokoulutuksessa ulkoista tiedottamista käsitellään tai aiheita sivutaan lähes jokaisessa oppiaineessa koulutuksen aikana. Tiedotusasiat ovat esillä kuitenkin vain muun opetuksen yhteydessä tai yksittäisillä teemaluennoilla. Ulkoiseen tiedottamiseen liittyvää koulutussuunnitelmaa tai -ohjelmaa ei ole.

Työryhmä korostaa, että poliisin pitää saada hyvät viestintävalmiudet peruskoulutusvaiheessa. Tiedotusasioita on tarpeen käsitellä kattavasti jo virkatutkintokoulutuksen ensimmäisessä vaiheessa. Ulkoista tiedottamista tulee käsitellä osana viestintäkoulutusta.

Työryhmä esittää, että peruskoulutusvaiheessa annettavasta viestintäkoulutuksesta tehdään koulutussuunnitelma, jossa ulkoista tiedottamista käsitellään yhtenä kokonaisuutena, vaikka opetus tapahtuisikin muun koulutuksen yhteydessä. Tiedotuskoulutukseen nimetään vastuupettaja, jotta opetus toteutuu linjakkaasti.

Koulutuksen aikana opiskelijan tulee saada selkeä kokonaiskuva julkisuuslaista sekä valtionhallinnon viestinnän ja poliisin ulkoisen tiedottamisen periaatteista. Opiskelijan tulee saavuttaa sellaiset tiedot ja taidot, että hän ymmärtää poliisin tiedottamiseen liittyvät velvoitteet ja vastuusuhteet käytännön tilanteissa.

Viestintäkoulutuksen tulee sisältää ainakin seuraavat osa-alueet:

Viestinnän peruskäsitteet

- mitä viestintä on
- miten mielikuva poliisista syntyy

Ulkoisen tiedottaminen

- suomalainen julkisuuskäytäntö, julkisuuslaki, poliisin henkilökisterilaki
- valtionhallinnon ja poliisin ulkoisen tiedottamisen periaatteet
- tiedotusvälineiden tehtävä yhteiskunnassa
- poliisin ulkoisen tiedottamisen vastuusuhteet

Tiedottamisen perusvalmiudet

- tiedotteen tekeminen
- esiintymistaito

3.1.2. Alipäällystökoulutus

Poliisialipäällystö toimii suoritusportaan esimiehinä ja työnjohtajina, mutta samanaikaisesti myös suoritusportaan tehtävissä. Alipäällystön tehtävänä on valvoa ja ohjata käytännön poliisityötä ja vastata sen toimivuudesta, joten tehtävässä toimiva poliisi saa väistämättä hoidettavakseen myös tiedotukseen liittyviä käytännön tehtäviä ja vastuuta.

Poliisialipäällystön tutkinnon koulutussuunnitelma sisältää joitakin ulkoista tiedottamista käsitteleviä koulutusaiheita. Kokonaisvaltainen tiedotuskoulutussuunnitelma kuitenkin puuttuu.

Työryhmä esittää, että ulkoisen tiedottaminen on näkyvästi esillä poliisialipäällystön tutkintokoulutuksessa ja siitä tehdään oma koulutussuunnitelma. Tiedotuskoulutuksen tulee jatkua siitä, mihin perustutkintokoulutuksen tiedotuskoulutus päättyi. Koulutussisällöt rakennetaan siten, että perustutkintokoulutuksessa saadut tiedottamisen perusvalmiudet vahvistuvat ja aktivoituvat harjoitusten kautta käytännön taidoiksi.

Alipäällystökoulutuksessa tiedottamista tulee käsitellä myös johtamisen välineenä. Tiedotusvälineiden tuntemusta tulee syventää käsittelemällä muun muassa eri tiedotusvälineiden toimintatapoja.

Tutkinnon tiedotuskoulutus tulee toteuttaa siten, että se painottuu yhteisiin opintoihin. Koulutuksessa tulee kuitenkin huomioida myös

alipäällystötutkintoa suorittavien suuntautumisvaihtoehto. Työryhmä esittää, että koulutusta koordinoimaan ja osaltaan toteuttamaan nimetään vastuupettaja. Alan ammattilaisia käytetään kouluttajina ainakin joillakin koulutuksen osa-alueilla.

Tiedotuskoulutuksen tulee sisältää ainakin seuraavat osa-alueet:

Viestinnän lähtökohdat

- viestintä johtamisen välineenä, työyhteisön sisäinen viestintä ja tiedonkulku
- suomalainen julkisuuskäytäntö, julkisuuslaki, poliisin henkilökisterilaki
- tiedotusvälineiden toimintatavat
- poliisin tiedotusrooli

Tiedotusprosessi

- alipäällystön tehtävät ja vastuu tiedottamisessa
- tiedotustoiminnan suunnittelu, toteutus ja seuranta
- päivittäistiedottaminen
- erityistilanteiden ensitiedottaminen
- esitutkinnasta tiedottaminen

Tiedotusvalmiudet

- käytännön valmiudet erityistilanteiden tiedotuksen hoitamiseen
- tiedotuskanavat
- tiedotusvälineiden seuranta
- tiedotteen tekeminen ja tiedotustilaisuuden järjestäminen
- esiintymistaito

3.1.3. Päälystökoulutus

Poliisipäälystön tutkinnon suorittaneilta edellytetään, että heillä on valmiudet johtaa yksikkönsä toimintaa valittujen strategioiden ja tulostavoitteiden mukaisesti. Viestintä on yksi päälystön johtamistyön voimavaroista. Se on johtamisen väline, joka oikein käytettynä auttaa yhteisten tulostavoitteiden saavuttamisessa, tehtävien delegoinnissa ja työntekijöiden motivoinnissa.

Päälystöltä edellytetään hyvää operatiivista viestintää, jotta johdettavana oleva yksikkö toimii asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Tämän lisäksi päälystön pitää osata myös katsoa oman yksikkönsä toimintaa ulkopuolisin silmin, jotta hyvin hoidetusta työstä välittyy oikea kuva ihmisille.

Ulkoinen tiedottaminen on vain yksi viestinnän osa-alueista. Yhtä tärkeitä viestinnän osa-alueita ovat asiakkaiden neuvonta ja informointi, yksikön sisäinen tiedottaminen ja tiedonkulku. Ulkoinen tiedottaminen voi helposti epäonnistua, jos esimerkiksi sisäinen tiedottaminen/tiedonkulku ei yksikössä toimi. Viestintää tuleekin päällystökoulutuksessa käsitellä yhtenä kokonaisuutena, jotta opiskelijoille tulee selkeä käsitys siitä, että kaikki vaikuttaa kaikkeen.

Suomalaisen julkisuuskäytännön käsittely on oleellinen osa opetusta. Opiskelijoille pitää muodostua selkeä käsitys siitä, mikä on poliisin rooli ja mikä on tiedotusvälineiden rooli tiedonvälityksessä. Toimittajien työprosessin tuntemus auttaa päällystää suunnittelemaan omaa ulkoista tiedottamistaan.

Päällystön keskuudessa tehdyt kyselyt osoittavat, ettei päällystöllä ole riittäviä valmiuksia laatia kirjallisia tiedotteita, esiintyä julkisuudessa tai käyttää uusia jakelukanavia. Päällystön viestintäkoulutuksen pitääkin sisältää teorialuentoja ja alan kirjallisuuteen tutustumisen lisäksi myös riittävästi käytännön harjoittelua.

Työryhmä esittää, että päällystön viestintäkoulutusta yhtenäistetään tekemällä siitä oma koulutussuunnitelma. Perusasioiden kouluttajina tulee käyttää alan ammattilaisia. Koulutuksessa tulee myös esitellä poliisin eri yksiköiden hyviä käytäntöjä sekä viestintää strategisena ja taktisena välineenä käyttäneiden poliisimiesten kokemuksia.

Esimiesasemassa olevia toimittajia tulee käyttää silloin, kun opiskelijoille kerrotaan tiedotusvälineiden tehtävistä ja toimintaperiaatteista. Toimittajat osaavat parhaiten kertoa journalistisesta työprosessista.

Työryhmä esittää, että ulkoista tiedottamista käsitellään osana päällystön viestintäkoulutusta.

Viestintäkoulutuksen tulee sisältää ainakin seuraavat osa-alueet:

Viestinnän peruskäsitteet

- miten työyhteisöstä ja poliisista syntyvään mielikuvaan voidaan vaikuttaa

Päällystön operatiiviset viestintätaidot

- miten viestitään tehokkaasti ja annetaan rakentavaa palautetta
- miten hoidetaan yksikön sisäinen viestintä ja tiedonkulku

Viestintä päällystön johtamisen voimavarana

- miten yksikön viestintätehtävät tulee organisoida

- miten viestintää suunnitellaan ja arvioidaan
- miten sisäinen tiedottaminen tulee hoitaa
- miten viestintää voi käyttää strategisena ja taktisena välineenä

Julkisuus

- suomalainen julkisuuskäytäntö, julkisuuslaki, poliisin henkilörekisterilaki
- poliisin rooli tiedonvälittäjänä
- tiedotusvälineiden tehtävä yhteiskunnassa, toimintaperiaatteet ja tiedonvälityksessä tapahtuneet/tapahtuvat muutokset
- journalistinen työprosessi

Ulkoinen tiedottaminen

- valtionhallinnon tiedotusperiaatteet
- poliisin ulkoisen tiedottamisen periaatteet
- eduskunnan oikeusasiamiehen linjaukset
- esitutkinnasta tiedottamiseen liittyvä keskeinen lainsäädäntö, salassapitosäännökset
- vati- ja erti-tilanteisiin liittyvä ulkoinen tiedottaminen, kriisiviestinnän periaatteet
- esiintymistaito
- tiedotteiden tekeminen ja jakelu, tiedotustilaisuuksien järjestäminen

Verkkoviestintä

- sähköinen asiointi
- poliisin verkkoviestinnän periaatteet

3.1.4. Päällikkökoulutus

Poliisipäällikön johtamisrooli on muuttunut varsinaisen poliisitoiminnan konkreettisesta johtamisesta enemmänkin koko poliisilaitoksen yleisjohtamiseksi. Poliisipäällikkö vastaa koko poliisilaitoksen toiminnasta, toimintalinjojen määrittelystä, tulostavoitteiden saavuttamisesta, toimintaedellytysten turvaamisesta, toiminnan kehittämisestä, toiminnan ja talouden yhteensovittamisesta sekä talous- ja henkilöstöhallinnosta.

Poliisipäällikkö on poliisilaitoksen tärkein edustaja julkisuudessa etenkin silloin, kun on kyse koko yksikön toiminnasta. Päällikkö linjaa yksikön viestintäpolitiikan. Hän määrittelee, miten sisäinen ja ulkoinen tiedotus tulee poliisilaitoksen eri yksiköissä hoitaa. Hän on myös poliisilaitoksen keulakuva, kun kehitetään henkilökohtaisia suhteita tiedotusvälineisiin ja poliisilaitoksen toiminnan kannalta keskeisiin sidosryhmiin.

Työryhmä esittää, että poliisipäälliköiden viestintäkoulutusta yhtenäistetään tekemällä siitä oma koulutussuunnitelma. Ulkoista tiedottamista tulee käsitellä poliisipäälliköiden koulutuksessa osana muuta viestintäkoulutusta.

Poliisipäälliköiden viestintäkoulutuksen tulee sisältää ainakin:

Viestinnän peruskäsitteet

- mitä viestintä on
- miten mielikuva työyhteisöstä syntyy ja miten siihen voidaan vaikuttaa
- miten yksikköä profiloidaan

Viestintä johtamisen välineenä

- miten viestintätehtävät organisoidaan yksikössä
- miten viestintää hyödynnetään ihmisten ja toiminnan johtamisessa
- miten sidosryhmäyhteistyöllä tuetaan tuloksen tekemistä

Ulkoisen tiedottaminen

- valtionhallinnon tiedotusperiaatteet
- poliisihallinnon tiedotusperiaatteet
- kriisiviestinnän periaatteet
- esiintymistaito

Julkisuus

- suomalainen julkisuuskäytäntö, julkisuuslaki, poliisin henkilörekisterilaki
- julkinen johtaja tiedonvälittäjänä
- tiedotusvälineiden tehtävä yhteiskunnassa, toimintaperiaatteet ja tiedonvälityksessä tapahtuneet/tapahtuvat muutokset
- eri tiedotusvälineiden journalistiset työprosessit

3.2. Ammatillinen täydennyskoulutus

3.2.1. Päälystön johtovalmiudessa olevat

Poliisitoimen johtaminen edellyttää kaikilla organisaation tasoilla ympärivuorokautista valmiutta toimivaltaiseen päätöksentekoon ja johtamiseen. Tehtävien tehokas hoitaminen edellyttää myös nopeaa ja vuorokauden ajasta riippumatonta sisäistä tiedottamista poliisin eri yksiköiden ja poliisin ylijohdon välillä.

Hyvin hoidettu sisäinen tiedottaminen on edellytys sille, että myös ulkoinen tiedottaminen kokonaisuudessaan onnistuu hyvin. Vaikka paikallispoliisi aina vastaa omien juttujensa ulkoisesta tiedottamisesta, niin asia voi herättää kommentointipaineita myös lääninjohdossa, poliisin ylijohdossa ja sisäasiainministeriön johdossa.

Poliisin ylijohdon tehtävänä on tiedottaa poliisitoimeen liittyvistä merkittävistä tapahtumista sekä sisäiseen turvallisuuteen vaikuttavista seikoista sisäasiainministerille sekä tarpeen mukaan maan muulle poliittiselle johdolle ja tarpeellisille yhteistyötahoille.

Tiedotusvälineet ottavat entistä herkemmin yhteyttä sisäiseen turvallisuuteen liittyvissä asioissa sisäasiainministeriin. Jotta ministeri pystyy tekemään päätöksen tulisiko hänen kommentoida jotain asiaa, niin hänellä pitää olla taustatiedot tapahtumasta jo ennen kuin tiedotusvälineet ottavat häneen yhteyttä.

Sisäasiainministeriön poliisiosasto on antanut 1.7.1999 määräyksen poliisin ympärivuorokautisesta johtovalmiudesta ja ilmoitusten tekemisestä poliisin ylijohdon. Määräystä on pääsääntöisesti noudatettu. Aika ajoin tapahtuu kuitenkin laiminlyöntejä joko siitä syystä, etteivät kaikki johtovalmiudessa olevat tunne määräystä tai siitä syystä, ettei johtovalmiudessa oleva ole tiedostanut paikallisen tapahtuman laajempaa yhteiskunnallista merkitystä.

Poliisin toimialaan kuuluvien tehtävien vaativuus ja monipuolisuus sekä toisaalta valtionhallinnon viestinnän hoitamiselle asetetut entistä suuremmat vaatimukset edellyttävät, että päällystön johtamisvalmiudessa olevilla ja päällystöpäivystäjillä on riittävä ammattitaito hoitaa sisäinen ja ulkoinen tiedottaminen laadukkaasti.

Määräys poliisin ympärivuorokautisesta johtovalmiudesta ja ilmoitusten tekemisestä poliisin ylijohdon edellyttää, että johtovalmiudessa olevia koulutetaan erityisesti poliisille toimivaltaa luovien normien sekä pakkokeinolainsäädännön osalta. Koulutuksessa on otettava huomioon myös poliisin ja muiden viranomaisten yhteistoimintaa edellyttävät tilanteet sekä poliisin oikeus saada muilta viranomaisilta virka-apua ja toisaalta poliisin velvollisuus antaa virka-apua.

Määräys edellyttää myös, että poliisin lääninjohdon ja johtovalmiusalueen kihlakuntien poliisipäälliköiden tulee suunnitella ja toimeenpanna johtamistoimintoihin liittyviä harjoituksia. Harjoituksissa tulee testata toimintasuunnitelmat, yleisjohtajan esikunnan ja päätöksenteon toimivuus sekä viestiliikenne ja hälytys- tai hätäkeskuksen tuki johtamiselle.

Työryhmä esittää, että täydennyskoulutuksessa ja johtovalmiuteen liittyvissä harjoituksissa harjoitellaan aina myös sisäisen tiedottamisen ja tiedonkulun sekä ulkoisen tiedottamisen hoitamista. Käytännön harjoitukset tuovat mukanaan rutiinia, joka helpottaa tiedottamiseen liittyvää päätöksentekoa nopeissa ja vaativissa johtamistilanteissa.

3.2.2. Tutkinnanjohtajat ja tutkijat

Rikos- ja onnettomuusutiset ovat olleet tiedotusvälineiden perusaineistoa 1800-luvulta lähtien. Uutisoinnin luonne on aikojen saatossa muuttunut, mutta niiden merkitys tiedotusvälineille on säilynyt, jopa kasvanut. Tänä päivänä lehtien ohella myös kaikilla televisiokanavilla on omat rikos- ja/tai oikeustoimittajansa. Suuri yleisö saakin suurimman osan rikollisuutta ja poliisin toimintaa koskevasta tiedostaan tiedotusvälineiden kautta. Tutkinnanjohtajat ovat merkittävä rikos- ja onnettomuusjuttujen tietolähde, sillä oikeus antaa tietoja esitutkinnasta julkisuuteen on säädösten mukaan tutkinnanjohtajalla ja hänen esimiehellään sekä esimiehen määräämällä muulla virkamiehellä.

Julkisuuslain mukaan poliisille tehty ilmoitukset rikoksesta, esitutkintaa ja syyteharkintaa varten laaditut asiakirjat ovat pääsääntöisesti salassa pidettäviä. Suurella yleisöllä on kuitenkin oikeus tietää myös yhteiskunnassa tapahtuneista rikoksista ja onnettomuuksista, joten tätä kautta poliisille syntyy tiedotusvelvollisuus.

Toisaalta esitutkinnasta tiedottamista myös rajoittavat useat säädökset, jotka erityisesti tutkinnanjohtajien ja tutkijoiden tulee tuntea. Esitutkinnasta tiedotettaessa tulee ottaa huomioon asianosaisten oikeusturva.

Tutkinnanjohtajan on kyettävä säilyttämään kovassakin työpaineessa harkintakykynsä menemättä liiallisuuksiin sen paremmin tiedon salaamisessa kuin sen jakamisessakaan. Lisäksi hänen on tunnettava tiedotusvälineiden toiminta ja pelisäännöt.

Tutkinnanjohtajilla on myös vastuu siitä, ettei rikollisuudesta synny yksittäisten juttujen uutisoinnin kautta liian sirpaleinen kuva julkisuudessa. Rikossarjoista ja -ilmiöistä tulee myös tiedottaa ja niitä tulee taustoittaa, jotta suurella yleisöllä olisi mahdollisuus suhteuttaa asioita.

Tiedottaminen on tutkinnanjohtajille toisinaan myös taktinen tutkintakeino. Tätä näkökulmaa ei kuitenkaan saa painottaa liiaksi. Tiedottaminen on

ensisijassa kansalaisten tiedontarpeiden tyydyttämistä, jossa tiedotusvälineet toimivat välittäjinä.

Tutkinnanjohtajiin kohdistuu monelta taholta paineita, joita poliisi ei muussa tiedottamisessaan välttämättä joudu kohtaamaan. Tutkinnanjohtajille ei ole tarjolla säännöllistä täydennyskoulutusta, vaan he joutuvat hankkimaan tiedotusvalmiutensa käytännön kokemuksen kautta. Varsinkaan pienemmissä poliisiyksiköissä kokemusta ei ole helppo kartuttaa.

Kestää vuosia ennen kuin kentälle saadaan tutkinnanjohtajia, jotka ovat saaneet systemaattista tiedotuskoulutusta perusopinnoistaan lähtien. Hankkeen väliraporttia varten tehtyjen haastattelujen sekä tutkinnanjohtajien toistaiseksi ainoalta tiedotusvalmennuskurssilta saadun palautteen perusteella tutkinnanjohtajat pitävät täydennyskoulutusta erittäin tärkeänä. Koulutuksen tulee kattaa sekä viestinnän perusasiat että tutkinnan erityistarpeet.

Tutkinnanjohtajilla, syyttäjillä, tuomareilla sekä rikos- ja oikeustoimittajilla voisi olla myös yhteisiä koulutustilaisuuksia, vuosittaisia neuvottelupäiviä, joilla käsitellään ajankohtaisia rikosasioita ja niistä tiedottamista sekä linjattaisiin yhteisiä pelisääntöjä. Yhteiset koulutuspäivät auttaisivat toimittajia ymmärtää koko rikosprosessia, lisäisivät eri viranomaisten tietämystä toistensa toimintaperiaatteista ja yhtenäistäisivät käytäntöjä eri puolilla maata.

Työryhmä esittää, että sisäasiainministeriön poliisiosasto selvittää onko tarpeen järjestää tutkinnanjohtajien, syyttäjien, tuomareiden sekä toimittajien yhteisiä neuvottelupäiviä, koulutustilaisuuksia.

Työryhmä esittää, että Poliisiammattikorkeakoulu järjestää tutkinnanjohtajille ja tutkijoille vuosittain riittävän pitkän tiedotusvalmennuskurssin. Kurssin tulee sisältää käytännön tiedotusvalmiuksia lisääviä harjoituksia, tietoa esitutkinnasta tiedottamiseen liittyvästä lainsäädännöstä ja poliisiyksiköiden hyvistä käytännöistä.

Koulutuksen tulee sisältää ainakin seuraavat osa-alueet:

Viestinnän peruskäsitteet

- mitä viestintä on
- miten mielikuva poliisista ja rikollisuudesta syntyy
- miten viestinnällä voidaan vaikuttaa turvallisuuden tunteeseen

Ulkoinen tiedottaminen

- valtionhallinnon tiedotusperiaatteet
- poliisin ulkoisen tiedottamisen periaatteet
- eduskunnan oikeusasiamiehen linjaukset
- tiedottamiseen liittyvä lainsäädäntö, erityisesti julkisuuslaki, poliisin henkilörekisterilaki
- esitutkinnasta tiedottamista säätelevä muu lainsäädäntö
- vati- ja erti-tilanteisiin liittyvä ulkoinen tiedottaminen
- kriisiviestinnän perusteet
- tiedotteiden tekeminen ja jakelu, tiedotustilaisuuksien järjestäminen
- tiedotusvälineiden seuranta
- esiintymistaito

Tiedotusvälineiden toiminta

- tiedotusvälineiden tehtävät, toimintaperiaatteet, kehitystrendit
- tiedotusvälineiden toimintaa ohjaava lainsäädäntö ja itsesääntely
- journalistinen työprosessi
- oikeus-/rikostoimittajan työn erityispiirteet

Tiedottaminen tutkinnanjohtajan työvälineenä

- tiedottamisen suunnittelu ja käytännön toteutus
- tiedottamisen dokumentointi
- tiedottaminen taktisena työvälineenä
- tiedottamisen sudenkuopat
- tutkinnan sisäinen tiedottaminen

3.2.3. Hälytys- ja hätäkeskuspäivystäjät

Poliisin hälytyskeskuspäivystäjät vastaavat tehtävien vastaanottamisesta, niiden kiireellisyyden ja vaarallisuuden arvioinnista, välittämisestä partioille tai kenttäjohtajalle ja muista tehtävän edellyttämistä tarpeellisista toimenpiteistä.

Hälytyskeskuspäivystäjät voivat tiedottaa tiedotusvälineille tavanomaisista tapahtumista hälytysalueella, kuten liikenneonnettomuuksista, rattijuopumuksista, hälytystehtävien määristä ja suurista yleisötapahtumista johtuvista poikkeuksellisista liikennejärjestelyistä. Lisäksi päivystäjät voivat välittää tiedotteita poliisipäällystön, kenttäjohtajien ja tutkinnanjohtajien ohjeiden mukaisesti.

Ensietiedottamisessa hätä- ja hälytyskeskuksilla on keskeinen rooli. Silloin kun yleisöä pitää nopeasti varoittaa, hälytyskeskuspäivystäjän pitää tietää, miten

häätä- tai viranomaistiedote annetaan. Hälytyskeskuspäivystäjien pitää myös tietää, miten poliisin, tielaitoksen ja Yleisradion yhteistä tieliikenteen tiedottamisjärjestelmää voidaan hyödyntää yleisön varottamisessa.

Tällä hetkellä tiedotuksia Liikennekeskukselle voivat antaa sekä kenttäpartiot että hälytys- ja hätäkeskukset. Alustavasti on kaavailtu, että tulevaisuudessa tiedotteiden antaminen keskitetään hätäkeskuksiin.

Vuoteen 2006 mennessä palo- ja pelastustoimi, poliisi, sairaankuljetus sekä sosiaalitoimi siirtyvät pääkaupunkiseutua lukuun ottamatta yhteisiin hätäkeskuksiin. Hätäkeskuksissa tiedottamisesta vastaa vuorossa oleva esimiestason henkilö. Hätäkeskukset tiedottavat vain omasta toiminnastaan. Ne eivät tiedota itse tapahtumista. Poliisitoimintaan liittyvistä asioista tiedottavat edelleenkin toiminnasta vastaavat poliisimiehet.

Jotta hälytys- ja hätäkeskuspäivystäjät osaisivat tarvittaessa mahdollisimman hyvin tukea toiminnasta vastaavien henkilöiden tiedottamista, niin heidän tulee tuntee eri viranomaisten tiedotuskäytännöt ja tiedotusvastuut. Heidän tulee myös hallita häätä- ja viranomaistiedotteiden sekä liikennetiedotteiden laatiminen ja jakelu.

Hälytys- ja hätäkeskuspäivystäjien kursseilla on annettu tiedotuskoulutusta, mutta sen määrä on ollut suhteellisen vähäinen. Työryhmä esittää, että hälytys- ja hätäkeskuspäivystäjien tiedotuskoulutusta lisätään ja että kursseilla annetaan myös käytännön valmiuksia tiedotustehtävien hoitamiseen.

Koska häätä- ja hälytyskeskuksilla on keskeinen rooli silloin, kun yleisöä pitää nopeasti varoittaa, niin työryhmä esittää, että poliisin lääninjohdot valvovat, että jokaisessa hälytys- ja hätäkeskuksessa on ajantasaiset tiedotusvälinejakelut ja ohjeet, miten häätä- ja viranomaistiedotteet sekä liikennetiedotteet annetaan.

Hälytys- ja hätäkeskuspäivystäjien tiedotuskoulutuksen tulisi sisältää ainakin seuraavat osa-alueet:

Tiedottamisen perusteet

- julkisuuslaki, salassapitosäännökset, poliisin henkilörekisterilaki
- viranomaistiedottamisen periaatteet
- poliisi- ja pelastusviranomaisten tiedotusvastuut ja –tehtävät

Yleisön varoittaminen

- vati- ja erti-tilanteisiin liittyvä ensitiedottaminen

- hätä- ja viranomaistiedotteiden antaminen
- liikennetiedotusjärjestelmä

Käytännön tiedotusvalmiudet

- tiedotteiden laatiminen ja jakelu
- poliisin sisäinen tiedonkulku

3.2.4. Kenttäjohtajat ja kenttähenkilöstö

Kenttäjohtaja toimii poliisilaitoksen päivittäisen kenttätöön johtajana ja tilannejohtajana silloin, kun useita partioita osallistuu saman tehtävän hoitamiseen vaativassa poliisitoiminnallisessa tilanteessa. Kenttäjohtaja vastaa vaativissa tilanteissa ja erityistilanteissa myös ulkoisesta tiedottamisesta rikos- tai onnettomuuspaikalla. Hälytys- tai hätäkeskuspäivystäjä hoitaa vati- tai erti-tilanteeseen liittyvän ensitiedottamisen toimintaa johtavan poliisimiehen ohjeiden mukaisesti.

Pääsääntöisesti sekä kenttäjohtajan että hälytys- tai hätäkeskuspäivystäjän ulkoisen tiedottamisen linjaa virka-aikana hälytystoiminnasta vastaava poliisipäällystö ja virka-ajan ulkopuolella päällystön johtovalmiudessa oleva henkilö. Jotta päällystö pystyisi johtamaan ulkoista tiedottamista, niin myös kenttäjohtajilla pitää olla hyvät tiedotusvalmiudet ja kyky hahmottaa tilanteen mahdollisesti synnyttämiä tiedotuspaineita.

Kenttäjohtajille on annettu tiedotuskoulutusta vuodesta 1999 lähtien mm. Etelä-Suomen ja Itä-Suomen läänien, Poliisiammattikorkeakoulun ja Poliisikoulun kursseilla. Tiedotuskoulutuksesta on saatu myönteistä palautetta.

Työryhmä esittää, että kenttäjohtajien koulutukseen liitetään pysyvästi viestintäkoulutusosio.

Kenttäjohtajien viestintäkoulutuksen tulee sisältää ainakin seuraavat osa-alueet:

Viestinnän lähtökohdat

- mitä viestintä on
- viestintä johtamisen välineenä
- työyhteisön sisäinen viestintä ja tiedonkulku

Ulkoinen tiedottaminen

- suomalainen julkisuuskäytäntö, julkisuuslaki, poliisin henkilörekisterilaki

- valtionhallinnon tiedotusperiaatteet
- poliisin ulkoisen tiedottamisen periaatteet
- eduskunnan oikeusasiamiehen linjaukset
- esitutkinnasta tiedottamista säätelevä lainsäädäntö
- vati- ja erti-tilanteisiin liittyvä ulkoinen tiedottaminen
- kriisiviestinnän periaatteet
- tiedotusvälineiden tehtävät ja toimintatavat

Käytännön tiedotusvalmiudet

- tiedotusvälineiden palveleminen kenttätilanteessa
- tiedotteiden tekeminen ja jakelu
- tiedotustilaisuuksien järjestäminen
- tiedotusvälineiden seuranta
- poliisin sisäinen tiedonkulku
- esiintymistaito

3.2.5. Tutkintasihteerit

Tutkintasihteerien tehtävänä on avustaa etupäässä tutkinnanjohtajia ja tutkijoita esitutkinnassa. Tutkintasihteerien tehtävät ovat moninaisia, joten he pääsevät työssään hyvinkin läheltä seuraamaan tutkinnan etenemistä. Joissakin yksiköissä tutkintasihteerien toimenkuvaan kuuluu myös sisäiseen ja ulkoiseen tiedottamiseen liittyviä tehtäviä.

Työryhmän mielestä tutkintasihteerien toimenkuvaan sopii hyvin tutkinnanjohtajien ja tutkintaryhmien vetäjien teknisenä tiedotusavustajana toimiminen, mikäli yksikössä ei ole ammattitiedottajaa. Ulkoisen tiedottamisen sisällöstä luonnollisesti aina vastaa päällystötason poliisimies, mutta tiedotteen teknisen kokoamisen ja jakelun voi hoitaa tutkintasihteeri. Tutkintasihteerit voivat myös koota päivittäisistä pikkujutuista tiedotteita paikallisia tiedotusvälineitä varten. Heidän tehtäväkseen luontevasti sopii myös tiedotusvälineiden seuranta.

Tutkintasihteerikurssilla on kerran käsitelty ulkoista tiedottamista. Kurssilaisten mielestä aihe oli tärkeä, mutta siinä keskityttiin liiaksi pelkkään esitutkintaan.

Työryhmä esittää, että tutkintasihteerin koulutukseen sisällytettäisiin pysyvästi viestinnän koulutusosio. Ulkoista tiedottamista tulee käsitellä osana viestintää.

Viestintäkoulutuksen tulee sisältää ainakin seuraavat osa-alueet:

Viestinnän peruskäsitteet

- mitä viestintä on työyhteisössä
- miten mielikuva työyhteisöstä syntyy
- mitä ovat sisäinen ja ulkoinen tiedottaminen

Julkisuus

- suomalainen julkisuuskäytäntö, julkisuuslaki, poliisin henkilörekisterilaki
- valtionhallinnon ja poliisin ulkoisen tiedottamisen periaatteet
- esitutkintaan liittyvien asiakirjojen julkisuus ja salassapitosäännökset

Verkkoviestintä

- sähköinen asiointi ja palvelu
- verkkoviestinnän periaatteet

Kirjallinen viestintä

- tiedotteiden laatiminen ja jakelu
- tiedotusvälineiden seuranta

3.2.6. Lupapalveluhenkilöstö

Poliisin turvallisuusbarometri 1999 -tutkimuksen mukaan vain 45 prosenttia kansalaisista oli ollut tutkimusta edeltäneen viimeisen vuoden aikana tekemisissä poliisin kanssa. Yleisimmin poliisin kanssa oltiin tekemisissä lupa-asioissa (20 % kansalaisista), seuraavaksi liikenteessä (11 %), rikoksen uhrina (10 %), rikoksen todistajana tai silminnäkijänä (7 %) ja viimeisenä järjestyshäiriöiden yhteydessä (5 %).

Poliisi myöntää vuosittain yli 900 000 lupaa, joista suurin osa edellyttää ainakin kerran henkilökohtaista käyntiä poliisilaitoksella.

Lupapalveluhenkilöstön ammatti- ja ihmissuhdetaidot sekä kyky käyttää viestintää tehokkaasti hyväkseen palvelutilanteissa vaikuttaakin oleellisesti siihen, millainen palvelukuva poliisista asiakkaalle syntyy.

Henkilökohtaisen palvelun rinnalla lisääntyy koko ajan myös sähköinen palvelu. (Sähköistä palvelua ovat muun muassa asiakasneuvonta, tiedotuspalvelut sekä viranomaisen ja asiakkaan välinen kommunikointi silloin, kun palvelun käyttö tapahtuu sähköisellä tiedonsiirtomenetelmällä.) Poliisilaitoksen sähköpostin seurantaa ja asiakkaiden kysymyksiin vastaamista hoitaa useimmiten lupapalveluhenkilöstö.

Lupapalveluhenkilöstöltä edellytetään lupa-asoiden tuntemuksen ohella myös tietoa lainsäädäntöön perustuvista kansalaisten oikeuksista ja poliisin velvollisuuksista. Lupapalveluhenkilöstön täytyy tuntea hyvin mm. julkisuuslaki. Ulkomaalaisten määrän kasvaessa lupapalveluhenkilöstöltä edellytetään myös eri kulttuurien ja ulkomaalaislainsäädännön tuntemusta, jotta kaikkia asiakkaita palvellaan yhtä laadukkaasti.

Poliisin myöntämien lupien myöntämisperusteissa tapahtuu aika ajoin muutoksia. Sisäasiainministeriön poliisiosaston valmisteluvastuulla olevista lupa-asoiden muutoksista tiedottaa poliisiosaston tiedotus. Valtakunnallisen tiedottamisen rinnalla tarvitaan myös paikallista ulkoista tiedotusta, jotta tieto tavoittaa asiakkaat. Joissakin lupa-asioissa tietyille paikalliselle kohderyhmälle suunnattu kohdennettu viestintä saattaa tuottaa ulkoista tiedotusta paremman lopputuloksen.

Työryhmän mielestä koko lupapalveluhenkilöstön tulee saada palvelukoulutuksen osana myös viestintäkoulutusta. Ulkoista tiedotusta tulee käsitellä osana viestintää.

Viestintäkoulutuksen tulee sisältää ainakin seuraavat osa-alueet:

Asiakaspalveluviestintä

- viestinnän peruskäsitteet
- asiakkaan kohtaaminen
- miten mielikuva työyhteisöstä syntyy

Asiakkaan oikeus saada tietoa

- julkisuuslaki
- poliisin henkilökisterilaki
- valtionhallinnon ja poliisin ulkoisen tiedottamisen periaatteet

Verkkoviestintä:

- sähköinen asiointi ja palvelu
- verkkoviestinnän periaatteet

Läänien ja poliisilaitosten lupavastaavien viestintäkoulutuksen tulee lisäksi sisältää:

Viestintä johtamisen välineenä

- yksikön sisäinen tiedottaminen ja tiedonkulku
- ulkoisen tiedottamisen suunnittelu ja organisointi
- kohde- ja sidosryhmäviestintä

Työryhmä ehdottaa, että läänien ja poliisilaitosten henkilöistä koottu lupavastaavien verkosto kehittää lupahenkilöstön viestintäkoulutusta. Mikäli lupapalveluhenkilöstön koulutus uudistetaan kokonaan, niin myös siinä yhteydessä tulee ottaa huomioon viestintäkoulutuksen osuus.

Poliisin palveluverkosto on suhteellisen laaja. Työryhmän mielestä 256 palvelupistettä voitaisiin nykyistä enemmän hyödyntää myös muihin kuin lupapalveluihin liittyvässä palveluneuvonnassa. Ainakin osa lupahenkilöstöstä voidaan kouluttaa palveluneuvojiksi, jotka neuvovat ja opastavat alueen asukkaita kaikissa poliisilaitoksen toimintaan ja asiakkaiden oikeuksiin liittyvissä asioissa.

3.3. Koko poliisilaitoksen henkilöstölle suunnattu viestintäkoulutus

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) eli ns. julkisuuslaki velvoittaa viranomaisia edistämään toimintansa avoimuutta ja tiedottamaan toiminnastaan, palveluistaan sekä yksilöiden ja yhteisöjen oikeuksista ja velvollisuuksista toimialaansa liittyvissä asioissa.

Poliisilaitokset ovat velvollisia huolehtimaan siitä, että asiakaspalvelutehtävissä työskentelevillä on riittävä julkisuuslainsäädännön tuntemus. Sisäisillä ohjeilla ja koulutuksella viime kädessä poliisipäällikön on varmistettava, että virkamiehet tuntevat velvollisuutensa ja kansalaisten oikeudet.

Julkisuuslaki velvoittaa avoimeen tiedotuspolitiikkaan. Poliisipäälliköiden tulisikin linjata poliisilaitoksen tiedotuspolitiikka, vahvistaa viestintästrategia ja vuosittainen tiedotussuunnitelma. Julkisuuslaki ja ohje poliisin ulkoisesta tiedottamisesta (7/2000) koskevat koko poliisilaitoksen henkilöstöä. Laissa ja ohjeessa määrättyjen asioiden lisäksi koko poliisilaitoksen henkilöstön tulee myös tietää kenellä on poliisilaitoksessa kulloinkin tiedotusvastuu, ketkä päättävät tietojen antamisesta ja miten paikallisten tiedotusvälineiden kanssa tehdään yhteistyötä.

Koko henkilöstölle suunnatussa viestintäkoulutuksessa on mahdollisuus sitoa henkilöstö poliisilaitoksen viestinnän kehittämiseen ja linjata yhteisiä toimintaperiaatteita. Koska koko henkilöstö vaikuttaa siihen, millainen mielikuva alueen asukkailla on paikallispoliisista, niin koulutustilaisuuksissa tulisi käsitellä myös palvelukuvaa ja sitä millainen sen halutaan olevan.

Koska viestinnän peruseriaatteet ovat samoja kaikille poliisilaitoksille niin työryhmä esittää, että poliisin lääninjohdot keskitetysti kehittäisivät

poliisilaitostensa viestintäkoulutusta. Poliisin lääninjohtojen tiedottajien tai tiedotusvastaavien tulee laatia yhteistyössä poliisilaitosten kanssa poliisilaitoskohtaiset viestinnän kehittämissuunnitelmat.

Työryhmä esittää, että koko poliisilaitoksen henkilöstölle suunnatun viestintäkoulutuksen tulee sisältää ainakin seuraavat osa-alueet:

Viestinnän peruskäsitteet

- mitä viestintä on
- miten mielikuva työyhteisöstä syntyy

Tiedottaminen

- suomalainen julkisuuskäytäntö, julkisuuslaki, poliisin henkilökisterilaki
- valtionhallinnon tiedotusperiaatteet
- poliisin ulkoisen tiedottamisen periaatteet
- poliisilaitoksen tiedotuspolitiikka (ml. sisäinen tiedottaminen), -strategia ja -ohje

Tiedotusvälineiden toiminta

- paikallisten tiedotusvälineiden tehtävät ja toimintaperiaatteet
- poliisilaitoksen ja paikallisten tiedotusvälineiden yhteistyö

3.4. Poliisin viestintäkoulutukseen liittyvä koulutusmateriaali

Poliisin ulkoisen tiedottamisen kehittämishankkeen väliraportin tulokset osoittavat, että poliisin tiedotuskoulutuksen tueksi ei ole tuotettu valmista oppimateriaalia. Samoja asioita käsitellään kouluttajasta riippuen hyvin eri tavalla eri kursseilla, joskus jopa vastoin valtionhallinnon ulkoisen tiedottamisen periaatteita ja poliisin ulkoisen tiedottamisen ohjetta.

Työryhmä on tehnyt ehdotukset viestintäkoulutuksen sisällöiksi eri koulutustasoilla ja eri ammattiryhmien osalta. Lisäksi on tehty ehdotus poliisilaitoksen viestintäkoulutuksen sisällöksi. Tehdyt ehdotukset osoittavat, että lähes kaikessa viestintäkoulutuksessa tulee lähteä viestinnän peruskäsitteistä. Kaikkien poliisihallinnossa työskentelevien tulee tuntea julkisuuslaki, valtionhallinnon viestintäperiaatteet, poliisin ulkoisen tiedottamisen periaatteet ja vastuujaako, tiedotusvälineiden tehtävät ja rooli yhteiskunnassa sekä poliisin rooli tiedottajana.

Työryhmä esittää, että poliisin viestintäkoulutuksen sisällön yhtenäistämiseksi ja opetustyön helpottamiseksi tuotetaan keskitetysti

kaikkien käyttöön oppimateriaalia niistä asioista, jotka jokaisen poliisihallinnossa työskentelevän tulee hallita.

Julkisuuslaki ja poliisin henkilörekisterilaki tulee poliisissa tuntea huomattavasti nykyistä paremmin. Työryhmä esittää, että sisäasiainministeriön poliisiosasto ja Poliisiammattikorkeakoulu yhdessä kokoavat mahdollisimman pian julkisuuslakikoulutusta varten opetuspaketin. Opetuspaketti tulee jakaa kaikkien poliisiyksiköiden käyttöön. Poliisin henkilörekisterilaista tulee myös tehdä oma koulutuspaketti kaikkien yksiköiden käyttöön.

Koska viestintää käsittelevä kirjallisuus on pääasiassa tehty yksityissektorin tarpeita varten työryhmä esittää, että Poliisikoulun, Poliisiammattikorkeakoulun sekä viestintäkoulutusta antavien yliopistojen yhteistyönä perustetaan oppimateriaalityöryhmä tuottamaan poliisille viestintäkoulutuksessa käytettävää oppimateriaalia.

Lisäksi työryhmä esittää, että tutkinnanjohtajien ja tutkijoiden viestintäkoulutuksen kehittämistä varten sisäasiainministeriön poliisiosasto asettaa oman oppimateriaalityöryhmän. Sen tehtävänä on koota kaikki keskeiset säädökset ja eduskunnan oikeusasiamiehen linjaukset, jotka tutkinnanjohtajien ja tutkijoiden tulee tiedottaessaan tuntea.

4. EHDOTUKSET ULKOISEN TIEDOTTAMISEN PARANTAMISEKSI

4.1. Päivittäistiedottaminen

Poliisilaitosten päivittäistiedottaminen tavanomaisista hälytystehtävistä, tavanomaisista tutkintaan tulleista rikoksista, erilaisista tapahtumista ja liikenteeseen liittyvistä ongelmista on edelleenkin pääasiassa toimittajien soittokierrosten varassa. Toimittajien soittokierroksiin vastaavat säännöllisesti hälytyskeskuspäivystäjät, palvelupäivystäjät, kenttäkomisariat, tutkinnanjohtajat ja päällystöpäivystäjät.

Suurin osa poliisilaitoksista ei itse aktiivisesti tiedota muista kuin merkittävistä tutkintaan tulleista rikoksista. Useimmiten aktiivinen tiedottaminen on sanallista, kirjallisia tiedotteita ei juurikaan tehdä.

Toimittajien aktiivisuuden varassa oleva tiedottaminen ei täytä poliisilaitoksen tiedottamiselle asetettavia laatuvaatimuksia. Jokaisella

poliisilaitoksella pitää olla sovitut pelisäännöt, miten kaikista vähänkin paikallisesti merkittävistä asioista tiedotetaan alueen tiedotusvälineille. Tiedottamisen pitää olla yhtenäistä ja kaikkia tiedotusvälineitä pitää kohdella tasapuolisesti. Kirjallinen tiedottaminen takaa sen, että kaikki toimittajat saavat ainakin samat perustiedot.

Työryhmä esittää, että saatuaan tiedon tapahtumasta kenttäjohtaja ilmoittaa hälytys- tai hätäkeskuspäivystäjälle tai poliisilaitoksen palvelupäivystykseen, mitä tietoja tapahtuneesta saa antaa julkisuuteen. Poliisin hälytys- tai hätäkeskuspäivystäjä tai palvelupäivystyksen poliisipäivystäjä kokoavat vähintään kaksi kertaa vuorokaudessa kenttäjohtajilta tulleista ilmoituksista tiedotteen, joka toimitetaan tiedotusvälineille joko sähköpostilla tai telefaksilla, tiedotusvälineiden kanssa sovitun käytännön mukaisesti. Tiedotteiden jakelussa huomioidaan myös sisäinen jakelu. Tiedotteet on hyvä laittaa esimerkiksi koko henkilökunnan käytössä olevalle Foorumi-taululle.

Tutkinnassa olevien asioiden päivittäistiedottamisesta vastaa tutkinnanjohtaja. Tutkinnanjohtajat jakavat omia juttujaan koskevat tiedotteet itse suoraan poliisilaitoksen postituslistan mukaisesti tiedotusvälineille tai juttukohtaisista tiedotteista tehdään kooste poliisilaitoksella, joka toimitetaan tiedotusvälineille. Tiedotteeseen on merkittävä aina tiedotteen laatija ja sen lähettäjä sekä lisätietojen antajan yhteystiedot. Lisätietojen antajan on myös oltava tavoitettavissa annetusta numerosta sovittuna aikana.

Työryhmä esittää, että virka-ajan ulkopuolella päivittäistiedottaminen hoidetaan pääsääntöisesti samoin kuin virka-aikana. Kenttäjohtaja antaa työvuoronsa aikana hälytys- tai hätäkeskuspäivystäjälle ohjeet, mitä tapahtumista voidaan antaa julkisuuteen. Kenttäjohtaja voi myös koota työvuoronsa aikana tulleista ilmoituksista ja tapahtumista yhteenvedon ja toimittaa sen hälytys- tai hätäkeskuspäivystäjälle jakelua varten.

Kenttäjohtajan on myös informoitava antamistaan tiedotteista vuorossa olevaa päällystöpäivystäjää ja tutkinnanjohtajia sekä virka-ajan ulkopuolella päällystön johtovalmiudessa olevaa. Koska kenttäjohtajien puhelinnumeroita ei ole tarkoituksenmukaista jakaa julkisuuteen, niin virka-ajan ulkopuolella lisätietoja tiedotusvälineille antavat päällystön johtovalmiudessa olevat.

Päivittäistiedottaminen on määriteltävä poliisilaitoksen tiedotusohjeessa siten, että poliisi hoitaa sen oma-aloitteisesti vaarantamatta

kenttäjohtajien tai poliisipartioiden työskentelyrauhaa tapahtumapaikalla.

4.2. Ensitiedottaminen vaativissa ja erityistilanteissa

Tavanomaisista hälytystehtävistä, tavanomaisista tutkintaan tulleista rikoksista ja onnettomuuksista poliisilaitos tiedottaa päivittäistiedottamisesta sovittujen pelisääntöjen mukaisesti.

Poliisitoiminnallisesti vaativista tilanteista (VATI) ja erityistilanteista (ERTI) tiedottamista ei koskaan voi jättää pelkän päivittäisrutiinin varaan, vaan tiedottaminen pitää aloittaa viimeistään, kun tilanne on otettu toiminnallisesti hallintaan. Vati- ja erti-tilanteissa ulkoinen tiedottaminen alkaa ensitiedottamisella eli tiedotusvälineiden informoinnilla siitä, mitä ja missä on tapahtunut sekä keneltä asiasta saa lisätietoja. Ensitiedottamiseen kuuluvat myös tiedotusvälineiden kautta yleisölle annettavat turvallisuusohjeet.

Hälytyskeskuksen päivystäjä vastaa tehtävän vastaanottamisesta, sen kiireellisyyden ja vaarallisuuden arvioinnista sekä välittämisestä partiolle tai kenttäjohtajalle. Mikäli tilanne edellyttää välitöntä tiedottamista tiedotusvälineille niin pääsääntöisesti ensitiedottamisen hoitaa hätä-/hälytyskeskus johtovastuussa olevan päällystön ohjeiden mukaisesti.

Mikäli tilanne vaatii hätä- tai viranomaistiedotteen toimittamista Yleisradiolle (radiossa ja televisiossa luettavat viranomaistiedotteet –ohje) niin se voidaan antaa vain poliisin hälytyskeskuksesta tai valtion hätäkeskuksesta. Tiedotteen antamisesta päättää tilanteessa yleisjohtajana toimiva päällystöön kuuluva poliisimies.

Kun kenttäjohtaja on todennut jonkin tehtävän edellyttävän sen hoitamista VATI-suunnitelman mukaisesti, ja hän on ilmoittanut ottavansa tilanteesta johtovastuun, niin johtovastuuseen automaattisesti kuuluu myös tiedotusvastuu. Kenttäjohtajan on informoitava välittömästi virka-aikana päällystöpäivystäjää ja virka-ajan ulkopuolella päällystön johtovalmiuteen määrättyä henkilöä tilanteesta, jotta päällystö voi linjata ensitiedottamisen.

Kenttäjohtaja voi hoitaa ensitiedottamisen myös itse, jos hälytysalueella on erityisesti sovittu tällaisesta menettelystä. Tällöin kenttäjohtajan on kuitenkin huolehdittava siitä, että päällystöpäivystäjä/päällystön johtovalmiuteen määrätty sekä hälytys- tai hätäkeskus saa tiedon siitä, mitä tiedotusvälineille on tiedotettu.

Ennen kuin päällystö on ennättänyt ottaa johto- ja tiedotusvastuun niin tapahtumapaikalle on jo saattanut tulla tiedotusvälineiden edustajia. Kenttäjohtaja joutuu tällöin tekemään nopeasti myös ulkoiseen tiedottamiseen liittyviä ratkaisuja. Tällaisessa tilanteessa hänen ei kannata sitoa omia voimavarojaan tiedotuksen käytännön järjestelyihin, vaan hänen kannattaa välittömästi määrätä joku avustamaan häntä tiedotusasioiden hoitamisessa.

Työryhmä esittää, että vati- ja erti-tilanteissa kenttäjohtaja aina nimeää jonkun poliisimiehen tiedotusvälineiden paikan päällä olevaksi yhdyshenkilöksi. Yhdyshenkilön tehtävänä on kertoa kenttäjohtajan linjausten mukaisesti toimittajille mitä on tapahtunut ja mistä tiedotusvälineet voivat tilannetta seurata ja kuka tilanteen johtamisesta vastaa. Hänen tehtävänä on myös välittää tiedotusvälineiden toiveet ja kysymykset kenttäjohtajalle.

Kun yleisjohtaja on nimetty ja hän on ottanut johtovastuun, niin hänelle automaattisesti siirtyy myös vastuu ulkoisesta tiedottamisesta. Kenttäjohtaja jatkaa tiedottamista paikan päällä yleisjohtajan linjausten mukaisesti. Kenttäjohtaja tai hänen ohjeidensa mukaisesti hänen tiedotusyhdyshenkilönsä välittää tapahtumapaikalla oleville tiedotusvälineille tiedon johtovastuun siirtymisestä yleisjohtajalle. Paikan päällä olevia toimittajia tulee informoida myös mahdollisen tiedotustilaisuuden ajankohdasta, paikasta sekä yleisjohtajan tiedottajan yhteystiedoista.

Kenttäjohtajan apuna toimivan tiedotusyhdyshenkilön ja yleisjohtajan tiedottajan tulee tehdä tiivistä yhteistyötä keskenään. Yleisjohtajan tiedottajan tehtävänä on myös seurata tiedotusvälineiden uutisointia tapahtuneesta ja tarpeen mukaan oikaista virheellisiä tai täydentää puutteellisia tietoja.

Työryhmä korostaa, että tiedotusvälineet tulee aina pitää ajan tasalla siitä, kenellä on tilanteessa kokonaisvastuu tiedottamisesta ja kuka on nimetty tutkinnanjohtajaksi. Sen jälkeen kun tilanne on lauennut ja juttu on siirtynyt tutkintaan, niin yleisjohtajalla säilyy tiedotusvastuu koko poliisitoiminnasta.

Työryhmän mielestä on erittäin tärkeää, että jokainen vaativissa tai erityistilanteissa mukana oleva tietää, kenellä on tilanteesta tiedotusvastuu. Poliisilaitoksen tiedotusohjeessa tulee määritellä, miten poliisilaitoksen ensitiedottaminen hoidetaan.

Ulkoisen tiedottamisen ohella pitää hoitaa tehokkaasti myös yksikön ja poliisiorganisaation sisäinen tiedonkulku. Tutkinnanjohtajan tulee aina automaattisesti saada tieto siitä, mitä tiedotusvälineille on kerrottu.

Kirjallisilla tiedotteilla varmistetaan tiedon välittyminen kaikille tiedotusvälineille oikeassa muodossa ja samansisältöisenä. Kirjalliset tiedotteet helpottavat toimittajien työtä ja siten auttavat suuren yleisön tiedonsaantia. Ne helpottavat myös sisäisen tiedonkulun hoitamista ja poliisitoiminnan jälkikäteistä arviointia. Vati- ja erti-tilanteista annetut kirjalliset tiedotteet, toimittajille välitetyt tekstiviestit tai puhepostiin sanellut tiedotteet tulee arkistoida.

Työryhmä ehdottaa, että vaativien tilanteiden ja erityistilanteiden jälkeen järjestettävissä palautetilaisuuksissa aina arvioitaisiin, miten ensitiedottaminen, muu ulkoinen tiedottaminen ja tiedonkulku yksikön sekä poliisiorganisaation sisällä onnistui.

4.3. Tutkinnasta tiedottaminen

Tavoitetilana tutkinnasta tiedottamisessa tulee olla, että poliisilaitoksessa/ yksikössä on yhtenäinen käytäntö, jonka mukaan tiedotusvälineille kerrotaan tutkintaan tulleista jutuista. Tiedotusta saa olla mieluummin liikaa kuin liian vähän, mutta sen tulee olla linjakasta.

Tutkinnasta tiedottaminen poikkeaa muusta poliisilaitoksen tiedottamisesta monessa suhteessa. Juttu tulee usein yllättäen ja poliisin on oltava valmis antamaan nopeasti ensitietoja. Sen jälkeen tiedottaminen voi olla päiviä, viikkoja tai jopa kuukausia kestävä prosessi, jossa on pystyttävä toimimaan monilta eri tahoilta tulevien vaatimusten ristitulella. Tiedottaminen edellyttää erityistä tarkkuutta faktojen pitävyyden ja tiedottamisen lainmukaisuuden suhteen.

Tutkinnanjohtajien on uuden jutun tutkintasuunnitelmaa tehdessään harkittava aina tapauskohtaisesti tiedotetaanko asiasta. Jos päätös on myönteinen, tiedottamisen ajoitus ja sisältö tulee suunnitella osana tutkintasuunnitelmaa. Oma-aloitteinen, harkittu ja aktiivinen tiedottaminen on poliisin kannalta paras vaihtoehto. Valtaosa esitutkintaan tulevista jutuista ei anna aiheutta tiedottamiseen, mutta harkinta on tehtävä jokaisen osalta.

On itsestään selvää, että merkittävistä ja yleistä mielenkiintoa herättävistä rikoksista kerrotaan julkisuuteen. Niissä jo tiedotusvälineiden paine on usein niin suuri, että tutkinnanjohtajalle ei jää mahdollisuutta olla tiedottamatta.

Työryhmä esittää, että jokaisella poliisilaitoksella tutkinnanjohtajien ja heidän esimiestensä kesken sovitaan yhteisistä pelisäännöistä. Pelisääntöihin tulee sisällyttää, millaisista tutkintaan tulevista asioista poliisilaitos tiedottaa ja miten tiedotus käytännössä hoidetaan. Vaikka lainsäädäntö antaa tässä suhteessa yksittäiselle tutkinnanjohtajalle suuren vallan, poliisilaitoksella tulee olla tutkintaan tulleista jutuista yhtenäinen tiedotuskäytäntö, joka ei vaihtelee tutkinnanjohtajasta toiseen. Yksittäisten juttujen tiedottamisessa tutkinnanjohtajan tulee ottaa tutkintaryhmän näkemykset huomioon.

Työryhmä korostaa, että poliisilla on velvollisuus tiedottaa myös rikosilmiöistä. Yhden polkupyörän varkaus ei vielä ole tiedotusasia, mutta jos polkupyöriä alkaa jossain kadota isompia määriä, se on jo uutinen. Rikoksista tiedottamisen tulee palvella rikosten ennalta estämistä, suuren yleisön neuvontaa ja varoittamista. Myös rikosilmiöistä tiedottaminen tulee vastuuttaa. Luontevimmin se sopii henkilölle, joka tehtäviensä puolesta joka tapauksessa seuraa tutkintaan tulevia juttuja.

Oikeus antaa tietoja esitutkinnasta julkisuuteen on säädösten mukaan tutkinnanjohtajalla ja hänen esimiehellään sekä esimiehen määräämällä muulla virkamiehellä. Tutkinnanjohtajalla ei ole siten oikeutta delegoida tiedottamista esimerkiksi alaiselleen tutkijalle.

Tutkinnanjohtajien tehtävänä on huolehtia siitä, että tutkinnan tutkintaryhmä, esimiehet sekä muut tarpeelliset henkilöt tietävät koko ajan, mitä tutkinnanjohtaja on kertonut tiedotusvälineille. Dokumentoitu, kirjallinen tiedottaminen on erityisen tärkeää jutuissa, joissa tutkittavilla osapuolilla on merkittäviä eturistiriitoja poliisin kanssa.

Tutkinnanjohtajan tulee keskustella yksittäisen rikosjutun tiedottamisesta myös syyttäjän kanssa, jotta tiedottaminen ei haittaisi jutun käsittelyä tuomioistuimessa. Tutkinnanjohtajan ei tule tiedottaessaan ennakoida syyttäjän tai tuomioistuimen ratkaisua asiassa eikä muutoinkaan ottaa kantaa syyttäjän toimenpiteisiin.

Työryhmä tähdentää, että tutkinnanjohtajien on noudatettava tasapuolisuutta tiedottamisessaan. Isommista rikosjutuista käydään rajuakin uutiskilpaa, jossa tutkinnanjohtaja on usein avainasemassa, mutta ei kuitenkaan ainoa tietolähde. Hänen on pystyttävä säilyttämään puolueettomuutensa ja tiedottamaan samanaikaisesti ja samansisältöisesti kaikille asiasta kiinnostuneille tiedotusvälineille.

Mikäli muut tietolähteet antavat julkisuuteen selvästi väärää tietoa, tutkinnanjohtajan tulee mahdollisuuksien mukaan koettaa oikaista se.

Ainoa poikkeus tasapuolisuuteen on ns. skruppi, joka tarkoittaa tiedotusvälineen omien lähteidensä kautta hankkimaa uutistietoa. Tiedotusvälineiden kirjoittamattomien, mutta vakiintuneiden pelisääntöjen mukaan oikeus skruppiin on loukkaamaton eli tiedotusvälineen on saatava julkaista tietonsa ensimmäisenä. Poliisi saa antaa kyseisen tiedon toisille tiedotusvälineille vain erittäin perustellusta syystä.

4.4. Ennalta estävä tiedottaminen

Rikosten, häiriöiden ja onnettomuuksien ennalta estäminen on yksi poliisin keskeisimmistä tehtävistä, ja siten myös poliisin tiedottamisen yksi keskeisimmistä tavoitteista. Se on tehtäväalueena erittäin laaja kattaen rikostorjunnan, lupahallinnon, liikenneturvallisuuden, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden sekä lähipoliisitoiminnan tehtäväalueet. Ennalta estävään toimintaan liittyvä viestintä on pääosaltaan paikallispoliisin vastuulla.

Paikallispoliisin suunnitelmallinen ennalta estävä viestintä ja siihen liittyvä ulkoinen tiedottaminen on vielä melko vähäistä. Sitä ei kaikissa poliisilaitoksissa koordinoita eikä sitä ole mielletty strategiseksi työkaluksi, jolla voidaan edistää tulostavoitteiden toteutumista. Ennalta estävää tiedottamista ei pääsääntöisesti koordinoita myöskään läänitasolla eikä valtakunnallisella tasolla.

Valtakunnallisissa ennalta estävään toimintaan liittyvissä tiedotuskampanjoissa työnjako poliisin ylijohdon, poliisin lääninjohdon ja paikallispoliisin kesken on joskus epäselvä. Poliisin ylijohdon tiedottamisella on tarkoitus nostaa asia yleiseen keskusteluun ja siten luoda edellytyksiä paikalliselle tiedottamiselle. Usein tiedottamisen paikallistaminen jää kuitenkin tekemättä, vaikka se olisi paikallisten tiedotusvälineiden näkökulmasta erittäin tärkeää.

Kampanja-aikataulut ovat myös joskus liian tiukkoja. Paikallispoliisilla ei aina ole mahdollisuutta tiedottaa asiasta omalla alueellaan samanaikaisesti poliisin ylijohdon kanssa. Toisaalta ylijohdosta tarkkaan ohjeistettujen tiedotuskampanjoiden on koettu passivoivan paikallispoliisin tiedottamista. Kaikkien paikallispoliisin yksiköiden ei aina ole myöskään järkevää tiedottaa samoista asioista samoille tiedotusvälineille, vaan läänitasolla voidaan sopia esimerkiksi maakuntakohtaisesta tiedottamisesta.

Työryhmä ehdottaa, että vuosittain poliisin tulossuunnitelmasta valitaan keskeiset tulosalueet, joita tuetaan valtakunnallisesti koordinoitulla tiedottamisella ja oheismateriaalin tuottamisella. Valtakunnalliset tiedotuskampanjat aikataulutetaan heti vuoden alussa, ja samaan tiedotuskalenteriin sisällytetään myös muut kampanjat, joihin poliisin toivotaan osallistuvan. Läänitasolla tiedotuskalenteria täydennetään läänikohtaisilla kampanjoilla ja paikallispoliisissa omilla tiedotuskampanjoilla.

Suunnitelmalliseen ennalta estävään tiedottamiseen tulee kytkeä myös läänien ja paikallispoliisin materiaaliyhdyshenkilöt. Samanaikaisesti kun tiedotusvälineiden kautta tiedotetaan suurelle yleisölle valitusta aiheesta niin poliisilaitoksilla ja kentällä työskentelevillä poliisimiehillä täytyy olla käytössään aiheeseen liittyvää ennalta estävää materiaalia. Kahdenvälinen viestintä on tehokkain viestinnän muoto.

Työryhmä ehdottaa, että Tiimifoorumin Ennalta estävää materiaalia –taululle kootaan nykyistä enemmän paikallispoliisin ennalta estävää viestintää tukevaa tiedotusmateriaalia. Poliisin verkkoviestintää tulee myös kehittää tukemaan ennalta estävää tiedottamista.

Työryhmä ehdottaa, että ennalta estävä tiedottaminen sidotaan entistä kiinteämmin poliisin tulostavoitteisiin. Paikallispoliisin vuosittaisten tulossuunnitelmien osaksi tulee sisällyttää tiedotussuunnitelma. Tiedotussuunnitelma sisältää keskeiset tiedotusaiheet, tiedotustavat, vastuuhenkilöt ja tiedottamiselle asetetut tavoitteet. Mahdollisuuksien mukaan tiedotussuunnitelmaan tulee myös sisällyttää, miten tiedottamisen vaikuttavuutta arvioidaan.

Työryhmä esittää, että poliisin ennalta estävää viestintää kehittämään perustetaan työryhmä. Sen tulee kartoittaa nykytila ja tehdä kehittämis ehdotukset.

4.4.1. Liikennetiedottaminen

Liikennevalvonnassa ja vesiturvallisuuden edistämisessä tiedottamista käytetään strategisena työvälineenä. Suunnitelmallisella tiedottamisella lisätään vaikuttavuutta. Tiedotusvälineiden avulla poliisin ennalta estävä viesti tavoittaa huomattavasti suuremman määrän ihmisiä kuin mitä partiot kohtaavat liikenteessä tai venepoliisit vesillä.

Poliisin ylijohdo koordinoi valtakunnallista liikenneturvallisuustoimintaa vahvistamalla vuosittain toimintakalenterin. Toimintakalenteriin sisältyvät valtakunnalliset valvonta- ja tiedotusjaksot, valtakunnalliset tutkimusjaksot ja Liikenneturvan tiedotusjaksot.

Valtakunnallisten valvonta- ja tiedotusjaksojen organisointi ja niistä tiedottaminen on vastuutettu joko sisäasiainministeriön poliisiosastolle tai liikkuvalla poliisille. Sisäasiainministeriön poliisiosasto tiedottaa omalla vastuullaan olevien jaksojen alkamisesta valtakunnallisille tiedotusvälineille, poliisin lääninjohtojen ja paikallispoliisin tehtävänä on hoitaa alueellinen ja paikallinen tiedottaminen. Liikkuva poliisi hoitaa omiin tiedotusjaksoihinsa liittyvän ulkoisen tiedottamisen.

Toimintakalenterissa tai valvontajaksoa koskevassa toimintaohjeessa on maininta myös siitä, miten tulokset kerätään. Silloin kun poliisi tiedottaa jostain ongelmasta, johon ihmisten toivotaan kiinnittävän huomiota, niin poliisin pitää myös kertoa, mitä poliisi tekee ongelmalle, mitä tuloksia tekemisestä on saatu ja millaisia johtopäätöksiä tulosten perusteella tehdään.

Poliisin ylijohdon vuoden alussa vahvistama kalenteri mahdollistaa sen, että paikallispoliisi voi ottaa valtakunnalliset tiedotusjaksot ajoissa huomioon omaa paikallista vuosisuunnitelmaa tehdessään. Vuoden 2001 kalenteriin sisältyy yhteensä 10 valvonta- ja tiedotusjaksoa. Lisäksi tehostettua tiedottamista edellytetään paikallispoliisilta pääsiäis-, juhannus- ja joululiikenteen aikana sekä koulujen alkaessa.

Liikkuva poliisi on toteuttanut omalla vastuullaan olevat valvonta- ja tiedotusjaksot suunnitelman mukaisesti, mutta paikallispoliisissa valvonta- ja tiedotusjaksoja ei ole toteutettu suunnitellulla tavalla. Liikennetiedottaminen on jäänyt paikallispoliisissa muutamien aktiivisten varaan. Paikallispoliisin liikennevalvonnan vähäisyys voi osittain selittää tilannetta, mutta toisaalta suunnitelmallisella tiedottamisella voitaisiin jossain määrin paikata puutteellisia valvontaresursseja.

Tiedotusvälineiden näkökulmasta tärkeää olisi, että poliisin lääninjohtot ja paikallispoliisi aina alueellistaisivat ja paikallistaisivat valtakunnallisia teemoja. Ihmisille tärkeää on se, miltä ongelma näyttää heidän alueellaan ja mitä sen korjaamiseksi aiotaan tehdä. Valtakunnallinen tiedottaminen voi olla vain mielenkiinnon herättäjä. Todellista vaikuttavuutta sanomalla on vasta sitten, kun se mielletään myös paikallisesti tärkeäksi.

Suomalaisille sanomalehti, erityisesti oma maakuntalehti ja oman paikkakunnan paikallislehti ovat erittäin tärkeitä tietolähteitä. Sanomalehti

tavoittaa yhdeksän kymmenestä (86 %) suomalaisesta joka päivä. Televisio tavoittaa lähes (84 %) yhtä monta. Koska maakuntalehdet ja alueelliset sähköiset tiedotusvälineet kattavat useita poliisilaitoksia ei ole ehkä tarkoituksenmukaistakaan, että kaikki alueen poliisilaitokset lähestyvät samoja tiedotusvälineitä samassa asiassa. Tarkoituksenmukaisempaa olisi, että poliisin liikennetiedottaminen olisi organisoitu maakuntapohjalta.

Työryhmä esittää, että poliisin lääninjohdot yhdessä paikallispoliisin ja liikkuvan poliisin kanssa kehittävät liikennetiedottamista entistä suunnitelmallisemmaksi. Poliisin lääninjohtojen tulee koota maakuntapohjainen liikennetiedottajaverkosto. Maakuntien liikennetiedottajiksi sopisivat erittäin hyvin liikenneonnettomuuksien tutkijalautakuntien poliisijäsenet. Työnsä kautta heille kertyy sellaista tietoa, jota voidaan ja tulee hyödyntää läänin liikennetiedottamisessa.

Valtakunnallisen tapahtumakalenterin vahvistamisen jälkeen poliisin lääninjohtoon liikennevastaavan, liikkuvan poliisin, läänin tiedottajan ja maakunnallisten liikennetiedottajien tulee yhteistyössä suunnitella ja sopia, miten liikennetiedottaminen läänissä hoidetaan.

Maakuntatiedottajan tehtävänä on pitää aktiivisesti yhteyttä alueensa tiedotusvälineisiin ja paikallispoliisiin. Maakuntatiedottajien tehtävänä on myös kerätä valtakunnallisten valvonta- ja tiedotusjaksojen tulokset ja toimittaa ne poliisin lääninjohtoon. Poliisin lääninjohto toimittaa ne edelleen poliisin ylijohtoon, jossa ne kootaan ja tuloksista tiedotetaan.

Koska liikennetiedottamista harjoittavat useat muutkin tahot kuin poliisi, niin työryhmä esittää, että poliisin omia valtakunnallisia liikennetiedottamisen tehojaksoja olisi nykyistä vähemmän. Niiden ajankohdat tulee tarkkaan harkita yhdessä muiden liikennetiedottamista harjoittavien tahojen kanssa. Jotta liikennetiedottamisen uskottavuus säilyy, niin poliisin lääninjohtojen tulee valvoa, että paikallispoliisi myös panostaa tiedotusjaksojen yhteyteen näkyvää valvontaa.

4.5. Poliisilaitoksen tiedottaminen

Julkisuuslain mukaan poliisilaitoksen on tiedotettava toiminnastaan, palveluistaan sekä yksilöiden ja yhteisöjen oikeuksista ja velvollisuuksista toimialaansa liittyvissä asioissa. Poliisilaitoksen viestinnän mukaan lukien tiedottaminen tulee olla avointa ja aktiivista. Poliisilaitoksen tulee noudattaa myös hyvää tiedonhallintatapaa, jotta julkiset asiakirjat ovat mahdollisimman hyvin saatavilla.

Jotta poliisilaitokset täyttäisivät julkisuuslain ja valtionhallinnon viestinnältä edellytettävät laatuvaatimukset, niin viestinnän pitää olla:

- linjakasta
- suunnitelmallista
- organisoitua ja vastuutettua
- kaikki toiminnan osa-alueet kattavaa
- asiakkailta tulevaa palautettava hyödyntävää
- myös ruotsinkielisten asukkaiden palvelutarpeet huomioon ottavaa.

Poliisipäällikkö viime kädessä vastaa siitä, että poliisilaitoksella tiedottaminen hoidetaan säädösten ja ohjeiden mukaisesti, ja että henkilöstö on saanut riittävästi koulutusta julkisuuslain mukaisten velvoitteiden ja tiedotustehtävien hoitamiseen. Poliisipäällikön tehtävänä on linjata poliisilaitoksen viestintä mukaan lukien ulkoinen tiedottaminen. Linjaukset tulee koota poliisilaitoksen viestintä-/tiedotusohjeeseen.

Viestintä-/tiedotusohjeen tulee sisältää ainakin:

- poliisilaitoksen viestinnän keskeiset tavoitteet ja periaatteet
- viestintätehtävien organisointi ja keskeisten osa-alueiden vastuuhenkilöt
- vastuuhenkilöiden tehtävät mukaan lukien jakeluista vastaava
- sisäisen ja ulkoisen tiedottamisen kanavat ja keinot mukaan lukien paikallisten tiedotusvälineiden kanssa noudatettavat pelisäännöt ja virka-ajan ulkopuolella tapahtuva tiedottaminen
- vuosisuunnitelmien laatimisen keskeiset periaatteet, aikataulut, sidosryhmien kanssa tehtävä tiedotusyhteistyö
- viestinnän onnistumisen arviointimenetelmät

Suunnitelmallisella tiedottamisella tuetaan poliisin toimintaa ja toiminnalle asetettujen tavoitteiden toteutumista. Tiedotussuunnitelma kannattaa rakentaa poliisilaitoksen tulos- ja vastuualueiden mukaisesti. Siihen tulee sisällyttää niin vuodenajoista johtuvat tiedotustarpeet kuin muukin ennalta estävä tiedottaminen ja poliisilaitoksen toimintaa koskeva tiedottaminen (mm. tulostavoitteet ja niiden toteutuminen, toiminnan painopistealueet, rikostorjuntayhteistyö). Tiedotussuunnitelman tulee olla osa poliisilaitoksen tulossopimusta.

Useat poliisilaitokset tiedottavat säännöllisesti päivittäisistä hälytystehtävistä, rikosten esitutkinnasta ja liikennevalvonnasta, mutta koko poliisilaitoksen toiminnasta, tulostavoitteista, strategioista, sidosryhmäyhteistyöstä, palvelupisteiden aukioloajoista, lupapalveluista, löytötavaroista ja rikosilmoitusten vastaanottoon liittyvistä asioista tiedottaminen on jäänyt vähäisemmäksi.

Useat poliisilaitokset tekevät tänä päivänä myös tiivistä rikostorjuntayhteistyötä eri sidosryhmien kanssa mm. kunnallisten turvallisuussuunnitelmien puitteissa. Turvallisuussuunnitelmien etenemisestä ja turvallisuusyhteistyöstä tiedottaminen pitäisi myös suunnitella ja vastuuttaa, jotta alueen asukkaat koko ajan tietäisivät miten asiat etenevät. Poliisille kertyy oman toimintansa kautta paljon sellaista tietoa, josta on hyötyä turvallisuussuunnitelmien toteutumista arvioitaessa. Tässä suhteessa poliisin tulisi olla aloitteellinen myös tiedottamisessa.

Sidosryhmien kanssa tehtävä tiedotusyhteistyö kannattaa sisällyttää osaksi vuosisuunnitelmaa, jotta se olisi suunnitelmallista ja tiedotusajankohta mahdollisimman hyvin mietitty. Tiedotusyhteistyöllä voidaan myös tukea kaikkien yhteistyökumppaneiden intressejä. Esimerkiksi kauppaliikkeille on hyötyä siitä, että poliisi suhtautuu vakavasti näpistelijöihin. Poliisille taas on hyötyä siitä, että liikkeet ottavat myös itse vastuuta rikostorjunnasta.

Erittäin tärkeä yhteistyökumppani poliisilaitokselle on myös paikallinen media. Sen tavoitteena on kertoa levikkialueensa asukkaille kaikista niistä asioista, jotka vaikuttavat heidän elämäänsä ja joilla on yleistä mielenkiintoa. Tiedotusvälineet ovat halukkaita tekemään poliisin kanssa yhteistyötä, joten poliisin pitäisi olla aktiivinen ja aloitteellinen sovittaessa yhteisistä pelisäännöistä ja ajankohtaisista tiedotusasioista.

Poliisi on turvallisuusasioiden asiantuntija, jonka tehtävänä on antaa paikalliselle turvallisuustyölle kasvot. Tilanteissa, joissa asukkaat kokevat turvallisuutensa uhatuksi, paikallispoliisin pitää astua esiin ja vastata kansalaisten huoleen. Paikallisten tiedotusvälineiden kanssa kannattaa järjestää yhteisiä koulutustilaisuuksia ja tapaamisia, jotta molemmiin puolin opitaan tuntemaan toistensa työtä ja jotta yhteistyömuodoista voidaan sopia.

Pieniä tiedotusvälineitä lukuun ottamatta muu mediakenttä elää reaaliajassa. Tiedotusvälineet kritisoivat usein sitä, että virka-ajan ulkopuolella poliisilaitoksista on vaikea saada ketään kiinni. Poliisin ympärivuorokautisesta johtovalmiudesta ja ilmoitusten tekemisestä poliisin ylijohdtoon on annettu poliisille määräys. Määräyksen mukaan paikallispoliisin johtovalmiudessa oleva henkilö vastaa myös tiedottamisesta, ellei sitä ole erikseen määrätty muulle henkilölle.

Poliisin ylijohdossa, poliisin lääninjohdoissa ja joissakin poliisilaitoksissa päällystöpäivystäjän numero on aina sama riippumatta kuka kulloinkin päivystää. Useissa poliisilaitoksissa päivystäjä kuitenkin käyttää

henkilökohtaista numeroa, mikä vaikeuttaa päällystöpäivystäjän tavoitettavuutta.

Perustuslain mukaan julkisen vallan on huolehdittava suomen- ja ruotsinkielisen väestön yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan. Kaikessa poliisin tiedottamisessa tulisi ottaa huomioon myös ruotsinkielisten tiedotusvälineiden tarpeet. Kaksikielisissä kihlakunnissa poliisilaitosten tiedottaminen tulee hoitaa myös ruotsiksi.

Työryhmä esittää, että jokainen poliisilaitos ja jokainen poliisin valtakunnallinen yksikkö sekä poliisioppilaitokset tekevät oman viestintä-/tiedotusohjeen. Ohjeen laadinnassa kannattaa hyödyntää poliisin lääninjohtojen tiedottajia ja tiedotusvastaavia sekä muiden poliisin yksiköiden ammattitiedottajia.

Työryhmä korostaa, että poliisin tiedottaminen pitää aina olla tasapuolista, laadukasta ja myös ruotsinkielisten tiedotusvälineiden tarpeet huomioon ottavaa. Poliisilaitosten tiedottamisen pitää olla myös suunnitelmallista, jotta se tukee poliisin tulostavoitteiden saavuttamista ja sidosryhmäyhteistyötä.

Tiedotusvälineiden tarpeet täytyy ottaa huomioon myös virka-ajan ulkopuolella. Päällystöpäivystäjällä on tiedotusvelvollisuus. Työryhmä esittää, että jos yksikössä ei ole ammattitiedottajaa, jonka kautta tiedotusvälineet voivat tavoittaa toiminnasta vastaavat myös virka-ajan ulkopuolella, niin yksiköllä pitää olla virka-ajan ulkopuolinen tiedotusnumero.

Työryhmä korostaa, että tiedotuksen onnistumista pitää myös arvioida. Tiedotusvälineiden seuranta kuuluu jokaisen poliisilaitoksen tehtäviin. Paikallisissa tiedotusvälineissä esiintyvät väärät tiedot pitää oikaista ja puutteellisia tietoja täydentää. Asiallisiin poliisille osoitettuihin yleisönosastokirjoituksiin tulee vastata.

5. EHDOTUKSET TIEDOTUSVÄLINEIDEN PALVELUN PARANTAMISEKSI TEKNISIN RATKAISUIN

Monella poliisilaitoksella on vakiintuneet tiedotuskäytännöt, joiden ansiosta yhteistyö tiedotusvälineiden kanssa toimii vähintäänkin kohtalaisesti. Päivystäjät, tutkinnanjohtajat ja kenttäjohtajat tekevät säännöllistä yhteistyötä tiedotusvälineiden kanssa. Tiedotteiden lisäksi jotkut poliisilaitokset lähettävät toimittajille myös kännykän kautta mediahälytyksiä tai sanelevat

puhepostiin tiedotteen ajankohtaisista asioista. Kiireellisissä ja vakavissa tapauksissa poliisi on useimmiten suoraan puhelimitse yhteydessä toimittajiin.

Poliisilaitosten tiedotuskäytännöt ovat kirjavia ja niissä on parantamisen varaa. Kirjallisia tiedotteita ei aina osata laatia niin, että lähettäjäksi selkeästi osoittautuu poliisi. Kaikissa poliisilaitoksissa ei ole ajantasaista tiedotusvälinejakelua eikä esimerkiksi telefaksin ryhmälähetystoimintoja tunneta, sähköpostin käytöstä tai mediahälytyksistä puhumattakaan.

5.1. Telefaksi ja sähköposti

Postitse lähetetty tiedote edustaa pääasiallisena jakelumuotona katoavaa viestintäkulttuuria. Vielä viisi vuotta sitten suoraan viranomaiselta lähetettyä faksia pidettiin parhaana tiedotteiden jakelutapana. Tänä päivänä tiedotusvälineet ovat jo tottuneet saamaan tiedotteita sähköposteina. Valtionhallinnon tiedotusta 2000-luvulla selvittäneen työryhmän raportista (Tiedotusvälineiden kokemuksia valtionhallinnon tiedotuksesta) käy ilmi, että yli puolet (51 %) vastaajista toivoo saavansa ajankohtaisen tiedon sähköpostilla suoraan viranomaiselta. Faksina tai Internetistä ajankohtaiset tiedot haluaa vajaa viidennes vastaajista.

Sähköpostin suosio vaihtelee tiedotusvälineittäin. Aikakaus- ja erikoislehdissä enemmistö (74 %) toivoo saavansa ajankohtaisen aineiston sähköpostilla. Alueellisissa ja paikallisissa tiedotusvälineissä noin 40 % pitää sähköpostia sopivimpana tiedotuskanavana. Valtakunnallisten välineiden toimittajista noin puolet pitää sähköpostia mieluisimpana tiedotuskanavana.

Työryhmän mielestä poliisin tulee hyödyntää tiedottamisessaan niitä menetelmiä, joita tiedotusvälineet pitävät parhaimpina. Poliisilaitosten tulee sopia paikallisten tiedotusvälineiden kanssa haluavatko ne tiedotteet sähköpostilla, telefaxilla vai postitse. Vaikka tiedotteet jaettaisiin pääasiassa sähköisesti, niin jokaisella poliisilaitoksella pitää olla mm. tietoliikennekatkojen varalta ajantasaiset osoitetarrat postitusta varten. Jakelujen ylläpito tulee vastuuttaa.

Työryhmä esittää, että tiedotteet laaditaan aina kirjallisina poliisilaitoksen omalle joko paperilla tai sähköisenä olevalle tiedotelomakkeelle. Tavoitteena on yhtenäinen, nopea, rutiineiltaan helppo ja kattava tiedottaminen. Näin poliisi palvelee parhaiten kansalaisia ja heille tietoa välittäviä toimittajia.

Työryhmä korostaa, että tiedotteissa tulee selvästi lukea ”Tiedote” tai ”Tiedotusvälineille”. Loppuun merkitään lähettäjän nimi, osoite ja

puhelinnumero, josta saa lisätietoja. Mikäli tiedote lähetetään ennen julkaisuajankohtaa, niin tiedotteeseen merkitään selvästi ”Julkaistavissa, päivämäärä ja kellonaika.” Lisätietojen antajan tulee olla tavoitettavissa välittömästi tiedotteen julkaisemisen jälkeen.

5.2. Tekstiviestit ja mediahälytys

Paikallispoliisin ulkoisen tiedottamisen kehittämishankkeen tekemän kyselyn vastauksista käy ilmi, että tiedotusvälineet toivovat kärkitietoa tapahtumista välittömästi esimerkiksi tekstiviestinä päivystävän toimittajan tai uutispäällikön matkapuhelimeen. Tekstiviesti voi toimia ainoastaan herätteenä. Siinä voidaan todeta mitä on tapahtunut ja mistä saa lisätietoja, mutta se ei voi olla ainoa tiedotuskanava. Tekstiviesti on erityisen perusteltu silloin, kun kyseessä on vakava onnettomuus, järjestyshäiriö tai rikos, josta on välittömästi tiedotettava toimittajille. Tiedotusvälineet pystyvät tekstiviestin perusteella valmistautumaan tilanteeseen ja voivat irrottaa tarvittavat henkilöt hoitamaan uutisointia.

Ennakkovaroitus on tärkeä erityisesti sähköisille tiedotusvälineille, jotka pyrkivät saamaan tiedon yleisölle mahdollisimman pian. Mediahälytyksen mahdollisuutta on kuitenkin tarjottava tasapuolisesti kaikille tiedotusvälineille. Jakelulistasta voi tehdä valmiiksi matkapuhelimeen, ja se annetaan tiedoksi myös päivystäjille ja varapäivystäjille. Mediahälytys ei korvaa normaalia tiedottamista vaan täydentää sitä.

Mikäli tilanne edellyttää välitöntä tiedottamista, ensitiedottamisen hoitaa yleensä hälytyskeskus johtovastuussa olevan päällystön linjausten mukaisesti. Tavoitteena tulisi olla, että mediahälytys voitaisiin toimittaa hätä- ja hälytyskeskuksista automaattisesti tekstiviestinä.

Toistaiseksi poliisin käytössä olevat järjestelmät eivät sovellu hyvin tämän tyyppiseen tiedottamiseen. Riki-Trip-järjestelmästä saataisiin käyttökelpoisessa muodossa olevaa informaatiota, mutta ongelmana on tietojen päivittyminen vain kerran vuorokaudessa. Poli-Tripistä saadaan tieto lähes reaaliaikaisena, mutta tiedon muoto ei vastaa täysin tiedottamisen tarpeita. Käytännössä Poli-Trip palvelisi mediahälytysten lähettämistä paremmin. Poli-Tripin tieto pitäisi muokata alle 160 merkkiä pitkäksi selkeäksi tekstiviestiksi. Lähettäjä voisi poistaa tarpeettomat kentät kuten ilmoitustavan ja -koodin ennen viestin lähettämistä.

Työryhmä esittää, että mediahälytyksen antamiseen kehitetään sopiva menetelmä. Mediahälytys annetaan tekstiviestinä niille tiedotusvälineille, jotka haluavat mediahälytyksen käyttöönsä. Kiireellisissä ja

erityistilanteissa tiedotuksesta vastaava antaa mediahälytyksen puhelimitse suoraan tiedotusvälineille.

5.3. Verkkoviestinnän mahdollisuudet

Poliisin ensimmäiset www-sivut avattiin vuonna 1996. Valtakunnallisia sivuja uudistettiin vuonna 1999. Seuraavat uudet sivut julkaistaan keväällä 2002. Poliisin valtakunnalliset Internet-sivut (www.poliisi.fi) toimivat jatkossa portaalina, jonka alta löytyvät kaikkien poliisiyksiköiden sivut. Uusien sivujen myötä koko poliisille tulee yhtenäinen verkkoilme. Poliisin käyttöön suunniteltu julkaisujärjestelmä helpottaa sivujen tekemistä ja ylläpitoa. Julkaisujärjestelmä helpottaa myös tiedotteiden viemistä nettiin.

Tällä hetkellä eri poliisiyksiköiden tiedotteet ovat nähtävissä vain näiden yksiköiden sivuilla. Jatkossa kaikki poliisin tiedotteet päivittyvät automaattisesti myös samaan tietokantaan. Toimittaja voi seurata kaikkia poliisiyksiköiden tiedotteita tai listata vain tietyn/tiettyjen yksiköiden tiedotteet. Lisäksi toimittaja voi pyytää päästä järjestelmässä olevalle automaattiselle postituslistalle. Uusimpia poliisin tiedotteita voi seurata myös poliisin valtakunnallisten sivujen etusivulta.

Poliisin nettisivuilla on jo nyt palautemahdollisuus. Lisäksi poliisin tiedotuksesta vastaaville voi lähettää suoraan nettiosoitteella postia. Netin kautta tuleviin kysymyksiin vastataan suhteellisen nopeasti.

Työryhmä esittää, että julkaisujärjestelmän käyttöönoton jälkeen kaikki poliisin yksiköt vievät omat tiedotteensa myös nettiin. Internet ei korvaa muita jakelukanavia, mutta se toimii hyvin esimerkiksi tiedotearkistona, josta toimittajat voivat hankkia taustatietoa asioista. Lisäksi netti mahdollistaa laajojen taustamuistiodien ja julkaisujen julkaisemisen, joihin voidaan tiedotteissa viitata.

5.4. STT:n Online -tiedotepalvelu

STT:n Online –tiedotepalvelu on ollut poliisin käytössä heinäkuusta 1999 lähtien. Palvelua voivat käyttää poliisissa vain ne henkilöt, jotka tuntevat ulkoisen tiedottamisen pelisäännöt ja osaavat laatia niiden mukaisia tiedotteita. Salasana tiedotepalveluun vaihtuu kuukausittain. STT ilmoittaa poliisin salasanan poliisin ylijohdon tiedotukselle. Poliisin ylijohdon tiedotus jakaa sen edelleen poliisin lääninjohtojen, valtakunnallisten yksiköiden ja Helsingin poliisilaitoksen tiedotuksesta vastaaville. Nämä jakavat salasanan edelleen niille, jotka ovat koulutautuneet tiedotepalvelun käyttöön.

STT:n Online –tiedotepalvelun kautta STT:n asiakkaille menevä tiedote on heti noin 200 eri tahon nähtävissä. Valtionhallinnon tiedotusta selvittäneen työryhmän mukaan STT:n tiedotepalvelua pitää mieluisimpana vaihtoehtona esimerkiksi sähköpostin ja telefaksien ohella vain joka kymmenes toimittaja. Toisaalta esimerkiksi Online-tiedotepalvelun kautta laitettut kutsut toimittajille päivittyvät automaattisesti STT:n päivälistalle, jota toimitukset seuraavat säännöllisesti työssään.

Poliisissa STT:n palvelua käyttävät säännöllisesti ammattitiedottajat ja muutamat poliisilaitokset. Online-tiedotepalvelun käyttö edellyttää tietoa siitä, miten tiedotteet teknisesti laaditaan ja siitä, millainen tiedotteen sisällön tulee olla. Yhteyden käyttämisessä on ollut myös teknisiä ongelmia.

Työryhmä esittää, että poliisin lääninjohtojen tiedottajat ja tiedotusvastaavat kouluttavat alaistensa poliisilaitosten tiedotusvastaavat käyttämään STT:n Online –tiedotepalvelua. STT:n Online-tiedotepalvelu ei korvaa muita tiedotejakeluita, vaan se on yksi kanava muiden joukossa. Kiireellisissä tapauksissa se on kuitenkin erittäin tehokas väline, jota poliisilaitosten tulee osata hyödyntää.

5.5. Puheposti

Jotkut hälytyskeskukset käyttävät puhepostijärjestelmää, johon kenttäjohtajat lukevat tiedotteita. Puhepostin etu on nopeus. Käyttöön parhaiten harjaantuneet tiedotusvastaavat sanelevat viestin suoralta kädeltä eikä aikaa mene kirjoittamiseen. Myös hätäkeskuksissa on käytössä puhepostijärjestelmä, johon poliisin ja pelastustoimen tiedottamisesta vastaavat voivat sanella tiedotteitaan.

Hanketyöryhmän seurattua Jyväskylän hätäkeskuksen puhepostiviestejä kävi ilmi, että puhepostin tehokas hyödyntäminen vaatii lisäkoulutusta. Puheposti edellyttää lyhyttä ja napakkaa sisältöä sekä linjausten viilaamista pelastustoimen kanssa. Kuultujen esimerkkien valossa vaikutti siltä, että pelastusviranomaiset ja poliisi eivät ole yhdessä linjanneet tiedotustaan. Pelastusviranomaiset tiedottivat niin avoimesti, että se saattoi jopa vaikeuttaa poliisin tutkintaa. Samalla nauhalla saattoi olla erilaista tietoa samasta asiasta riippuen siitä, oliko viestin sanellut poliisi vai pelastusviranomainen.

Tiedotusvälineiden palautteesta käy ilmi, että suuret tiedotusvälineet eivät ole tyytyväisiä nauhoitettuihin tiedotteisiin. Tiedon saaminen salasanojen takana olevasta järjestelmästä on liian monimutkaista ja aikaa vievää. Rikosuutisia keräävällä toimittajalla saattaa olla vastuullaan kymmeniä kuntia, jolloin erilaisten järjestelmien käyttö salasanoineen muodostuu kohtuuttoman hankalaksi. Paikallisia tiedotusvälineitä nauhoitteet sen sijaan palvelevat.

Nauhoitteet eivät myöskään palvele tiedottamisen dokumentointia. Kirjallisen dokumentin etuna on, että se voidaan arkistoida ja siihen voidaan palata tulevaisuudessa, mikäli joskus on syytä tarkistaa, mitä poliisi on asiasta tiedottanut.

Työryhmän mielestä puhepostin käytöstä tiedottamisessa tulee asteittain luopua. Tiedottamisessa tulee pyrkiä yhtenäiseen käytäntöön. Poliisin ja tiedotusvälineiden yhteinen etu on, että tiedottaminen hoidetaan kaikkialla samalla tavalla. Tämä lisää tiedonvälityksen nopeutta ja luotettavuutta. Kirjallinen tiedote vähentää virhemahdollisuuksia, ja se voidaan arkistoida.

6. EHDOTUKSET MEDIASEURANNAN PARANTAMISEKSI

Mediaseuranta on erittäin tärkeä osa poliisilaitosten ulkoista tiedottamista. Uutisia seuraamalla saadaan käsitys siitä, kuinka kattavasti alueen asukkaat ovat saaneet tiedon heidän kannaltaan tärkeästä turvallisuusasiasta. Mediaseurannan toinen tärkeä tehtävä on välittää poliisilaitokselle tietoa alueen asukkaiden turvallisuutta koskevista mielipiteistä ja tiedontasosta. Keskustelun seuraaminen on edellytys sille, että poliisilaitos voi itse osallistua turvallisuusasiantuntijana keskusteluun.

Tiedotusvälineiden seuranta on kaikissa poliisin yksiköissä puutteellista. Useimmat tutkinnanjohtajat seuraavat omien juttujensa uutisointia tiedotusvälineissä. Mediaseuranta ei kuitenkaan ole kattavaa eikä sitä ole riittävästi vastuutettu. Virheelliset tiedot jäävät turhan usein elämään yleisön keskuudessa. Yleisönosastonkirjoituksiinkaan ei aina vastata.

Poliisilaitoksiin tulee pääsääntöisesti kaikki lähiseudun sanoma- ja ilmaisjakelulehdet ja aina joku/jotkut ne myös poliisilaitoksella lukee. Paikallisen lehdistöseurannan järjestäminen onkin lähinnä työnjakokysymys. Paikallispoliisia käsittelevät radio- ja tv-ohjelmat ovat yleensä poliisin tiedossa, koska ne perustuvat haastatteluihin. Lähetysten nauhoittaminen on lähinnä järjestelykysymys.

Tiedotusvälineitä on tänä päivänä mahdollista seurata sähköisesti. Helsingin Sanomilla, iltapäivälehdillä ja useimmilla maakuntalehdillä sekä keskeisillä sähköisillä medioilla ja STT:llä on omat nettisivut. Jutun ylittäessä paikallisen ja maakunnallisen uutiskynnyksen on pidettävä huoli siitä, että seuranta kattaa myös valtakunnalliset viestimet.

Suomesta löytyy myös mediaseurantaan erikoistuneita yrityksiä. Niitä kannattaa hyödyntää silloin, kun seuranta on rajattavissa ajallisesti tai projektikohtaisesti.

Työryhmä esittää, että jokaisella poliisilaitoksella mediaseuranta vastuutetaan ja sovitaan, miten seurantatietoa käsitellään, analysoidaan ja miten siihen reagoidaan. Seurannan tulee olla mahdollisimman kattavaa.

7. EHDOTUKSET MUIKSI POLIISIN VIESTINNÄN KEHITTÄMISKOHTEIKSI

7.1. Poliisin viestintäresurssit

Vuonna 1999 koko valtion budjettitaloudessa erilaisilla viestintä- ja tiedotustehtäviin viittaavilla nimikkeillä toimi 566 henkilöä. Ministeriöissä vakinaisia tiedotushenkilöitä on noin 100. Poliisissa ammattitiedottajia on poliisin ylijohdossa, Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen lääneissä, Poliisikoululla, Keskusrikospoliisissa, Helsingin ja Joensuun poliisilaitoksilla. Yhteensä ammattitiedottajia on 11. Heistä vakinaisia on 8. Lisäksi muutamissa yksiköissä on nimetty poliisimiehiä tiedottajiksi.

Viestintä liittyy olennaisesti viranomaisten tehtävien toteuttamiseen ja viraston johtamiseen. Tämän vuoksi jo vuonna 1994 vahvistetussa valtionhallinnon tiedotusohjeessa todettiin, että ulkoisen tiedotuksen onnistumisen kannalta on välttämätöntä, että tiedottaja toimii suoraan toimintayksikkönsä ylimmän johdon ohjauksen ja valvonnan alaisuudessa.

Valmisteilla olevaan asetukseen viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja hyvästä tiedonhallintatavasta esitetään pykälää viestinnän järjestämisestä. Asetusluonnoksessa todetaan, että ”tiedotusta hoitavat henkilöt toimivat suoraan johdon alaisuudessa ja että heidän tiedonsaantinsa vireille tulevista ja ratkaistavista sekä muista viestintää edellyttävistä asioista turvataan riittävän aikaisessa vaiheessa.”

Poliisin ylijohdossa on suoraan poliisiylijohtajan alaisuudessa toimiva tiedotusyksikkö. Etelä-Suomen poliisin lääninjohdon, keskusrikospoliisin, Poliisikoulun ja Joensuun poliisilaitoksen tiedottajat toimivat suoraan yksikön päällikön alaisuudessa. Länsi-Suomen läänin tiedottaja siirtyy lääninpoliisiylitarkastajan alaisuudesta yksikön päällikön alaisuuteen vuoden 2002 alusta. Helsingin poliisilaitoksen tiedotus toimii hallintoyksikön päällikön alaisuudessa.

Valtionhallinnon viestintää 2000-luvulla pohtinut työryhmä arvioi, että työryhmän ehdotusten toteuttaminen edellyttäisi noin 50 tiedotushenkilön lisäystä valtionhallintoon. Erityisesti lisäresursseja tarvittaisiin ruotsinkieliseen viestintään ja verkkoviestintään. Työryhmän esityksestä annetuissa lausunnoissa mielipiteet resurssiesityksestä jakautuivat selvästi. Useat tahot pitivät esitystä alimitoitettuna, jotkut ylimitoitettuna. Valtiovarainministeriö toteaa, että resurssiehdotuksen toteuttaminen vaatii pitkähkön ajan.

Poliisin resurssitilanne on ollut pitkään huono ja tulee entisestään huononemaan. Tästä syystä on hyvin epätodennäköistä, että poliisihallintoon pystytettäisiin palkkaamaan useita ammattitiedottajia. Tiedotusresurssien vahvistaminen on näin ollen hyvin pitkälle kiinni siitä, miten hyvin koko henkilöstö kyetään kouluttamaan viestintätehtävien hoitamiseen.

Työryhmä esittää, että poliisissa tiedotusta hoitavat yksiköt tai päätoimiset tiedotushenkilöt sijoitettaisiin valtionhallinnon toimintaperiaatteiden mukaisesti suoraan yksikkönsä johdon tai päällikön alaisuuteen. Yksikön päätiedottajalla tulee olla oikeus osallistua johtoryhmän kokouksiin ja hänen tulee saada tietoonsa tiedottamista edellyttävät asiat riittävän ajoissa.

Lisäksi työryhmä esittää, että pitkällä aikavälillä pyritään siihen, että liikkuvassa poliisissa, suojelupoliisissa, Itä-Suomen, Oulun ja Lapin läänien poliisin lääninjohdoissa ja Poliisiammattikorkeakoulussa on päätoimiset ammattitiedottajat. Ammattitiedottajille on tarvetta myös isoissa yli sadan tuhannen asukkaan kihlakunnissa.

Poliisikoululle tulee palkata päätoiminen viestintäkouluttaja. Hänen tehtävänään tulee olla koko poliisin viestintäkoulutuksen suunnittelu mukaan lukien perus-, jatko- ja täydennyskoulutus. Viestintäkouluttaja osallistuu myös poliisihallinnon viestintäkoulutukseen ja oppimateriaalin tuottamiseen.

Lisäksi työryhmä esittää, että kaikki poliisilaitokset, joissa ei ole päätoimista tiedottajaa, nimeävät jonkun henkilön oman toimensa ohella viestintävastaavaksi. Viestintävastaavan tehtävänä on kehittää yksikkönsä viestintää mukaan lukien verkkoviestintä sekä seurata valtionhallinnon viestintätehtävien hoitamiseen liittyvää ohjeistusta ja lainsäädäntöä. Viestintävastaavista, oto-tiedottajista ja ammattitiedottajista kootaan tiedottajaverkosto, joka kokoontuu

vähintään kerran vuodessa kehittämään ja vaihtamaan hyviä viestintäkäytäntöjä.

7.2. Poliisin viestinnän kokonaissuunnittelu

Viestintä on yksi poliisihallinnon keskeisistä voimavaroista ja johtamisen väline. Suunnitelmallisella viestinnällä edistetään poliisin strategisia tavoitteita, tuetaan toimintaa, luodaan mielikuvaa poliisista, neuvotaan ja informoidaan asiakkaita sekä luodaan edellytyksiä turvallisuusasioita koskevalle yhteiskunnalliselle keskustelulle. Viestinnän avulla myös perehdytetään henkilöstöä työhönsä ja työyhteisöönsä sekä tyydytetään työyhteisön sosiaalisia tarpeita.

Poliisin visiossa 2010 on määritelty, miten poliisin halutaan toimivan ja miltä näyttävän tulevaisuudessa. Vision määrittelyn yhteydessä on määritelty poliisin strategiset tavoitteet, joilla visio pyritään toteuttamaan. Poliisin viestinnän tulee omalta osaltaan tukea poliisin strategisten tavoitteiden toteuttamista.

Viestintää tulee käyttää myös strategisena välineenä toiminnan tukemisessa. Esitutkintaan liittyy taktista tiedottamista ja poliisin ennalta estävässä työssä viestintä on yksi keskeisimmistä työkaluista. Jotta viestintä palvelisi mahdollisimman hyvin toimintaa, niin sen pitää olla suunnitelmallista työtä ja sen tuloksia pitää myös säännöllisesti seurata.

Ihmisten mielikuvaan poliisista vaikuttavat teot (mitä tehdään ja miten), ilmeet (miltä tekijät näyttävät) ja sanat (mitä sanotaan ja miten). Ihmisille poliisi on yksi kokonaisuus, joten jokainen poliisihallinnossa työskentelevä omalta osaltaan luo mielikuvaa poliisista. Poliisin työn onnistumisen kannalta on erittäin tärkeää, että poliisista syntyvä mielikuva on positiivinen ja luottamusta herättävä.

Luottamus rakentuu hitaasti, mutta se voidaan menettää nopeasti. Avoimella, pitkäjänteisellä ja suunnitelmallisella viestinnällä voidaan tukea ihmisten luottamusta poliisiin. Pelkkä ulkoiseen tiedottamiseen panostaminen ei riitä. Mielikuvaan poliisista vaikuttaa myös se, mitä henkilöstö työstään ulkopuolisille kertoo. Tästä syystä hallinnon ja eri yksiköiden sisäisen tiedottamisen pitäisi olla laadukasta.

Merkittävä osa poliisin viestintää on asiakaspalvelu. Asiakaspalveluviestintä on käytännössä kansalaisten, sidosryhmien ja toimittajien palvelua henkilökohtaisesti virastossa tai vastaamalla puheluihin, sähköpostiviesteihin

ja kirjallisiin kyselyihin. Asiakas- ja kohderyhmien palveluun kuuluu tiedotus- ja viestintäaineiston tuottaminen.

Koska viestintä on yksi poliisin keskeisistä resursseista, niin työryhmä ehdottaa, että poliisin viestintää suunnitellaan ja johdetaan kokonaisvaltaisesti. Poliisille tulee luoda pitkän aikavälin viestintäpoliittinen ohjelma ja profilointisuunnitelma sekä vuosittain tarkistettava vuosisuunnitelma.

Viestintäpoliittisessa ohjelmassa määritellään ne viestinnän peruslinjat, joiden avulla tuetaan valtionhallinnon viestintätavoitteiden ja poliisin strategisten tavoitteiden toteutumista poliisissa. Viestintäpoliittisessa ohjelmassa tulee myös määritellä poliisin sisäisen tiedottamisen ja verkkoviestinnän periaatteet.

Poliisin profiloinnin tulee lähteä poliisin strategisista tavoitteista. Työryhmä ehdottaa, että poliisille määritellään tavoitemielikuva, sitä tukevat perusviestit ja yhtenäinen poliisin visuaalinen ilme.

Vuosisuunnitelmaan tulisi sisällyttää ne yhteiset poliisin toimintaan liittyvät tavoitteet, joita poliisin eri yksiköiden yhdessä toteuttamalla viestinnällä tuetaan.

Liite 1: Valtioneuvoston kanslian suositukset valtionhallinnon viestinnässä noudatettavista periaatteista ja toimintatavoista. Työryhmän alustava ehdotus 27.3.2001.

Avoimeen hallintoon - valtioneuvoston kannanotto valtionhallinnon viestinnän kehittämiseksi

Suomen perustuslain mukaan jokaisella on oikeus saada tieto viranomaisen julkisesta asiakirjasta. Perusoikeuksiin kuuluu sananvapaus, johon sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään estämättä. Julkisen vallan tehtävänä on edistää ja turvata näiden oikeuksien toteutuminen.

Hallinnon julkisuus kuuluu demokratian peruspilareihin. Viranomaisen asiakirjat ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole lailla välttämättömistä syistä erikseen rajoitettu. Julkisuusperiaate merkitsee, että viranomaisen asiakirjan julkisuus on pääsääntö ja salassapito poikkeus.

Edustuksellisessa demokratiassa viranomaisten toiminnan julkisuus on erityisesti valvonnan ja osallistumisen väline. Kansalaisilla tulee olla mahdollisuus valvoa viranomaisten toimintaa ja julkisen vallan käyttöä ja keskustella siitä. Tämä ei ole mahdollista ilman tietoja viranomaisten toiminnasta eikä ilman mielipiteen- ja sananvapautta. Näiden periaatteiden pohjalta toimitaan myös Euroopan unionia koskevassa viestinnässä.

Julkisuus edistää keskustelua yhteisistä asioista sekä parantaa yksilöiden ja yhteisöjen vaikutusmahdollisuuksia. Siksi julkisuusperiaatteen mukaisilla tiedonsaantioikeuksilla on keskeinen merkitys kansalaisten mahdollisuuksille osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ja vaikuttamiseen.

Tiedon välittäminen hallinnosta on viranomaisen velvollisuus. Viranomaisten on aktiivisesti tiedotettava toiminnastaan ja palveluistaan sekä kansalaisten oikeuksista ja velvollisuuksista. Tiedotusvelvoitteet koskevat kaikkia viranomaisia. Tiedottaminen ja viestintä ovat jokaisen virkamiehen vastuulla. Vaatimukset voidaan täyttää vain tehokkaan sisäisen viestinnän avulla.

Valtionhallinnon ja kansalaisten viestinnän tulee olla vuorovaikutteista. Valtionhallinnon tehtävänä on saattaa julkisuuteen vireillä olevat yleisesti merkittävät lainsäädäntö- ja muut hankkeet ja edistää valmisteluvaiheen kansalaiskeskustelua.

Hallinnon on toimittava avoimesti. Valtionhallinnon on tarjottava kansalaisille mahdollisuus ymmärtää yhteiskuntaolojen kehitystä ja erityisesti heille itselleen tärkeitä asioita. Viranomaisten on tuotettava tietoa toiminnastaan ja sen vaikutuksista. Hallinnon on tarjottava helppo pääsy julkisiin asiakirjoihin ja vaivaton asiointi viranomaisten kanssa sekä mahdollisuus saada tieto sisällöllisesti ymmärrettävässä muodossa. Verkkoviestintä mahdollistaa vuorovaikutteisen viestinnän aiempaa vaivattomammin. Samalla on turvattava niiden kansalaisten tiedonsaanti, jotka eivät voi tai halua käyttää verkkoviestintää.

Julkisuuslaki turvaa perustuslaissa säädetyn oikeuden saada tieto viranomaisten julkisista asiakirjoista ja julkisen vallan velvollisuuden edistää tiedonsaannin toteutumista käytännössä. Lainsäädännön täytäntöönpano edellyttää viranomaisilta aktiivista tiedottamista ja tiedontuotantoa. Tiedottamisen ja muun viestinnän on palveltava kansalaisten tiedontarpeita. Tehtävät on hoidettava noudattamalla tasapuolisuuden, objektiivisuuden ja asiallisuuden vaatimuksia. Hallinnon on kartoitettava tietoaineistonsa ja niiden merkitys kansalaisten tiedonsaantitarpeiden kannalta sekä

kehitettävä suunnitelmallisesti tiedotusta ja muuta viestintää. Viranomaisten on kiinnitettävä huomiota toimintansa vaikutusten arviointiin sekä seurattava viestintää.

I Suositusten tarkoitus ja tausta

Vuonna 1999 toteutettiin laaja julkisuus- ja salassapitolainsäädännön kokonaisuudistus. Uudistuksen keskeisin säädös on laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999; jäljempänä julkisuuslaki). Lain tarkoituksena on lisätä viranomaisten toiminnan avoimuutta säätämällä viranomaisille velvollisuus tuottaa toimintaansa kuvaavia aineistoja, tiedottaa ja antaa tietoja keskeneräisistä asioista (19 - 20 §).

Julkisuuslain nojalla on annettu asetus viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja hyvästä tiedonhallintatavasta (1030/1999). Asetusta on muutettu x.x.2001 voimaan tulleella asetuksella (/2001) ottamalla siihen säännökset valtionhallinnon viestinnästä⁶⁶. Niissä säännellään lakia yksityiskohtaisemmin valtionhallinnon viestinnän tarkoituksesta, suunnittelusta ja järjestämisestä.

Suosituksen tarkoituksena on edistää julkisuuslain täytäntöönpanoa ja siten parantaa kansalaisten mahdollisuuksia saada tietoja viranomaisten toiminnasta sekä kehittää valtionhallinnon viestintää. Suositukset perustuvat valtioneuvoston kanslian asettaman työryhmän ehdotuksiin ja selvityksiin⁶⁷.

Yleisohje valtionhallinnon ulkoisesta tiedottamisesta (valtioneuvoston kanslia, 10.3.1994) on julkisuuslain ja sitä täydentävän asetuksen säätämisen vuoksi katsottu lakanneen olemasta voimassa.

Tiedottamisella tarkoitetaan informaation välittämistä pääasiassa hallinnosta, esim. lehdistötiedottamista. *Viestintä* on prosessi, jossa viranomaiset vastaanottavat, tuottavat ja jakavat informaatiota sekä osallistuvat eri tavoin julkiseen keskusteluun ja siten luovat merkityksiä yhteiskunnallisista asioista. Valtionhallinnon viestintään kuuluu tiedotuksen lisäksi mm. kansalaisten sekä etu- ja kansalaisjärjestöjen kuuleminen yleisesti merkittävissä valmisteluasioissa, neuvonta ja muu vuorovaikutteinen viestintä.

II Viestinnän tavoitteet ja lähtökohdat

Valtionhallinnon viestinnän tavoitteena on demokratian edistäminen. Valtionhallinnossa viestintä toteuttaa kansalaisten oikeutta tiedonsaantiin ja osallistumiseen. Viranomaisten toiminnan on oltava *avointa*, ja viranomaisten on viestittävä aktiivisesti. Jo lain mukaan viranomaisilla on velvollisuus tiedottaa toiminnastaan ja palveluistaan sekä yksilöiden ja yhteisöjen oikeuksista ja velvollisuuksista.

Viestinnän lähtökohtana on *julkisuusperiaate*: viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, jollei lailla toisin säädetä. On jokaisen perusoikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta.

Oikeus tietoon tekee mahdolliseksi valvoa julkista valtaa, omia etuja ja oikeuksia, käyttää poliittisia oikeuksia sekä vaikuttaa yleisiä asioita koskevaan päätöksentekoon. Oikeus saada tietoa antaa mahdollisuuden ennakoida tulevia tilanteita.

Viranomaisten toiminnan julkisuus edistää virkamiesten huolellisuutta ja lain noudattamista sekä viranomaisten toiminnan tehokkuutta. Viestintä luo ja ylläpitää kansalaisten luottamusta hallintoon.

III Viestinnässä noudatettavat periaatteet

Viranomaisten viestinnän tehtävät

Valtionhallinnon viestinnän tehtävänä on antaa kansalaisille mahdollisuus saada kokonaiskuva hallinnon toiminnasta, palveluista, velvoitteista sekä hallinnollisesta ja poliittisesta päätöksenteosta. Viestinnällä myös mahdollistetaan kansalaisten *osallistuminen*.

Viestintä on hallinnon ja kansalaisten *vuorovaikutusta*. Mahdollisuus vuorovaikutteiseen viestintään kuitenkin vaihtelee hallinnonaloittain ja viranomaisten toimenkuvan ja käsiteltävän asian mukaan. Viestinnässä syntyy se kuva, millaisena valtionhallinto ja sen hoitamat tehtävät mielletään.

Kansalaisten tarvitsema käytännön tieto hallinnossa asioimiseen annetaan *neuvonnalla*. Neuvonta on vuorovaikutteista viestintää, jossa kansalaiset voivat itse pyytää neuvoja ja lisätietoja, hakea tietoa erilaisista tietoarkistoista sekä antaa palautetta. Neuvonnassa välittyvän informaation sisältöön vaikuttavat luonnollisesti myös kansalaiset.

Informoimalla kansalaisille annetaan tietoa yleisistä oikeuksista, velvollisuuksista ja hallinnon päätöksistä. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi tiedottamista joukkoviestimille sekä erilaisten esitteiden ja muiden julkaisujen tuottamista.

Viestinnän lähtökohtana ovat valtionhallinnon ja viranomaisten tehtävät. Viestinnän sisältö, kohderyhmät ja keinot määräytyvät niiden mukaan. Eri viranomaisten tehtävät voivat olla hyvinkin erilaisia. Valtioneuvosto toimii sekä poliittisena päätöksentekijänä että toisaalta hallinnollisena viranomaisena. Tämä vaikuttaa luonnollisesti siihen, miten ministerit poliittisina toimijoina ja toisaalta ministeriöt viranomaisina viestivät. Palveluja tuottava virasto viestii toisin kuin virasto, joka ratkaisee yksittäisten ihmisten asioita. Tuomioistuinten riippumattomuus ja tehtävä oikeusriitojen ratkaisijana luo puitteet niiden viestinnälle. Valtion liikelaitosten toiminta markkinoilla luonnollisesti muokkaa niiden viestinnän sisältöä ja käytettäviä keinoja.

Viestinnän merkitys on koko hallinnossa nykyisin korostuneempi kuin ennen. Hallinnon viestintään vaikuttaa esimerkiksi se, että entistä useammalla hallinnon päätöksillä on suora vaikutus talouteen ja markkinoihin. Myös päätöksenteon ja hallinnon kansainvälistyminen korostavat viestinnän tarvetta. Eri ryhmien, esimerkiksi maahanmuuttajien ja muiden vähemmistöryhmien, tarpeet on otettava huomioon aiempaa yksityiskohtaisemmin. Joukkoviestimiä on myös palveltava entistä eriytyneemmin.

Ratkaisuilla on usein vaikutuksia useammalle kuin yhdelle hallinnonalalle. Viranomaisten on viestittävä aiempaa enemmän *yhteistyössä*. Yhteistyötä tarvitaan paitsi julkishallinnossa myös laajemmin, esimerkiksi järjestöjen ja yksityisen sektorin kanssa.

Viestinnän sisältö ja laatu

Viestintä on suunniteltava ja toteutettava niin, että viranomaisten toiminnasta ja sen vaikutuksista voi muodostaa kokonaiskuvan. Tavoitteena on antaa eväitä ymmärtää viranomaisten toimintaa. Julkisuuslaki korostaa hallinnon viestinnässä *avoimuutta ja osallistumista*.

Viranomaisten on tuotettava ja välitettävä sellaista informaatiota, joka antaa olennaisia ja mahdollisimman *luotettavia* tietoja viranomaisten toiminnan ja vaikutusten arvioimiseksi.

Viranomaisten on esimerkiksi tuotettava toimintaansa kuvaavia tilastoja ja päätöksenteon suuntaviivoja kuvaavia tietoaineistoja.

Osallistuminen edellyttää tietoja *valmisteilla* olevista asioista. Julkisuuslaissa edellytetään, että yleisesti merkittävistä hankkeista on saatavilla tietoa. Osallistuminen ei ole mahdollista eikä avoimuus toteudu pelkästään pitämällä tietoa saatavilla - viranomaisten on oltava *aktiivisia*.

Viranomaisten on varmistettava, että yleisesti merkittävien hankkeiden yhteydessä asiaan voi ottaa kantaa. Tämä edellyttää mahdollisimman laajaa julkisuutta asian mahdollisimman varhaisessa valmisteluvaiheessa. Viestinnässä on kerrottava selvästi ajankohdat ja valmisteluvaiheet, joissa on esillä olevia vaihtoehtoja ja ehdotuksia voi arvioida. Esimerkiksi asiaa valmistelevien henkilöiden yhteystietoja tulee olla helposti saatavilla.

Viestinnän on perustuttava julkisuusperiaatteeseen ja avoimuuteen. Viranomaisten on pidettävä huolta siitä, että avoimuus toteutuu mahdollisimman laajana. Asiakirjan tiettyjen osien salassapitovelvollisuus ei estä tietojen antamista asiasta. Viranomaisten on luotava sellaiset käytännöt, että julkisuuslain tarkoitus toteutuu parhaalla mahdollisella tavalla.

Viranomaisten viestinnän on annettava tietoa kansalaisille oikeuksien valvomiseksi ja omaa elämää koskevien vaihtoehtojen arvioimiseksi. Julkisuuslain mukaan viranomaisten on tiedotettava yksilöiden velvollisuuksista ja oikeuksista. On annettava tietoa myös ohjeista ja muista käytettävistä kriteereistä, joiden perusteella yksittäinen asia ratkaistaan.

Viranomaisten antaman informaation laatuun kohdistuu erityisvaatimuksia. On pidettävä huolta siitä, että viestinnässä noudatetaan objektiivisuutta ja että annettava informaatio on luotettavaa. Ihmisten ja yritysten on voitava luottaa viranomaisten antamaan neuvontaan ja tiedotteisiin.

Valtion osallistuessa yritysten toimintaedellytysten turvaamiseen on tehtävä selväksi, mikä on valtion rooli ja vastuu. Näihin liittyvät epävarmuustekijät ja muut rajoitteet on selostettava.

Viestintä on sidottu viranomaisten tehtäviin. Viestintää ei saa käyttää tarkoituksessa, joka ei kuulu viranomaisen tehtäviin. Valtionhallinnon viestinnän tulee edistää luottamusta viranomaisten puolueettomuuteen ja riippumattomuuteen. Esimerkiksi vireillä olevasta yksittäisestä lainkäyttöasiasta ei saa tiedottaa tavalla, joka voidaan ymmärtää viranomaisen ratkaisun ennakkoinniksi tai joka vaarantaa luottamuksen asian puolueettomaan ja asialliseen käsittelyyn.

Viestinnän keinot

Viestinnän avulla on edistettävä yleistä etua ja huolehdittava perusoikeuksien toteutumisesta. Kaikkien viestinnän keinojen tulee palvella kansalaisten oikeuksia ja tasapuolisten osallistumismahdollisuuksien turvaamista.

Julkishallinnon viestintä poikkeaa yksityisten yritysten ja yhteisöjen viestinnästä, koska sen on otettava huomioon kaikki kansalaiset yhdenvertaisina tiedontarvitsijoina, ei vain organisaatiolle itselleen strategisesti tärkeitä kohteita. Viestintää ei voi suunnitella niin, että siinä painotetaan ainoastaan viranomaiselle myönteisiä seikkoja.

Valtion liikelaitosten tarjoamien palvelujen markkinoinnissa voidaan käyttää samoja viestinnällisiä keinoja kuin yksityissektorilla.

Viranomaiset voivat viestiä vain toimivaltuuksiensa ja tehtäviensä edellyttämässä tarkoituksessa. Tämä merkitsee sitä, ettei viestintää ole lupa harjoittaa viranomaisten tehtäville sopimattomalla tavalla. Viranomaisten toiminnan arviointi ja kritiikki kuuluu osana virkamiesten työhön.

Markkinointiviestintä

Markkinointiviestinnällisten keinojen käyttö tulee olla avointa ja läpinäkyvää, koska kansalaisilla itsellään on valinnan vapaus ja vastuu palveluiden ostamisessa sekä yhteiskunnallisten ideaalien toteuttamisessa.

Varsinainen mielikuvamainonta ja viranomaisten profiilin rakentaminen ei ole perusteltua, ellei se sisällä tiedonvälitystä ja kansalaisten palvelua. Valtionhallinnon viestintään, varsinkin ministeriötasolla, varsinainen organisaation profilointi ja imagomainonta soveltuvat huonosti. Profiili ja maine rakentuvat toiminnan seurauksena.

Valtionhallinnon harjoittama mainonta liitetään usein informatiiviseen mainontaan, jonka ensisijainen tehtävä on tiedon jakaminen, ei kaupallinen hyöty. Mainosta ei kuitenkaan tee yhteiskunnalliseksi mainostava organisaatio, vaan mainoksen sisältö: se pyritäänkö mainoksella saamaan organisaatiolle taloudellista voittoa.

Tärkeistä asiakokonaisuuksista voidaan tiedottaa myös mainonnan keinoin. Mainonnalla kerrotaan tällöin esimerkiksi saatavissa olevista palveluista. Mainontaa tulee käyttää harkiten ja vasta, kun mainostettavasta asiasta on tehty poliittinen tai hallinnollinen päätös.

Yksittäiset tietyn kohderyhmän julkaisuissa ilmestyvät viranomaisten maksamat ilmoitukset ovat hyväksyttäviä, jos niillä voidaan tavoittaa muuten vaikeasti saavutettava kohderyhmä. Tällaisessa ilmoittelussa tulee erityisen tarkasti ottaa huomioon viranomaisten tasapuolisuus-vaatimus.

Mainostilan myynti hallinnon viestintäkanaviin ei saa vaarantaa viranomaisten objektiivisuutta ja riippumattomuutta julkisen vallan käyttäjänä. Tämä koskee erityisesti valvontaviranomaisia, sillä mainostilan myynti omiin välineisiin saattaa johtaa intressiristiriitoihin, jos sama viranomaistaho sekä valvoo yritystoimintaa että saa siltä mainostuloja.

Mainosten käytössä julkaisuissa pitää noudattaa hyviä journalistisia periaatteita sekä niiden sisällöissä että sijoittelussa.

Oman aktiivisen kampanjoinnin rinnalla valtionhallinnon tulee edistää kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia tukemalla kansalaisjärjestöjen viestintää yhteiskunnallisesti tärkeissä asioissa.

Sponsorointirahoituksen käyttöä valtionhallinnossa on harkittava tarkkaan. Viranomaisten sponsoriyhteistyön ja yhteisrahoitteisen toiminnan lähtökohtana tulee poikkeuksetta olla hallinnon omat tehtävät. Rahoitusmuoto ei saa vaarantaa viranomaisten objektiivisuutta ja riippumattomuutta julkisen vallan käyttäjänä. Yhteistyön mahdollisuutta on tarjottava tasapuolisesti kaikille saman alan yrityksille, joiden voi olettaa olevan kiinnostunut yhteistyöstä. Viranomaisten ei itse pidä sponsoroida muita organisaatioita, sillä verovaroin ei ole syytä osallistua erilaisiin rahakeräyksiin, joissa tasapuolisuusvaatimus on käytännössä mahdotonta toteuttaa.

Verkkoviestintä

Verkkoviestintä mahdollistaa julkisen keskustelun esimerkiksi sähköpostin ja keskustelupalstojen avulla. Valtionhallinnon verkkoviestintää on kehitettävä niin, että se tukee hallinnon ja kansalaisten kaksisuuntaista vuorovaikutusta ja edistää kansalaisten aktiivista osallistumista päätöksentekoon. Viranomaisten tulee täsmentää oman verkkoviestintänsä tärkeimmät kohderyhmät ja sisällölliset päätehtävät.

On huolehdittava siitä, että kaikilla väestöryhmillä on pääsy niille tärkeisiin verkkopalveluihin. Kansalaisten tasa-arvoa verkkopalvelujen käyttäjinä tulee edistää kielestä, asuinpaikasta ja taloudellisesta tilanteesta riippumatta. Pitää turvata kansalaisten riittävä neuvonta ja opastus, jotta halukkaat pystyvät käyttämään verkkoviestintää.

Viranomaisten tulee esittäytyä tietoverkossa niin, että hallinnosta on helppo muodostaa kokonaiskuva. Asiat on esitettävä sisältölähtöisesti, ei vain organisaatioiden vastuiden mukaan jaotellusti. Tämä ei tarkoita hallinnonalojen tai viranomaisten omien sivustojen merkityksen vähentymistä, vaan kokonaisuuksien muodostamista linkitysten ja portaalien avulla.

Kokonaiskuvan muodostuminen edellyttää eri hallinnonalojen ja erilaisten verkkopalvelujen entistä laajempaa kehittämistä yhteisesti. Esimerkiksi uutisluonteisia tiedotteita tulee täydentää linkittämällä laajempiin asiakirja-aineistoihin ja arkistojen tiedonhakuohjelmiin. Tiedon saatavuuden parantamiseksi sähköistä julkaisemista tulee laajentaa. Uuteen viestintämuotoon tulee suunnata riittävästi resursseja.

Kansalaisten tasa-arvo edellyttää myös niiden tiedonsaannin turvaamista, jotka eivät voi tai halua käyttää uusia medioita. Verkkoviestinnän rinnalla valtionhallinnon on tuotettava edelleen myös painettua aineistoa.

Verkkoviestinnän ylläpito ja kehittäminen edellyttää aiempaa suurempia voimavaroja.

Viestinnän kohdentaminen

Valtionhallinnon viestintä on kohdennettava niin, että kaikki tietoa tarvitsevat saavat tiedon. Viestinnän on vastattava niin passiiviseen kuin aktiiviseen tiedontarpeeseen. Tieto tulee välittää ajoissa, riittävän laajasti ja helppotajuisessa muodossa.

Kansalaisten hyvät palvelut hallinnossa on taattava, ja tietoa on tarjottava siellä, missä kansalaiset asioivat. Virastojen on huolehdittava, että virkamiehet tavoittaa vaivattomasti.

Joukkoviestimet ovat valtionhallinnon tiedotuksen tärkeä kohderyhmä. Joukkoviestinten tarpeisiin on pystyttävä vastaamaan nopeasti. Virkamiesten tulee avustaa toimittajia tiedon hankinnassa. Joukkoviestimien palvelemiseksi tulee pyrkiä tuottamaan entistä kootumpaa ja kokonaisuuksia käsittelevää tietoa sekä taustoitusta. Kokonaisuuksia käsittelevää tietoa on myös se, että tuotetaan tietoa valmistelusta ja päätöksenteosta niiden eri vaiheissa.

Perustuslain mukaan julkisen vallan on huolehdittava suomen- ja ruotsinkielisen väestön yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan. Kaikessa valtionhallinnon viestinnän suunnittelussa tulee ottaa huomioon se, miten ruotsinkielinen viestintä hoidetaan. Hallinnon tulisi tarjota keskeinen suomenkielinen materiaali myös ruotsiksi.

Viestinnän suunnittelussa on asianmukaista ottaa huomioon myös maahanmuuttajien ja kielellisten vähemmistöjen viestintä. Resursseja tulee suunnata käytännön palveluorganisaatioille, jotta ne voivat tuottaa aineistoa maahanmuuttajille heidän omilla kielillään.

Valtionhallinnon viestintä on suunniteltava niin, että vaikuttaminen valmisteilla oleviin asioihin on käytännössä mahdollista. Virastojen on tuotettava viestintäaineistoa niin, että se turvaa mahdollisuuden osallistua asian käsittelyyn ja siitä käytävään keskusteluun. Kansalaisjärjestöjen osallistumista ja vaikutusmahdollisuuksia voidaan lisätä kutsumalla niitä entistä enemmän erilaisiin hallinnon tilaisuuksiin.

Monilla valtionhallinnon hankkeilla ja päätöksillä on vaikutuksia useisiin toimialoihin. Viestintäyhteistyötä tarvitaan myös järjestöjen ja yksityisen sektorin toimijoiden kanssa.

IV Viestinnän suunnittelu ja organisointi

Hyvää viestintää ei voi olla ilman suunnittelua ja ennakointia. Valtionhallinnon viestintä tulee suunnitella niin, että vaikuttaminen valmisteilla oleviin asioihin on käytännössä mahdollista.

Suunnittelulla pyritään ennakoitavuuteen, siihen, että tiedontarvitsijat voivat luottaa viestinnän säännönmukaisuuteen. Viestinnän suunnitteluun sisältyy viestinnän sisällöstä, ajoituksesta, keinoista, kohderyhmistä, kustannuksista ja seurannasta sopiminen.

Toimiva sisäinen viestintä on edellytys ulkoisen viestinnän toteuttamiselle. Sisäisellä viestinnällä varmistetaan, että kaikilla organisaatiossa toimivilla on tiedossaan toiminnan tavoitteen ja työn tekemisen kannalta oleellinen tieto. Sisäinen viestintä myös rakentaa organisaatiokulttuuria.

Kaikki virkamiehet huolehtivat omalta osaltaan viestinnästä ja kanssakäymisestä niiden yhteistyökumppanien kanssa, joita heidän tehtävänsä koskevat. Kaikkien virkamiesten mahdollisuudet saada tietoa on turvattava.

Tiedotusyksikkö toimii viraston johdon ja virkamiesten viestinnän tukena ja konsulttina sekä koordinoi viestintää. Tiedotusyksikkö tai tiedotuksesta vastaava henkilöstö tulee sijoittaa suoraan johdon alaisuuteen.

Tiedotuspäällikön tai muun tiedotuksen edustajan tulee voida osallistua viraston johtoryhmän ja muihin kokouksiin sekä tilaisuuksiin, joissa käsiteltävistä asioista tiedotusyksikkö tarvitsee tietoa toimintaansa varten. Tiedottajien tiedonsaannista on huolehdittava myös velvoittamalla muut virkamiehet informoimaan tiedotusta hoitavia riittävän aikaisessa vaiheessa vireille tulevista ja ratkaistavista asioista. Viraston johdon on huolehdittava tiedotustoiminnan riittävästä resurssoinnista.

Henkilöstön tulee tietää, mistä asioista on tiedotettava, kenellä on valmisteluvastuu ja ketkä päättävät tietojen antamisesta. Virastojen on huolehdittava siitä, että asiakaspalvelutehtävissä työskentelevillä on tarvittava julkisuuslainsäädännön tuntemus. Sisäisillä ohjeilla ja koulutuksella varmistetaan, että virkamiehet tuntevat velvollisuutensa.

Viraston johdon on huolehdittava kokoavan viestintänäkökulman toteutumisesta.

V Viestinnän seuranta ja kehittäminen

Kansalaisten palaute on arvokasta. Hallinnon saamaan palautteeseen on pyrittävä vastaamaan. Palautetta tulee koota ja seurata, ja lisäksi on kehitettävä mahdollisuuksia antaa palautetta. Tätä kautta voidaan vahvistaa viestinnän vuorovaikutuksellisuutta ja tukea kansalaiskeskustelua tai -aktiivisuutta.

Aihepiirikohtainen medioiden seuranta sopii luontevasti viranomaisten itse tehtäväksi. Keskittämällä mediaseurantaa tai toteuttamalla se useamman viranomaisen yhteistyönä voidaan kuitenkin tehostaa toimintaa ja säästää kustannuksia. Käytännön toteutuksessa voidaan käyttää hyväksi mediaseurantaan erikoistuneiden yritysten palveluja.

Perinteisten seurannan muotojen ohella tulisi entistä enemmän kohdistaa huomiota hallinnon omaan toimintaan ja viestinnän toteutukseen: sen organisointiin, tavoitteisiin, tarkoituksenmukaisuuteen ja sisältöihin. Seurannassa on lisäksi hyvä kiinnittää huomiota arviointikriteereihin. Kriteerien lähtökohtana on valtionhallinnon viestinnän yleinen tavoite demokratian edistämisessä.

Kaupallinen ja valtion laitosten tutkimustoiminta on jo nykyisin varsin laajaa. Tutkimustiedon tehokas hyödyntäminen edellyttää tähänastista systemaattisempaa ja ajantasaisempaa tutkimustietojen kokoamista ja tiedostojen järjestämistä.

Seuranta vaatii voimavaroja. Usein tarvitaan erillistutkimuksia, jotka on tarkoituksenmukaista teettää tutkimukseen erikoistuneissa organisaatioissa. Valtionhallinnossa tulee lisäksi olla asiantuntemusta tutkimustarpeiden arvioimista ja tutkimusten suunnittelua varten.

Virastojen johdolle sekä muille virkamiehille tulee järjestää viestintäkoulutusta. Lisäksi viestinnästä vastaavien virkamiesten jatko- ja täydennyskoulutusta tulee kehittää ja koulutusta on tarjottava säännöllisesti. Tiedonvälityksen osaamista voidaan edistää laajasti tiedotus- ja tietopalveluhenkilöstön yhteisillä koulutustilaisuuksilla.

Liite 2

**SISÄASIAINMINISTERIÖN
MÄÄRÄYSKOKOELMA****OHJE**

Annettu
26.6.2000

Nro
SM-2000-701/YL-3

Voimassaoloaika
1.7.2000-toistaiseksi

Säädöspäätös
Laki poliisin hallinnosta 4 §

Kumoaa
SM:n ohje nro 1/011/97

Kohderyhmät
Poliisin henkilöstö

POLIISIN ULKOINEN TIEDOTTAMINEN**1. SOVELTAMISALA JA LAINSÄÄDÄNNÖLLISET LÄHTÖKOHDAT**

Tässä ohjeessa ulkoisella tiedottamisella **tarkoitetaan suuren yleisön informointia** poliisin toimialaan liittyvistä asioista **tiedotusvälineiden avulla**.

Poliisin ulkoista tiedottamista koskeva **ohje koskee poliisin koko henkilöstöä. Ohjeen keskeiset periaatteet koskevat myös virkamiesten yksityiselämässä harjoittamaa tiedotustoimintaa.** Valtion virkamieslain (750/1994) 14 §:n 2 momentin mukaan virkamiehen on käyttäydyttävä asemansa ja tehtävänsä edellyttämällä tavalla. Poliisiasetuksen (1112/1995) 13 §:n 2 momentin mukaan **poliisimiehen on virassa ja yksityiselämässään käyttäydyttävä siten, ettei poliisin arvo siitä kärsi.**

Demokraattisen yhteiskunnan keskeisiin periaatteisiin ja perustuslakiin (731/1999) kirjattuihin perusoikeuksiin kuuluu, että jokaisella on oikeus vapaasti muodostaa ja ilmaista mielipiteensä yhteisistä asioista ja vaikuttaa niihin. Aktiivinen ulkoinen tiedottaminen edesauttaa sitä, että yksilöt ja yhteisöt saavat tietoa poliisin toiminnasta ja voivat siten vapaasti muodostaa mielipiteensä siitä.

Yksilöillä ja yhteisöillä, joihin myös tiedotusvälineet kuuluvat, on oikeus saada tietoja myös niistä julkisista asioista, joista poliisi ei itse aktiivisesti tiedota. **Tiedonsaantioikeus on perustuslakiin kirjoitettu perusoikeus**, jota voidaan rajoittaa vain välttämättömistä syistä erikseen lailla. Jokaisella on lain mukaan oikeus saada tieto viranomaisten

asiakirjasta, joka on julkinen. **Asiakirjan julkisuus on pääperiaate, josta salassapito on poikkeus.**

Tämä ohje ei koske asiakirjojen julkisuutta, vaan siitä säädetään julkisuuslailla ja sen nojalla mahdollisesti poliisille annettavilla ohjeilla.

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) eli ns. **julkisuuslaki velvoittaa viranomaisia edistämään toimintansa avoimuutta ja tiedottamaan toiminnastaan, palveluistaan sekä yksilöiden ja yhteisöjen oikeuksista ja velvollisuuksista toimialaansa liittyvissä asioissa.**

Julkisuuslakiin on koottu myös keskeisimmät viranomaisia koskevat salassapitosäännökset. Lain mukaan viranomaisen palveluksessa oleva ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, eikä muitakaan viranomaisessa toimiessaan tietoonsa saamaansa seikkaa, josta lailla on säädetty vaitiolovelvollisuus.

Poliisin ulkoista tiedottamista koskevaan ohjeeseen on koottu keskeiset poliisin tiedottamista koskevat säännökset. Ohjeeseen on lisäksi sisällytetty valtionhallinnon tiedotusohjeen keskeinen sisältö, eri yhteistyötahojen kanssa tehdyt tiedottamista koskevat sopimukset ja tiedottamisessa huomioon otettavat keskeiset periaatteet.

2. KESKEISET PERIAATTEET

Ulkoisen tiedottamisen hoitaminen on kiinteä osa jokaisen poliisin yksikön toimintaa. Tiedottamisella edistetään julkisuusperiaatteen toteutumista ja poliisitoiminnan avoimuutta.

Avoimuus jokapäiväisessä tiedottamisessa luo perustaa luottamukselle, jonka merkitys korostuu vaativissa tilanteissa ja erityistilanteissa sekä poikkeusoloissa eli silloin kun hyvät suhteet tiedotusvälineisiin ovat erityisen tärkeitä.

Avoimuuden ohella keskeisimpiä periaatteita ovat tiedotettavien asioiden **luotettavuus ja oikeellisuus**. Kukin yksikkö ja tiedotusta hoitava henkilö tiedottaa ensi sijassa omaan toimialueeseensa liittyvistä asioista. Luotettavuuteen liittyy oleellisesti, että tiedotettaessa ja kommentoitaessa esimerkiksi rikollisuuteen liittyviä ilmiöitä muistetaan aina mainita, mihin tiedot tai arviot perustuvat. Ennen asioiden julkistamista pitää aina tarkistaa tietojen oikeellisuus.

Koska etenkin sähköiset tiedotusvälineet elävät reaaliajassa, tiedottamisen **nopeuteen** tulee kiinnittää erityistä huomiota. Merkittävä paikallinen rikos- tai onnettomuusjuttu saattaa vaatia nopeaa reagointia myös poliisin lääninjohdossa ja/tai poliisin ylijohdossa. Tästä syystä **myös hallinnon sisäiseen tiedonkulkuun pitää kiinnittää erityistä huomiota.**

Tiedotettavien asioiden oikeellisuuden tarkistamisesta ei saa tinkiä nopeuden kustannuksella. Vaativissa tilanteissa ja erityistilanteissa tiedottaminen hoidetaan heti sen jälkeen, kun tilanne on ensin otettu toiminnallisesti hallintaan.

Poliisin ulkoisen tiedottamisen tulee olla myös **aktiivista, tasapuolista ja ymmärrettävää**. Tiedotettaessa tulee kohdella kaikkia tiedotusvälineitä alueellisesti, kielellisesti ja poliittisesti tasapuolisesti. Tiedotettavan sanoman sisältö tulee olla ymmärrettävää yleiskieltä. Vaikeita asioita pitää mahdollisuuksien mukaan kansantajuistaa ja selventää sekä käytettyjä käsitteitä täsmentää. Jos sanoman lähettäjä ei itse selvennä sanomaansa, tekee sen juttua muokkaava toimittaja.

Tiedottamisen tulee olla myös **suunnitelmallista**. Tiedotusta pitää suunnitella pitkäjänteisesti osana muun toiminnan vuosisuunnittelua, jotta se **tukee poliisin toiminnallisia tavoitteita** eli yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä, rikosten, onnettomuuksien ja häiriöiden ennalta estämistä ja torjuntaa.

Yksikön sisällä **tiedotusvastuut** tulee **selkeästi määritellä** joko työjärjestyksessä tai erillisessä tiedotusohjeessa. Henkilöstön tiedotusvalmiuksia tulee lisätä koulutuksella.

Tiedottamisessa tulee **välttää aiheettomien pelkojen synnyttämistä**. Aina kun kerrotaan rikoksista, on mahdollisuuksien mukaan syytä kertoa myös, miten niiltä voisi suojautua. Poliisin valvonnasta ja rikostutkinnasta kerrottaessa on mahdollisuuksien mukaan kerrottava myös valvonnan ja tutkinnan tuloksista, jotta niillä olisi ennalta estävää vaikutusta.

Poliisin tiedottamisella **ei saa leimata eikä halventaa yksittäisiä ihmisiä tai mitään ihmisryhmää**. Se, miten poliisi asioista tiedottaa ja millaista tietoa tiedotusvälineiden kautta ihmisille poliisin toimialaan liittyvistä asioista välitetään, muokkaa ihmisten mielikuvaa poliisista. Tiedottamisessa käytetyillä ilmaisuilla ei saa vaarantaa ihmisten luottamusta poliisin puolueettomuuteen ja tasapuolisuuteen.

Eri ihmisryhmistä tulee käyttää sellaisia ilmaisuja, joita ne itse pitävät itsestään soveliaina. Esimerkiksi sanat neekeri ja mustalainen koetaan halventavina, joten näiden sanojen sijaan tulee käyttää sanoja mustaihoinen ja romani. Tiedottamistyyli ja –tapa tulee valita tilanteen mukaan ottaen huomioon lukija- ja kuulijakunta.

Tiedotusvälineiden työn kannalta on tärkeää, että tiedotettavista asioista on riittävästi tietoa tarjolla. Julkisuudessa esiintyvät **virheelliset tiedot** tulee aina mahdollisuuksien mukaan **oikaista** ja puutteellisia käsityksiä tulee täydentää uudella tiedolla.

Useat sanomalehdet julkaisevat mielipide-/yleisönosastosivuillaan viranomaisille osoitettuja kirjoituksia. **Poliisin yksiköiden velvollisuus on seurata lehtien yleisönosastokirjoituksia ja vastata niissä poliisille esitettyihin asiallisiin kysymyksiin.**

Ulkoinen tiedottaminen on osa poliisin **palvelutoimintaa**. Sananvapauden tosiasiallinen toteutuminen edellyttää tiedotusvälineiden mahdollisimman suurta toimintavapautta. Tästä syystä poliisin tulee mahdollisuuksiensa mukaan avustaa tiedotusvälineitä näiden tehtävän täyttämisessä.

3. TIEDOTUSVASTUUT

Valtionhallinnossa noudatettava perusperiaate on, että kukin viranomainen vastaa omaan toimialaansa liittyvästä ulkoisesta tiedottamisesta. **Virka-apuasioissa tiedottamisesta vastaa virka-avun pyytäjä.** Poliisiyksiköiden keskinäinen yhteistyö ei ole virka-apua.

Mikäli yksikössä ei ole tiedotusohjeella tai työjärjestyksellä muuta päätetty, tiedotusvastuut jakautuvat seuraavasti:

Yksikön päällikkö

Paikallispoliisin ja valtakunnallisten yksiköiden päälliköt sekä lääneissä lääninpoliisijohtajat viime kädessä vastaavat siitä, että heidän yksikössään tiedottaminen hoidetaan säädösten ja ohjeiden mukaisesti ja että henkilöstö on saanut riittävästi koulutusta tiedotuksen hoitamiseen.

Päälliköt vastaavat koko yksikköä koskevien asioiden, kuten yksikön tulostavoitteiden, resurssitilanteen ja keskeisten kehittämishankkeiden tiedottamisesta.

Virka-aikana päällystöpäivystäjä ja virka-ajan ulkopuolella päällystön johtovalmiuteen määrätty henkilö

Päällystöpäivystäjä tai virka-ajan ulkopuolella päällystön johtovalmiuteen määrätty henkilö vastaa päivittäisestä poliisin sisäisestä ja ulkoisesta tiedottamisesta, jollei tiedottamista ole erikseen määrätty muulle henkilölle.

Tiedotusyksikkö/tiedottaja

Tiedotusyksikön tiedottaja vastaa yksikön päällikön alaisuudessa yksikön ulkoisen tiedotuksen kehittämisestä sekä avustaa ulkoisen ja sisäisen tiedotuksen hoitamisessa.

Hälytys- tai hätäkeskuspäivystäjä

Hälytys- tai hätäkeskuspäivystäjä tiedottaa tavanomaisista tapahtumista hälytysalueella, kuten liikenneonnettomuuksista, rattijuopumuksista, hälytystehtävien määrästä ja suurista yleisötapahtumista johtuvista poikkeuksellisista liikennejärjestelyistä.

Vaativissa tilanteissa ja erityistilanteissa hälytys- tai hätäkeskuspäivystäjä vastaa ensitiedottamisen hoitamisesta virka-aikana hälytystoiminnasta vastaavan poliisipäällystön ja virka-ajan ulkopuolella päällystön johtovalmiudessa olevan henkilön ohjeiden mukaisesti, jollei tilanteen tiedotusvastuuta ole määrätty erikseen jollekin tietylle henkilölle.

Nopeaa reagointia vaativissa tilanteissa hälytys- tai hätäkeskuspäivystäjä voi myös varoittaa yleisöä tai pyytää tiedotusvälineiden kautta vihjeitä yleisöltä.

Rikosilmoitusten vastaanottopiste

Rikosilmoitusten vastaanottopiste tiedottaa tavanomaisista tutkintaan tulleista rikoksista, kuten varkauksien, näpistysten tai murtojen määrästä.

Rikosilmoitusten vastaanottopiste voi kertoa yksittäisistä rikoksista vain sen, minkä tutkinnanjohtaja on nimenomaan pyytänyt kertomaan tiedotusvälineille. Silloin kun tutkinnanjohtajaa ei ole vielä nimetty, tiedottamisesta vastaa virka-aikana päällystöpäivystäjä ja virka-ajan ulkopuolella päällystön johtovalmiudessa oleva henkilö.

Tutkinnanjohtaja

Tutkinnanjohtaja vastaa hänen tutkittavakseen määrätyn rikosjutun tiedottamisesta, jollei tutkinnanjohtajan esimies ole ottanut itselleen tai määrännyt jollekin toiselle jutussa tiedotusvastuuta. Tutkinnanjohtajan tehtävä on päättää, mitä rikosilmoitusten vastaanottopiste ja hälytyskeskuksen päivystäjä voi kertoa jutusta tiedotusvälineille.

Ns. poliisirikosasioissa tutkinnanjohtajana toimii virallinen syyttäjä.

Kenttäjohtaja

Kenttäjohtaja vastaa vaativissa tilanteissa ja erityistilanteissa tiedottamisesta rikos- tai onnettomuuspaikalla. Mikäli tilannetta johtamaan asetetaan yleisjohtaja, niin kenttäjohtaja järjestää tiedotuksen paikan päällä yleisjohtajan linjausten mukaisesti.

Kenttäjohtajan tehtävänä on informoida päällystöpäivystäjää tai päällystön johtovalmiuteen määrättyä henkilöä mahdollisimman nopeasti tilanteesta, jotta hän pystyy linjaamaan hälytys- tai hätäkeskuksen ensitiedottamisen.

Kenttäjohtajaa avustava tiedottaja

Kenttäjohtaja voi määrätä jonkun poliisimiehen tilanteen tiedottajaksi. Tiedottajan tehtävänä on pitää yhteyttä tapahtumapaikalla oleviin tiedotusvälineisiin. Tiedottaja myös huolehtii kenttäjohtajan linjausten mukaisesti siitä, että tiedotusvälineet saavat säännöllisesti väliaikatietoja.

Yleisjohtaja

Yleisjohtaja vastaa vaativissa tilanteissa ja erityistilanteissa tiedottamisen linjauksista ja yleistiedottamisesta. Yleisjohtajan

tehtävänä on informoida tärkeitä sidosryhmiä, ylempiä organisaatiotasoja ja päättää tiedotustilaisuuksien järjestämisestä.

Yleisjohtaja päättää myös poliisin toimialaan kuuluvan hätä- tai viranomaistiedotteen antamisesta.

Ryhmän- tai partionjohtaja

Tavanomaista poliisitehtävää suorittava poliisipartio ei pääsääntöisesti tiedota tehtävästään tiedotusvälineille. Mikäli yksittäinen poliisipartio tiedottaa paikanpäälle tulleille tiedotusvälineille tapahtumasta, tiedottaminen ei saa vaarantaa tutkintaa tai yksilöiden oikeusturvaa.

Sellaisissa tilanteissa, joihin osallistuu useampi poliisipartio, tilannetta johtavan tehtävänä on arvioida voidaanko tutkintaa tai yksilöiden oikeusturvaa loukkaamatta paikalle tulleille tiedotusvälineiden edustajille kertoa yleisellä tasolla, mitä on tapahtunut.

Yksittäinen poliisimies

Yksittäinen poliisimies voi kertoa yleisellä tasolla työstään tiedotusvälineille. Pääsääntöisesti yksittäinen poliisimies ei tiedota tehtävästään, vaan tiedotusvälineet ohjataan ottamaan yhteyttä joko hälytys- tai hätäkeskuspäivystäjään, päällystöpäivystäjään tai päällystön johtovalmiudessa olevaan henkilöön.

4. ULKOINEN TIEDOTTAMINEN POLIISIN TOIMINNASTA

4.1. Lupapalvelut

Poliisi tiedottaa keskeisistä lupaehdoissa ja hakemusten käsittelyajoissa tapahtuneista muutoksista tiedotusvälineiden kautta suurelle yleisölle. Uusista lupapalvelumuodoista, uusista toimipisteistä ja aukioloajoissa tapahtuvista muutoksista on syytä aina tiedottaa paikallisille tiedotusvälineille.

4.2. Esitutkinta

4.2.1. Lainsäädännön asettamat rajoitukset

Esitutkinnasta tiedottamista säätelevät mm. laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), esitutkintalaki (449/1987), asetus esitutkinnasta ja pakkokeinoista (575/1988), oikeudenkäynnin julkisuudesta annettu laki (954/1984) ja poliisilaki (493/1995).

Julkisuuslain mukaan **pääsääntöisesti salassa pidettäviä** viranomaisten asiakirjoja ovat:

- poliisille ja muille esitutkintaviranomaisille, viralliselle syyttäjälle sekä tarkastus- ja valvontaviranomaisille tehtyt ilmoitukset rikoksesta,
- esitutkintaa ja syyteharkintaa varten saadut ja laaditut asiakirjat.

Jollei toisin erikseen säädetä esitutkinta-asiakirjat **tulevat julkisiksi**:

- kun asia on ollut esillä tuomioistuimessa tai
- kun virallinen syyttäjä on päättänyt jättää syytteen nostamatta tai
- kun asia on jätetty sikseen eli poliisi on tehnyt päätöksen, ettei se lähetä juttua syyttäjän harkittavaksi.

Esitutkinta-asiakirjoista **voidaan antaa tietoja jo ennen niiden julkiseksi tulemistä**:

- jos on ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna rikoksen selvittämistä tai tutkinnan tarkoituksen toteutumista
- tai ilman painavaa syytä aiheuta asiaan osalliselle vahinkoa tai kärsimystä
- tai ei estä tuomioistuinta käyttämästä oikeuttaan määrätä asiakirjojen salassapidosta oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain (954/1984) mukaan.

Tuomioistuimessa on **pakollinen suljettu käsittely** silloin, jos julkinen käsittely saattaisi vaarantaa valtion ulkoista turvallisuutta taikka huonontaa valtion suhteita toiseen valtioon tai kansainväliseen yhteisöön.

Harkinnan mukaan **kokonaan tai osittain suljettu käsittely** on muun muassa rikosasioissa, jotka koskevat erityisen arkaluonteista henkilön yksityiselämään liittyvää seikkaa tai kun alle 18-vuotias henkilö on syytteessä rikoksesta.

Tarpeellisilta osin käsittely voidaan pitää suljettuna myös silloin, kun tuomioistuimessa esitetään salassa pidettävä asiakirja tai ilmaistaan vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluva tieto.

Oikeus antaa tietoja esitutkinnasta julkisuuteen on esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen (575/1988) mukaan:

- tutkinnanjohtajalla ja
- hänen esimiehellään sekä
- esimiehen määräämällä muulla virkamiehellä.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja esitutkintalain mukaan rikoksesta **epäiltyä on** rikosprosessin kaikissa vaiheissa ennen tuomioistuinratkaisua **kohdeltava syyttömänä**.

Esitutkintalain (449/1987) 49 §:n mukaan esitutkinnasta on tiedotettava **siten, ettei ketään aiheuttomasti saateta epäluulon alaiseksi ja ettei kenellekään tarpeettomasti aiheuteta vahinkoa ja haittaa**.

Esitutkintalain mukaan tutkinnanjohtaja tai tutkija on **esteellinen, jos luottamus hänen puolueettomuuteensa vaarantuu**.

Poliisin henkilöstöön kuuluvia sitoo vaitiolovelvollisuus. Poliisilain (493/1995) 43 §:n mukaan poliisin henkilöstöön kuuluva ei saa tehtäviensä hoitoon kuulumattomalla tavalla käyttää hyödykseen eikä

luvatta muille ilmaista sellaisia henkilön yksityisyyteen kuuluvia seikkoja, jotka hän on saanut tässä tehtävässään tietoonsa ja joiden ilmitulo voi aiheuttaa henkilölle vahinkoa tai haittaa.

Asetus esitutkinnasta ja pakkokeinoista määrittelee, koska poliisi saa paljastaa rikoksesta epäillyn henkilöllisyyden. Asetuksen mukaan **rikoksesta epäillyn nimen tai hänen kuvansa saa antaa julkisuuteen vain:**

- jos se on välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi,
- epäillyn kiinni saamiseksi tai
- muusta erityisen painavasta syystä.

Rikoslain (184/1999) mukaan yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisestä tuomitaan se, joka oikeudettomasti joukkotiedotusvälinettä käyttäen tai muuten toimittamalla lukuisten ihmisten saataville esittää toisen yksityiselämästä tiedon, vihjauksen tai kuvan siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa.

Yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämisenä ei pidetä sellaisen yksityiselämää koskevan tiedon, vihjauksen tai kuvan esittämistä:

- politiikassa,
 - elinkeinoelämässä,
 - julkisessa virassa tai tehtävässä taikka
 - näihin rinnastettavassa tehtävässä toimivasta,
- joka voi vaikuttaa tämän toiminnan arviointiin mainitussa tehtävässä, jos esittäminen on tarpeen yhteiskunnallisesti merkittävän asian käsittelemiseksi.

Vapautensa menettäneiden henkilöiden käsittelystä on säädökset tutkintavankeuslaissa (615/1974). Tutkintavankeuslaki koskee myös rikoksesta epäiltyinä pidätettyjä henkilöitä. Lain mukaan kuljetettaessa vankia laitoksen ulkopuolella on vältettävä herättämästä tarpeetonta huomiota. Saman lain mukaan **nuori rikoksentekijä on kuljetuksen aikana ja tuomioistuimen odotushuoneessa pidettävä erillään yleisöstä.**

4.2.2. Muut esitutkinnasta tiedottamista koskevat yleiset linjaukset

Poliisi tiedottaa yleisesti merkittävistä rikosjutuista ja poliisin toimialaan kuuluvista muista merkittävistä asioista tiedotusvälineille, mikäli rikoksen tutkinta tai esitutkintalain hienotunteisuusperiaate ei vaarannu. Mikäli tietoja ei anneta, tutkinnanjohtajan on mahdollisuuksien mukaan kerrottava, milloin jutusta voidaan tiedottaa.

Poliisi tarvitsee tiedotusvälineiden apua vihjetietojen saamiseksi suurelta yleisöltä, varoittaessaan yleisöä vaarallisista rikollisista ja neuvoessaan kansalaisia, miten niiden tulisi suojautua rikoksilta. Jotta poliisin ja

tiedotusvälineiden yhteistyösuhteet olisivat mahdollisimman toimivat, niin **poliisin pitää olla niin avoin kuin se on mahdollista.**

Poliisin tulee olla hyvin pidättyväinen tiedottaessaan rikoksesta epäillyn taustasta. Mikäli taustan mainitseminen on esimerkiksi rikollisen kiinnisaamiseksi tai yleisön varoittamiseksi tarpeellista, ennen julkistamista epäiltyä koskevat tiedot on ehdottomasti tarkistettava.

Syylliseksi epäillyn **etnisen alkuperän kertomista on vältettävä. Jos tuntomerkkien kuvaileminen on välttämätöntä rikollisen kiinnisaamiseksi tai vaarallisen henkilön tunnistamiseksi, niin etninen alkuperä voidaan kertoa.**

Esitutkinnasta tiedotettaessa **ei tule ennakoida syyttäjän tai tuomioistuimen ratkaisua asiassa** eikä muutoinkaan ottaa kantaa syyttäjän toimenpiteisiin. Asiallinen tapa tiedottaa asian jatkovaiheista on todeta, että asia toimitetaan syyttäjälle syyteharkintaa varten.

Kun tutkittavan rikosasian syyttäjä on poliisin tiedossa, **tiedottamiseen liittyvistä sisältö- ja menettelytapakysymyksistä on hyödyllistä neuvotella syyttäjän kanssa etukäteen.** Tiedotusvastuu asiassa säilyy kuitenkin poliisilla, ellei muuta sovita. **Poliisin toimitettua esitutkintapöytäkirjan syyteharkintaan siirtyy tiedotusvastuu aina syyttäjälle.**

Erityistilanteeseen liittyvän jutun esitutkinnasta tiedotettaessa on lisäksi otettava huomioon, että myös poliisin toimenpiteet usein tutkitaan jälkikäteen. Tiedottamisella ei saa vaikuttaa asianosaisten ja todistajien muistikuviiin ja käsityksiin tapahtumista.

Tietoja annettaessa on erityisesti varottava paljastamasta seikkoja, jotka voivat olla vain rikoksentehtäjän ja tutkijan tiedossa sekä sellaisia tutkimusmenetelmiä, joiden ei voida katsoa ennestään olevan yleisesti tunnettuja, ja toisaalta sellaisia rikoksen tekijöiden käyttämiä erityisiä menetelmiä, joista muut ehkä voivat saada opastusta rikosten suorittamiseksi.

Poliisin ei pidä sallia kuulusteluun kutsuttujen, säilöön otettujen tai kiinniotettujen valokuvaamista omissa tiloissaan, elleivät asianosaiset itse anna siihen suostumustaan.

Esitutkintalain 11 §:n mukaan **asianosaisella on oikeus saada tietoonsa, mitä esitutkinnassa on käynyt ilmi, niin pian kuin siitä ei voi aiheutua haittaa rikoksen selvittämiseksi.** Poliisin tulisi tiedottamisajankohtaa harkitessaan lähteä siitä, että asianosaiset saavat tiedon asiasta ennen kuin se annetaan julkisuuteen.

Kuolemantapauksista, joihin ei liity rikosta, tulisi pääsääntöisesti tiedottaa vain silloin, jos kuolleesta on aiemmin tiedotettu esimerkiksi

katoamisen vuoksi. Poliisilain hienotunteisuusperiaate edellyttää, että tavanomaisista kuolemantapauksista ei pääsääntöisesti tiedoteta.

Kuolemaan johtaneissa rikos- ja onnettomuustapauksissa poliisi ei saa kertoa ilman painavaa syytä uhrien nimiä julkisuuteen ennen kuin omaisille on kerrottu tapahtuneesta.

Laki kuolemansyyn selvittämisestä (459/1973) määrittelee kenelle kuolemansyyn selvittämisen yhteydessä saatuja tietoja on lupa ilmaista ja antaa tiedoksi syntyneitä asiakirjoja.

4.3. Yleinen järjestys- ja turvallisuus

Poliisi tiedottaa yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen keskeisesti liittyvistä asioista tiedotusvälineiden kautta suurelle yleisölle.

Tiedottamisen tavoitteena on neuvoa ja opastaa alueen asukkaita sekä ennalta estää järjestyshäiriöiden ja onnettomuuksien syntymistä.

Suuriin yleisötapahtumiin liittyvät poikkeavat liikennejärjestelyt on aina syytä kertoa tiedotusvälineille. Mikäli poliisi haluaa kiinnittää alueen asukkaiden huomiota esimerkiksi paikallisiin liikenne- ja järjestysongelmiin, tehovalvontaan kannattaa liittää tehokas tiedottaminen.

Tiedottamisen avulla poliisin toimenpiteillä on laajempaa ennalta estävää vaikutusta ja samalla poliisi voi myös kertoa, miksi tehovalvontaa suoritetaan. Tehovalvonnan jälkeen on aina syytä kertoa myös toiminnan tuloksista. Ulkoisen tiedotuksen keinoin on mahdollista nostaa yleiseen keskusteluun paikallisesti tärkeitä turvallisuusasioita.

4.3.1. Liikennetiedotusjärjestelmä

Sisäasiainministeriön liikennetiedottamisesta antaman ohjeen (SM-2000-1037/Vi-0) mukaan tieliikenteen tiedottamisjärjestelmä on osa poliisin liikenneturvallisuustiedottamista. Poliisin tulee **välittömästi tapahtumapaikalta tai päivystyksestä tiedottaa** mm. liikennettä haittaavasta kolarista, epätavallisen liukkaasta kelistä, tiellä järjestettävästä tapahtumasta (ralli) tai suurten yleisötapahtumien aiheuttamista liikennejärjestelyistä **tielaitoksen liikenteen tiedotuskeskukseen puhelimella numeroon 0204 44 2440.**

Tiedote luetaan radioissa (paikallisradiot ja Yleisradion aluetoiminta) heti, kun se on ohjelmassa mahdollista. Tiedotetta toistetaan niin kauan kun tilanne on ohi. Tästä syystä on tärkeää, että poliisi ilmoittaa myös tilanteen loppumisesta.

Liikennetiedotusjärjestelmässä ei välitetä muita poliisin tiedotteita (esimerkiksi kadonneet henkilöt, rikoksesta epäillyt). **Hätä- ja**

viranomaistiedottamisessa käytettävää lomaketta ei saa käyttää liikennetiedottamisessa.

4.4. Ulkomaalais- ja turvapaikka-asiat

Suvaitsevaisuuden lisääminen ja rasismien ehkäiseminen poliisissa –ohjeen (15/011/97) mukaan poliisin on lisättävä maahanmuuttajia ja syrjintää koskevaa tiedottamista, jotta perusteeton epäluulo viranomaisia kohtaan vähenee. Poliisin tiedottamisen on oltava asiallista ja tosiasioihin perustuvaa.

Tiedottamista on kohdistettava myös kantaväestöön, jotta maahanmuuttajia kohtaan tunnettua epäluuloa voidaan hälventää. Poliisin on seurattava tiedotusvälineissä uutisoituja, omaan toimialaansa liittyviä juttuja, jotka koskevat maahanmuuttajia ja tarvittaessa oikaistava virheelliset tiedot.

Uuden julkisuuslain mukaan pakolaista, turvapaikan, oleskeluluvan tai viisumin hakijaa koskevat asiakirjat ovat salassa pidettäviä, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna pakolaisen tai hakijan tai näiden läheisten turvallisuutta.

4.5. Vaativat tilanteet ja erityistilanteet¹

Poliisin on **hoidettava tiedottaminen heti sen jälkeen, kun tilanne on ensin otettu toiminnallisesti hallintaan.** Pääsääntöisesti ensitiedottamisen hoitaa hälytyskeskus päällystöpäivystäjän tai päällystön johtovalmiuteen määrätyn henkilön linjausten mukaisesti. Kenttäjohtaja vastaa tiedottamisesta paikan päällä. Kenttäjohtaja voi hoitaa myös ensitiedottamisen suoraan tiedotusvälineille, jos hälytysalueella on sovittu tällaisesta menettelystä.

Jotta hälytyskeskus voi hoitaa ensitiedottamisen nopeasti ja tasapuolisesti, jokaisessa hälytyskeskuksessa pitää olla ajantasaiset tiedotusvälinejakelut. **Telefaxilla, tekstiviestinä, sähkö- tai puhepostina toimitettu tiedote antaa toimittajille helposti perustiedot, joita he voivat tarpeen mukaan täydentää ja täsmentää.** Tiedotusvälineille toimitetussa tiedotteessa/viestissä tulee ilmoittaa myös tiedotuksesta vastaavan yhteystiedot, jotta puhelinruuhka ohjautuu oikeaan/oikeisiin numeroihin. **Kirjallinen tiedote helpottaa aina myös sisäistä tiedottamista.**

Silloin kun ihmiset kokevat turvallisuutensa uhatuksi, poliisin pitää hoitaa tiedottaminen nopeasti ja tehokkaasti. Kiireessä ei kuitenkaan saa

¹ Vaativa tilanne: poliisi todennäköisesti kohtaa vastarintaa tai joutuu voimankäyttötilanteeseen, tehtävän laadun ja laajuuden vuoksi tarvitaan useita partioita. Erityistilanne: poikkeuksellisen vakava poliisin toimintatilanne, jossa rikoksentekijän väkivaltainen hyökkäys tai sillä uhkaaminen saattaa lukuisten tai erityisessä asemassa olevien henkilöiden hengen tai terveyden vaaraan taikka aiheuttaa erittäin vakavan vaaran ympäristölle tai tärkeälle omaisuudelle.

paljastaa sellaisia taktisia tietoja tai suunnitelmia, jotka voivat äärimmillään vaarantaa esimerkiksi panttivankien hengen tai poliisien työturvallisuuden. Poliisioperaation yksityiskohtaiseen selostamiseen suorassa lähetyksessä tulee suhtautua turvallisuussyistä kielteisesti.

Tilanteen pitkittyessä **kenttäjohtajan ja/tai yleisjohtajan tehtävänä on vastata siitä, että tiedotusvälineet saavat tasaisin väliajoin tilannetiedotteita.** Suurta mielenkiintoa herättävistä tapahtumista on syytä järjestää tiedotustilaisuus niin pian kuin se on mahdollista.

Tiedotustilaisuudessa voidaan keskustella myös tilanteen tiedottamiseen liittyvistä pelisäännöistä. Poliisi ja tiedotusvälineet voivat sopia mm., että muutama kuvaaja pääsee poliisin saattamana eristetyn alueen sisäpuolelle, ja näiden kuvaajien kuvat ovat kaikkien tiedotusvälineiden käytettävissä.

Vaativissa tilanteissa ja erityistilanteissa ei voida pitäytyä vain päätöksistä tiedottamiseen, vaan on myös huolehdittava siitä, etteivät puutteelliset, väärät tai harhaanjohtavat tiedot kärjistä tilannetta. Ilmoitus siitä, ettei ole uutta kerrottavaa, saattaa olla tällaisissa tilanteissa yhtä tärkeä tieto kuin uudet tiedot.

Pääsääntönä on, että erityistilanteessa, jossa toimintaan osallistuu useita viranomaisia, tiedotusvastuu on toiminnan yleisjohtamisesta vastuussa olevalla viranomaisella. Tiedottamista koordinoimaan voidaan perustaa tiedotusryhmä. Kukin viranomainen tiedottaa omista toimenpiteistään.

Vaativissa tilanteissa ja erityistilanteissa **poliisi voi joutua poikkeuksellisesti rajoittamaan toimittajien ja kuvaajien liikkumista myös poliisin eristämän alueen ulkopuolella.** Tällaista päätöstä harkittaessa on punnittava ja sovitettava yhteen eri perusoikeuksia ja pyrittävä etsimään mahdollisimman hyvä tasapaino sovitettavien perusoikeusintressien kesken. Poliisilain 4 § velvoittaa poliisia ilmoittamaan tiedotusvälineille niin pian kuin se on mahdollista, miksi heidän oikeuksiaan rajoitetaan.

Panttivanki-, piiritys-, onnettomuus- ja katastrofitilanteissa toimittajat ja kuvaajat pyrkivät hankkimaan nopeasti uutisia ja aihekuvia omalle tiedotusvälineelleen. Poliisin tehtävä on ottaa huomioon kokonaisturvallisuus sekä omalta osaltaan pyrkiä suojelemaan rikoksen tai onnettomuuden uhrien ja heidän omaistensa yksityisyyttä.

Tilanteen ratkettua yleisjohtaja vastaa toiminnasta tiedottamisesta edelleen, vaikka tutkinnallinen tiedottaminen siirtyy tutkinnanjohtajalle.

Ulkoasiainministeriön lehdistö- ja kulttuuriosasto huolehtii erityistilanteiden edellyttämästä tehostetusta tiedottamisesta Helsinkiin akkreditoiduille ulkomaisille tiedotusvälineille.

4.5.1. Häätä- ja viranomaistiedotteet

Sisäasiainministeriö on yhdessä muiden viranomaisten kanssa sopinut Yleisradion kanssa viranomaistiedotusten välittämisestä yleisradiossa. Sisäasiainministeriön ohjeen (3/011/96) mukaan **hätätiedote annetaan, jos ihmishenki on välittömässä tai ilmeisessä vaarassa tai huomattavat omaisuus- tai ympäristövahingot ovat uhkaamassa.** Poliisin tulee antaa hätätiedote mm. silloin, kun muille ihmisille ilmeisen vaarallinen henkilö liikkuu aseistautuneena tai räjähdysaineilla varustautuneena.

Viranomaistiedote voidaan antaa, kun ihmishenkien menetyksen tai huomattavan omaisuus- tai ympäristövahinkojen uhka ei ole aivan välitön.

Poliisissa hätä- tai viranomaistiedotteen voi **antaa tilanteessa yleisjohtajana toimiva päällystöön kuuluva virkamies.** Tiedote välitetään tapahtumapaikkaa lähinnä olevasta poliisin hälytyskeskuksesta. Se lähetetään erityistä **lomaketta käyttäen telefaxilla Yleisradion Pasilan toimintakeskukseen numeroon (09) 241 3148 tai varanumeroon (09) 148 070 89.**

Yleisradio tarkistaa tiedotteen oikeellisuuden ennen kuin se lähetetään.

Hätätiedote luetaan välittömästi koko maan alueella radio- ja televisiokanavilla, välitetään tekstinä teksti-tv:ssä ja toimitetaan RDS-hälytysjärjestelmän kautta myös paikallisradioihin.

Hätä- tai viranomaistiedottaminen ei korvaa muuta tiedottamista. Häätä- tai viranomaistiedotteita ei saa lähettää liikennetiedotusjärjestelmän kautta.

4.6. Poikkeusolot

Valmiuslain (189/2000) mukaan **perustuslaissa turvattua sananvapautta ei saa rajoittaa muulloin kuin Suomeen kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen ja sodan aikana.**

Poikkeusoloissa, joissa tilanteiden aiheuttamien vaikutusten hallitseminen viranomaisten tavanomaisin toimin ei ole mahdollista, **poliisin pitää tiedottaa erityisesti toimenpiteistä, joihin on ryhdytty yleisen turvallisuuden ja terveyden ylläpitämiseksi.** Välttämättömien tietojen saanti yleisölle on turvattava kaikissa olosuhteissa. Etukäteen on varauduttava siihen, että vaikeissa kriiseissä alue- ja paikallishallinnon yhteydet keskushallintoon saattavat kokonaan katketa, tiedotusta hoitavasta henkilöstöstä voi olla pulaa ja viestiyhteydet saattavat vaurioitua.

Poikkeusoloissa korostuvat valtion tiedotukselle asetettavat nopeuden, avoimuuden, luotettavuuden ja ymmärrettävyyden vaatimukset. Ihmiset

tarvitsevat tietoja poikkeusolojen ja poliisin toiminnan vaikutuksista jokapäiväiseen elämäänsä. Myös yhteistyötahot, -viranomaiset ja oman yksikön henkilöstö tarvitsevat tietoja yksikön toimenpiteistä, niiden perusteista ja vaikutuksista.

Lääninhallitus johtaa poikkeusolojen tiedotustoimintaa läänin alueella. Lääninhallituksessa tiedottamista johtaa poikkeusoloissa asetettava läänin tiedotuspäällikkö ja tiedotustoimisto. Tiedotustoimisto sijoitetaan poikkeusoloissa perustettavaan lääninhallituksen johtokeskukseen, missä poliisin poikkeusolojen toimintaa johtaa poliisin lääninjohto.

Paikallistasolla poikkeusolojen tiedotustoiminnan vastuu on toimintayksikön päälliköllä. **Poikkeusolojen tiedotusjärjestelyt perustuvat normaaliajan tiedotustoiminnan järjestelyihin.** Valmiuden kohottamissuunnitelmaan sisältyvässä toimintayksikön tiedotussuunnitelmassa esitetään yksikön tiedotusorganisaatio ja -toimenpiteet. Siinä määritellään myös valtakunnalliset ja paikalliset tiedotuskanavat sekä varajärjestelmät.

Tilanteiden kiristytessä korostuu valtioneuvoston rooli ylimpänä valtakunnan tiedotuksesta vastaavana viranomaisena. Poikkeusolojen edelleen syventyessä tiedotusvastuuta voidaan siirtää erityisviranomaisilta valtioneuvoston tiedotusyksikköön. Viimeistään sodan uhan tai sodan aikana perustetaan valtion viestintäkeskus (VVK). Se koostuu tiedotus-, tutkimus- ja yhteisyksiköistä.

Poliisiylijohtaja

Reijo Naulapää

Tiedotuspäällikkö

Kaija Uusisilta

LIITTEET: Luettelo ulkoiseen tiedottamiseen liittyvistä keskeisistä laeista, asetuksista, määräyksistä ja ohjeista, Journalistin ohjeet

LUETTELO ULKOISEEN TIEDOTTAMISEEN LIITTYVISTÄ KESKEISISTÄ LAEISTA, ASETUKSISTA, MÄÄRÄYKSISTÄ JA OHJEISTA:

Suomen perustuslaki (731/1999),
 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999),
 Valtion virkamieslaki (750/1994),
 Painovapauslaki (1/1919),
 Laki kaapelilähetystoiminnasta (307/1987),
 Radiovastuulaki (219/1971),
 Esitutkintalaki (449/1987),
 Asetus esitutkinnasta ja pakkokeinoista (575/1988),
 Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta (945/1984),
 Rikoslaki (184/1999),
 Poliisilaki (493/1995),
 Poliisiasetus (1112/1995),
 Laki tutkintavankeudesta (615/1974),
 Laki kuoleman syyn selvittämisestä (459/1973),
 Laki valmiuslain muuttamisesta (189/2000)

Valtionhallinnon tiedotusohje, valtioneuvoston kanslia, 1994,
 Sisäasiainministeriön määräys, Poliisin ympärivuorokautinen johtovalmius ja ilmoitusten tekeminen poliisin ylijohtoon (SM-1999-00196/Tu-42),
 Sisäasiainministeriön ohje, Liikennetiedottaminen (SM-2000-1037/Vi-0),
 Sisäasiainministeriön ohje, Suvaitsevaisuuden lisääminen ja rasismien ehkäiseminen poliisissa (15/011/97),
 Sisäasiainministeriön ohje, Radiossa ja televisiossa luettavat viranomaistiedotteet (3/011/96),
 Poikkeusolojen tiedotustyöryhmän muistio, valtioneuvoston kanslia, 1999

JOURNALISTIN OHJEET:

Journalistin ohjeiden tarkoituksena on ohjata toimittajia niin sanotun hyvän journalistisen tavan ja journalistisen etiikan noudattamisessa.

Journalistin ohjeet on hyväksytty Suomen Sanomalehtimiesten Liiton liittovaltuustossa vuonna 1992. Ensimmäisen kerran liitto laati jäsenilleen eettiset säännöt jo vuonna 1958.

Johdanto

Hyvän journalistisen tavan perustana on kansalaisten oikeus saada oikeita ja olennaisia tietoja, joiden avulla he voivat muodostaa totuudenmukaisen kuvan maailmasta ja yhteiskunnasta.

Journalistin ammattietiikkaan kuuluu kunnioittaa inhimillisiä perusarvoja, kuten ihmisoikeuksia, demokratiaa, rauhaa ja kansainvälistä

yhteisymmärrystä.

Journalistin on tunnettava vastuunsa luonnosta ja nähtävä käsittelemiinsä asioihin liittyvät ympäristövaikutukset.

Hyvä journalistinen tapa ei rajoita mielipiteen ilmaisemisen vapautta. Siihen sisältyy pyrkimys edistää keskustelua ja tiedonkulkua, mutta myös vastuu tiedonvälityksessä noudatettavista periaatteista ja menettelytavoista.

Journalistin ohjeet koskevat kaikkea journalistista työtä välineestä riippumatta. Ne eivät kuitenkaan kata kaikkia tilanteita. Julkisen sanan neuvoston päätökset ja periaatelausumat tulkitsevat ja täydentävät näitä ohjeita.

Hyvään tapaan kuuluu myös, että journalisti tuntee tärkeimmät työhönsä liittyvät lait, asetukset, kansainväliset sopimukset ja päätöslauselmat.

Ammatillinen asema

1. Tiedonvälityksen sisältöä koskevat ratkaisut on tehtävä journalistisin perustein. Tätä päätösvaltaa ei saa missään muodossa luovuttaa toimituksen ulkopuolelle.
2. Journalisti on ensisijaisesti vastuussa lukijoille, kuuntelijoille ja katsojille. Hänen ei pidä käsitellä aiheita, joihin liittyy henkilökohtainen hyötymisen mahdollisuus.
2. Journalistin oikeus ja velvollisuus on torjua painostus tai houkuttelut, jolla pyritään tiedonvälityksen ohjaamiseen, estämiseen tai rajoittamiseen.
4. Journalisti ei saa käyttää omaa tai välineensä asemaa väärin eikä hyväksyä etuja, jotka voivat vaarantaa hänen riippumattomuutensa tai mahdollisuutensa toimia ammattieettisten periaatteiden mukaan.
5. Journalistin ei pidä toimia vastoin vakaumustaan tai hyvää journalistista tapaa. Hän voi kieltäytyä tehtävistä, jotka ovat ristiriidassa tämän periaatteen kanssa.
6. Toisen työtä käytettäessä on noudatettava hyvää tapaa. Vaikka kyse ei olisikaan tekijänoikeuden suojaamasta aineistosta, on hyvän tavan mukaista mainita lähde, kun käytetään pääasiassa toisen hankkimia tai julkaisemia tietoja.
7. Piilomainonta kaikissa muodoissaan on torjuttava. Aineistoon, johon voi liittyä kaupallisia intressejä, on suhtauduttava kriittisesti. Sellaista voidaan julkaista vain, jos siihen on painavia journalistisia perusteita. Ilmoitusten ja toimituksellisen aineiston raja on pidettävä selkeänä.

Oikeat tiedot

8. Journalistin on työssään pyrittävä totuudenmukaiseen, olennaiseen ja monipuoliseen tiedonvälitykseen.

9. Tietolähteisiin on suhtauduttava kriittisesti. Erityisen tärkeää se on käsiteltäessä kiistanalaista asiaa: tietolähteellä voi olla henkilökohtaisia intressejä tai vahingoittamistarkoituksia.

10. Asiatiedot on tarkistettava niin hyvin kuin mahdollista, myös silloin kun ne on jo aiemmin julkistettu.

11. Yleisön on voitava erottaa tosiasiat ja niiden taustoittaminen mielipide- ja sepitteellisestä aineistosta. Tämä periaate ei rajoita journalistisen tyylilajin ja muodon valintaa.

12. Otsikoilla, ingresseillä, kansi- ja kuvateksteillä, myyntijulisteilla ja muilla esittelyillä on oltava sisällössä kate.

13. Myös kuvaa ja ääntä on käytettävä totuudenmukaisesti. Vastaanottajan on saatava tietää, onko kysymys dokumentista vai fiktiivisestä aineistosta.

Tietojen hankkiminen

14. Tiedot on hankittava avoimesti ja rehellisin keinoin. Poikkeuksellisia menetelmiä voi käyttää vain, jos yleisesti merkittäviä tietoja ei normaalikeinoin voi saada.

15. Haastateltavan tulee ennakolta saada tietää, missä välineessä ja millaisessa yhteydessä hänen lausumaansa käytetään. Hyvän tavan mukaista on myös kertoa, onko keskustelu tarkoitettu julkaistavaksi vai ainoastaan tausta-aineistoksi.

16. Haastateltavan pyyntöön tarkistaa lausumansa ennen julkaisemista on syytä suostua asiatietojen varmistamiseksi. Tarkistamisella ei kuitenkaan saa luovuttaa journalistista päätösvaltaa toimituksen ulkopuolelle.

17. Tietolähdettä on suojattava. Luottamuksellisen tiedon antajaa ei saa ilman tämän suostumusta paljastaa. Sama koskee omassa tiedotusvälineessä nimimerkillä tai salanimellä esiintyvää henkilöä.

Oikaisu ja vastine

18. Virheellinen tieto on viipymättä oikaistava joko oma-aloitteisesti tai asianomaisen sitä vaatiessa.

19. Arvostelun kohteeksi joutuneelle on myönnettävä vastineoikeus

lehdessä, jos hän sitä perustellusti pyytää. Pelkkä mielipide-ero ei ilman muuta oikeuta vastineeseen.

20. Jos vastinepyyntö on perusteltu, vastine on julkaistava vastineen laatijan haluamassa muodossa viipymättä ja siten, että alkuperäisen tiedon saaneet voivat sen helposti havaita.

21. Ellei vastine ole sellaisenaan julkaisukelpoinen, on sen korjaamisesta neuvoteltava kirjoittajan kanssa. Ellei häntä kohtuullisessa ajassa tavoiteta, on suositeltavaa julkaista vastine korjattuna. Se olennaista sisältöä ei kuitenkaan saa muuttaa.

22. Jos nimettyä henkilöä arvostellaan tiedotusvälineessä erittäin voimakkaasti, on hyvän journalistisen tavan mukaista tuoda hänen näkökantansa esiin mahdollisuuksien mukaan samassa yhteydessä.

Yksilön suoja

23. Kaikkien ihmisarvoa ja kunniaa on suojattava. Ihonväriä, kansallisuutta, syntyperää, vakaumusta, sukupuolta tai muuta henkilön ominaisuutta ei pidä tuoda esiin asiaankuulumattomasti tai halventavasti.

24. Yksityiselämään kuuluvia, asianomaiselle tai hänen lähiomaisilleen haitallisia seikkoja ei pidä julkaista, ellei niillä ole yleistä merkitystä.

25. Henkilökuvien julkaisemisessa on noudatettava huolellisuutta. Kuvaa ei pidä käyttää harhaanjohtavasti eikä loukkaavassa yhteydessä. Erityistä varovaisuutta on noudatettava julkaistaessa kuvia onnettomuuksien tai rikosten uhreista.

26. Nimen tai muiden tunnistamistekijöiden julkaiseminen rikoksia käsiteltäessä on perusteltua vain kun sillä on huomattavaa yleistä merkitystä. Henkilöllisyyttä ei yleensä tule paljastaa ennen tuomioistuinkäsittelyä, elleivät teon laadusta ja tekijän asemasta johtuvat painavat syyt sitä puolla.

27. Syyllisyyteen ei pidä ottaa ennalta kantaa eikä ennakoida tuomioistuimen tai viranomaisen ratkaisuja.

28. Jos rikosilmoituksesta, pidättämisestä, vangitsemisesta, syytteestä tai kantelusta on julkaista uutinen, on hyvän journalistisen tavan mukaista seurata asian käsittelyä sen lopulliseen ratkaisuun saakka.

29. Yksilön suoja koskevat periaatteet pätevät myös, kun käytetään julkisiin asiakirjoihin tai muihin julkisiin lähteisiin sisältyviä tietoja. Tiedon julkisuus ei aina merkitse sitä, että sen voi vapaasti julkaista.